ПРИВАТНА КОЛЕКЦІЯ

АНДРІЙ СОДОМОРА · МАРКІЯН ДОМБРОВСЬКИЙ · АНДРІЙ КІСЬ

ANNO DOMINI

ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ ЛЬВОВА

A

ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ ЛЬВОВА

D

Слова дощем позамивались…
І не дощем, і не слова
Гладесенько Сатурн стирає…

Тарас Шевченко

ANNO

АНДРІЙ СОДОМОРА · МАРКІЯН ДОМБРОВСЬКИЙ · АНДРІЙ КІСЬ

РОКУ БОЖОГО DOMINI

ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ ЛЬВОВА

приватна
колекція

автор проекту
василь ґабор

"піраміда"
львів 2008

ББК Ш146,1 — 77
Ш5(0) — 6 я 48
А60

За підтримки:

Автор проекту
Василь ҐАБОР

Ідея та концепція видання
Василя ҐАБОРА
і Андрія КІСЯ

Переклади
Андрія СОДОМОРИ,
Маркіяна ДОМБРОВСЬКОГО

Макет, фото
Андрія КІСЯ

Літературна аґенція «Піраміда» разом з групою львівських авторів — видатним українським перекладачем Андрієм Содоморою, молодим науковцем-латиністом Маркіяном Домбровським та знаним книжковим дизайнером і художником Андрієм Кісем — дарує українському читачеві унікальне літературно-мистецьке видання «Anno Domini. Року Божого: Латинські написи Львова», яке наближує нас до рідної історії тих часів, коли в культурному просторі Леополіса активно функціювала латинська мова, і ми можемо знову по-новому відчути її дихання і серцебиття.

У виданні представлено найцікавіші латинські написи на львівських житлових будинках, соборах, каплицях, монастирях, навчальних закладах, бібліотеках та пам'ятниках у високохудожньому перекладі Андрія Содомори та Маркіяна Домбровського, а Андрій Кісь оригінально відтворив їх на світлинах.

В оформленні книжки використано світлини інтер'єру каплиці Боїмів Андрія Салюка та окремі світлини Маркіяна Домбровського.

Видавець Василь ГУТКОВСЬКИЙ

© Автор проекту: Ґабор В., 2008
© Поетичний переклад: Содомора А., 2008
© Прозовий переклад, джерела: Домбровський М., 2008
© Художнє оформлення, світлини: Кісь А., 2008
© ЛА «Піраміда», 2008

ISBN 978-966-441-021-6

ЗМІСТ

СВІТ ЛАТИНСЬКИХ НАПИСІВ ЛЬВОВА
Маркіян Домбровський
11

КАМІНЬ І СЛОВО
Андрій Содомора
15

РИНОК ТА ОКІЛЛЯ: ЖИТЛОВІ БУДИНКИ
21

«КАМ'ЯНИЦЯ З АФОРИЗМАМИ»
30

«ВЕНЕЦІЙСЬКА КАМ'ЯНИЦЯ»
22

КАМ'ЯНИЦЯ ШОЛЬЦ-ВОЛЬФОВИЧІВ
46

«ЧОРНА КАМ'ЯНИЦЯ»
26

КАМ'ЯНИЦЯ №36 НА ПЛ. РИНОК
56

ПАЛАЦ БАНДІНЕЛЛІ
28

МІСЬКА РАТУША
58

КАМ'ЯНИЦЯ «ПІР РОКУ»

60

ВУЛИЦЯ РУСЬКА

74

КАМ'ЯНИЦЯ №13 НА ВУЛ. СЕРБСЬКІЙ

80

КАМ'ЯНИЦЯ №10 НА ВУЛ. ТЕАТРАЛЬНІЙ

82

КАМ'ЯНИЦЯ №7 НА ВУЛ. РОМАНЧУКА

86

КАМ'ЯНИЦЯ №9 НА ВУЛ. ТЕАТРАЛЬНІЙ

88

КАМ'ЯНИЦЯ №6 НА ВУЛ. КНЯЗЯ РОМАНА

90

КАМ'ЯНИЦЯ №14 НА ВУЛ. ПАРКОВІЙ

92

КАМ'ЯНИЦЯ №3 НА ВУЛ. МАРІЇ КОНОПНИЦЬКОЇ

94

ХРАМИ, МОНАСТИРІ, КАПЛИЦІ, АРХІВ

101

ЛАТИНСЬКИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ

102

КАПЛИЦЯ КАМПІЯНІВ

144

КАПЛИЦЯ БОЇМІВ

160

ДОМІНІКАНСЬКИЙ СОБОР

202

КОРОЛІВСЬКИЙ АРСЕНАЛ

204

ВІРМЕНСЬКИЙ СОБОР

206

БЕРНАРДИНСЬКИЙ КОСТЕЛ СВЯТОГО АНДРІЯ

214

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

228

ШПИТАЛЬ І КОСТЕЛ СВЯТОГО ЛАЗАРЯ

230

КОСТЕЛ ЄЗУЇТІВ

238

ШПИТАЛЬ БОНІФРАТРІВ

246

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

256

КОСТЕЛ І МОНАСТИР БЕНЕДЕКТИНОК

248

БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

258

ЦЕРКВА СВЯТОГО ОНУФРІЯ

250

БІБЛІОТЕКА ЛНУ ім. ІВАНА ФРАНКА

260

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

253

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

270

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

254

ЛИЧАКІВСЬКИЙ ЦВИНТАР

274

СВІТ ЛАТИНСЬКИХ НАПИСІВ ЛЬВОВА

У твоїх руках, Читачу, особливе видання – книжка, що допоможе Тобі зупинитися, придивитися і дослухатися до того тихого і стриманого Львова, що його майже не видно за сліпучим блиском сучасності, майже не чути серед невпинного гулу моторів. Людина сучасної епохи – епохи гонитви, безоглядності, несталості – відвикла насолоджуватися деталями, замислюватися – як і перестала розуміти давню латину. Цю книжку присвячено латинським написам, викарбуваним на стінах львівських кам'яниць і церков, на плитах старих могил. Ці написи є не лише текстами, вони є й образами – архітектурними деталями, гармонійно і невід'ємно вплетеними в полотно оздоби будинку, пам'ятника. Вони промовляють до нас не лише забутою латиною, а й мовою пілястрів, картушів, аттиків. Як і латина, ця мова, в епоху монотонного конструктивізму, вимагає свого тлумачення, це цілий світ, що розкривається лише тому, хто любить і вміє придивлятися, хто вміє виловлювати оком найменшу дрібничку, затримуватись на ній, довго блукати оком від однієї деталі до іншої, щоб потім відірватися і, охопивши поглядом усе разом, насолоджуватися цілістю.

Львівський художник і фотограф Андрій Кісь поведе нас в мандрівку давнім Львовом, розкриваючи своїми світлинами пластичну, візуальну поезію написів. А стараннями латиністів Андрія Содомори та Маркіяна Домбровського латинські написи заговорять мовою народу, на землі якого вони постали, розкриють красу і мудрість, заховану в давньому слові.

Ця книжка, не будучи епіграфічною працею, є першим виданням, присвяченим спеціально латинським написам Львова. Досі львівську латинську епіграфіку описували лише побіжно і принагідно. Багато написів латинської катедри, зокрема й тих, що про їх колишнє існування тепер свідчать лише давні джерела, наводив у своєму дослідженні Маврикій Дідушицький [1]; в радянський час цікавилася нашими написами відома російська дослідниця латинської епіграфіки Олена Федорова і 1969 р. в досі єдиній науковій статті про львівські написи [2] опублікувала деякі, найвідоміші з них, щоправда з окремими неточностями у відчитаннях і тлумаченнях. Іноді з'являються популярні огляди написів на сторінках львівської преси. Загалом же матеріал незібраний і маловивчений.

Латинські написи у Львові належать до різних часів і є різного характеру. Чи не найбільше серед них епітафій: у родинних каплицях, як-то каплиці Кампіянів і Боїмів; на стінах храмів – у латинській катедрі, що внаслідок нескінченних перебудов злилася з прибудованими до неї каплицями (зокрема й тією ж Кампіянською), у вірменській церкві; на старих, але ще збережених цвинтарях, зок-

1. Dzieduszycki M. Kościół katedralny lwowski. – Lwów, 1872. Дідушицький у своєму ґрунтовному дослідженні спеціально на написах не зосереджувався, його відчитання і переклад (в тих випадках, коли він є) часто неточні.

2. Федорова Е. В. Латинские надписи города Львова // Вопросы классической филологии. – М., 1969. – Вып. 2. – С. 207–225.

рема Личаківському, або й на давно закритих і забудованих, так що лише поодинокі плити з них вціліли – деякі з тих плит, з великим зусиллям, іноді ще можна відчитати в двох вірменських двориках, деякі знайшли собі місце знову ж таки в стінах храмів.

Епітафії належать до найцікавіших написів. Рідко коли епітафія обмежується сухим інформуванням про особу похованого в могилі. Переважно вона спонукає до філософських роздумів на тему тлінності всього земного, закликає зупинитися *(sta viator!* – «зупинись подорожній!»), замислитися над вічним, помолитися – не лише про душу померлого, а й про власну (адже, як нагадує одна з епітафій латинської катедри: *hodie mihi, cras tibi* – «днесь мені, завтра тобі»). В одних епітафіях панує смуток, коли перелік титулів покійного закінчується різким контрастним нагадуванням про те, що тепер він «порох і тінь» *(pulvis et umbra)* чи ще різкіше: «смрад і черв» *(faetor et vermis)*. Такі епітафії нагадують про те, що для життя нам відміряно лиш мить у вічності. Інші ж навпаки – оптимістичні й життєстверді, наголошують, що померлий скінчив лише своє земне життя – щоб почати життя нове, вічне: так, плита, що стоїть при вході до вірменської церкви, говорить про покійного, що він, «скинувши тут одежі смертності, сподівається життя без смерті» *(depositis hic mortalitatis exuviis vitam sine morte sperat)*, про те ж читаємо і на личаківському гробівці монахів-кармелітів: «не умирають, но оживають» *(non moriuntur, sed oriuntur)* чи на іншій могилі: «починають нове життя» *(incipiunt vitam novam)*. Часто епітафія дає місце і для відповідної біблійної цитати, як уже згадане *hodie mihi, cras tibi.*

Біблійні цитати бачимо на плитах зі шпиталю Лазаря, що показують нам сцени з притчі про бідного Лазаря; латиною розпачає на барельєфах каплиці Кампіянів Марія Магдалина, що не знайшла у гробі воскреслого Христа (*Tulerunt Dominum meum* – «Взяли мого Господа»), цитатами зі старозавітних пророцтв на картушах фасаду каплиці Боїмів ілюстровано зображені там страсті Христові. Зворушливо звучать слова Ісуса Христа з Євангелія від Матея на дзвоні Ратуші: *Vigilate, nescitis enim horam* – «Чувайте, бо не знаєте години (коли прийде Син Людський)» – кожному ударові міського годинника вони надають глибини філософського нагадування про сенс і ціну нашого короткого життя. У цьому написі й своєрідна дотепність, гра слів, ґрунтована на змішанні буквального розуміння слова «година» (і, відповідно, буквального призначення дзвона: повідомляти годину міщанам, що її «не знають») і переносного – того, що читаємо в Євангелії.

Біблія – не єдине джерело написів релігійного змісту. Чимало їх походить з літургійних текстів (як в інтер'єрах каплиці Боїмів), з молитов (апостольський символ віри в тій же каплиці, нагадування про «Богородице Діво» під образом Богородиці на місці колишньої каплиці Домаґаличів *(praetereundo cave, ne taceatur Ave*: «проходячи повз, не забудь промовити "Богородице Діво"»), різних церковних пісень (на ринкових кам'яницях Шольц-Вольфовичів і Докторській: *ubi charitas, ibi Deus* – «де милосердя, там Бог»), чимало – з теологічних трактатів, казань (гомілій) давніх отців церкви, богословів.

Цікавою є серія вотивних написів у церкві Андрія – підписів під картинами, які засвідчують рятівну силу молитви, що зцілює важкохворих. Схожі тексти бачимо і в латинській катедрі, де засвідчується чудодійність відомого образу Матері Божої Ласкавої. Не можна не усміхнутися від розповіді про бідного слугу, в якого вкрали сто золотих, доручені йому господарем. Слізно помолившись перед образом, слуга несвідомо сягає рукою до скарбнички чоловіка, що стоїть поряд і несподівано виймає звідти саме свої, щойно в нього вкрадені, сто золотих…

Хоч і панує в написах давнього Львова тема релігійна, проте вже й серед ренесансних написів трапляються афоризми з авторів

класичних. Переважно це ті, що говорять фактично про те саме, про що говорить і Біблія. На Докторській кам'яниці читаємо Біантове *Quis dives? – Qui nil cupiat. – Quis pauper? – Avarus* («Хто ж багач? – Хто не має жадань. – А хто вбогий? – Захланний») і Періандрове *Numquam discrepat utile a decoro* («Ніколи не розходиться корисне з красивим»), чи Арістотелеве *Virtutis praemium honor* («За доброчесність нагорода – шана»). Що ж до пізніших світських написів, то в них релігійної теми вже менше. На «Кам'яниці-календарі» з написами від XIX ст. (вул. Вірменська №23) читаємо Вергілієві «Ґеоргіки», проілюстровані барельєфами з сезонними картинами селянського побуту з яскравим місцевим колоритом, на «кам'яниці лікарів» початку XX ст. (вул. Конопницької №3) читаємо знаменитий афоризм Гіппократа *Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia fallax, iudicium difficile* («Життя коротке, наука довга, нагода скоролетна, суд нелегкий»). Ці ж слова, але вже в оригіналі, грекою, чуємо і з-під склепіння читальної зали бібліотеки Львівського університету. Там же до Гіппократа долучає свій голос і римський філософ Сенека, який говорить нам, що свободу можна здобути лише в мудрості *(sapientia sola libertas est)* чи той же Вергілій з «Ґеоргіками», чи афінський оратор Ісократ зі знаменитим афоризмом *Doctrina est fructus dulcis radicis amarae* («Вченість є солодким плодом гіркого кореня»).

На окремому місці – написи історичного характеру – такі, що фіксують ту чи ту історичну подію. З цієї групи цікава серія написів на латинській катедрі, що фіксують пошкодження, заподіяні храмові під час різних воєн – з турками і козаками Богдана Хмельницького чи Петра Дорошенка далекого XVII ст. (написи-коментарі до підвішених на стіні ядер) чи й з «місцевими» українцями під час українських визвольних змагань 1919 р.

Утім більшість «історичних» написів у нашому місті – це інформація про будинок, так звані будівельні написи: звичайні датування будови чи реставрації кам'яниці, іноді з докладнішим поясненням. Таке пояснення є на місці колишньої каплиці Домаґаличів, про давнє існування якої лише цей напис і нагадує, подібні підписи є під портретами фундатора каплиці Боїмів Ґеоргія та його дружини Ядвіґи. Іноді на будинку читаємо ім'я його власника (так, абревіатура MA SR MD SR на «чорній кам'яниці» ховає ім'я і титули одного з її власників Мартина Анчевського) чи архітектора або скульптора (як ім'я Павла Ойтеле на гирлі гармати, яку він вирізьбив, на фасаді будинку, Театральна №10. Можна знайти й іншу інформацію. На одному з будинків єврейського кварталу на старій таблиці з львівським міським гербом читаємо, що цю кам'яницю місто віддало в оренду.

На стінах будівель написи розташовані по-різному. Іноді випадково і хаотично – таке розташування епітафій і різних пам'ятних таблиць, як-то написи на вже не раз згадуваній тут латинській катедрі, яка є взагалі однією з найхаотичніших споруд давнього Львова – через її особливо тривале зведення і багаторазове реконструювання. Є будинки, рясно оздоблені написами, місце кожного з яких наперед продумане – як на двох ринкових кам'яницях – Шольц-Вольфовичів і Докторській, на «Кам'яниці-календарі», «кам'яниці лікарів», а є особливі написи на найпочеснішому місці фасаду, які домінують над усією спорудою. Мабуть, найзнаменитіший з них – це *Soli Deo honor et gloria* («Єдиному Богові честь і слава») на Домініканському соборі.

Окреме місце серед таких написів – у, так би мовити, «титульних» написів – тих, що афористично формулюють призначення будинку, установи. Так звучить *Litteris et artibus* на Львівській політехніці, яким наголошується, що цей інститут покликаний служити рівною мірою і науці, теорії, і практичному її застосуванню – розвиткові «ремесла», виробництва; подібне звучання і нового напису на Львівському університеті: *Patriae decori civibus educandis* («Для виховання громадян на славу

Батьківщині»), цього ж типу і напис на Ветеринарній академії (тепер – університеті): *Hominum animaliumque saluti* («На благо (для здоров'я) людей і тварин»). У цьому ряді не можна не згадати й одного з найзворушливіших львівських написів – на бібліотеці Політехніки: *Hic mortui vivunt et muti loquuntur* – («Тут мертві живуть і німі розмовляють»).

Нарешті треба згадати ще один характерний тип написів – вітальні. Це слова, якими господар будинку зустрічає гостя. Таким є викарбуване латинське *Salve* («Вітай!») на підлозі перед сходами в одному з будинків на вул. Романчука. Десь схоже звучання має й *Pax tibi* («Мир тобі») Маркового Лева з Венеційського герба над входом до Массарівської (Венеційської) кам'яниці на Ринку. По-своєму до цієї ж «вітальної» традиції належить і ґладіатор з-над входу до будинку на вул. Парковій, що застерігає недруга, від входження до цього дому (*Inimice, praeteri hanc domum!*).

Латина на Галицьких землях з'явилася ще в княжі часи. Відомим свідченням цього є печатка князя Юрія I, сина Лева Даниловича, з латинським текстом на ній. Що ж до львівських написів, то найдавніші збережені з них походять переважно вже з епохи Ренесансу (XVI–XVII ст.). Відтоді традиція оздоблювати будівлі латиною переривалася, мабуть, лише раз – на півстоліття радянської влади. Від 90-х років XX ст. латина знову стає популярною у Львові: серед цих найновіших написів маємо і згаданий вже напис на Університеті, й уже вкотре повторений у Львові Гіппократів афоризм *Ars longa, vita brevis* – цього разу на новій будівлі Палацу мистецтв і в пізнішому не-Гіппократівському значенні («Життя коротке, мистецтво вічне»). На одній із кав'ярень біля Ринку читаємо заклик *Fruere vita, dum vivis* («Насолоджуйся життям, поки живеш»), є латина й на деяких могилах Личакова останніх років. Новий напис з'явився п'ять років тому на латинській катедрі – цій «найобписанішій» пам'ятці нашого міста – напис на пам'ятній таблиці про візит Папи римського Івана Павла II 2001-го року.

Формат книжки не дозволяє вмістити всіх латинських написів, їх маємо ще не на одну таку книжку. Лише вотивні таблиці з церкви Андрія (їх майже сотня) можна би було видати окремим альбомом, так само як і, скажімо, епітафії латинської катедри. Тому тут Читачеві пропонуємо добірку лише найцікавішого і найпоказовішого – з різних епох, об'єктів, різного змісту і різного візуального оформлення.

***

Читаючи давні написи, треба розуміти, що кожна доба мала свої особливості правопису, графіки літер і знаків пунктуації, свою практику скорочення. Всі ці особливості напису Читач зможе бачити на фотографіях. У відчитаннях збережено оригінальний правопис слів (навіть у випадках звичайних помилок), але не відтворюється пунктуація та лігатури (крім загальновідомого & = et). Зберігаємо класичне написаня V замість звичного U і навпаки – U замість V.

Біблійні цитати переважно подано в відомих перекладах Івана Огієнка або Івана Хоменка.

Переклади віршових текстів належать Андрієві Содоморі, прозові переклади і коментарі до написів – Маркіяна Домбровського і Андрія Содомори, встановлення джерел – М. Домбровського, загальна інформація про будинки – Василя Ґабора, координатора проекту.

Висловлюємо щиру подяку за допомогу в проекті Благодійному фондові «Збереження історико-архітектурної спадщини Львова» на чолі з Андрієм Салюком, який надав нам світлини інтер'єру каплиці Боїмів, історикові-архівісту Іванові Сварнику за консультації та Мирославі Приході за її безкорисну працю.

Маркіян Домбровський

КАМІНЬ І СЛОВО

Frente a frente
Piedra y viento
Sombra y piedra

F. Garcia Lorca*

Якось під час однієї із телевізійних передач, де йшлося про мовні проблеми, журналіст запитав мене: «А якому слову надаєте перевагу – мовленому, друкованому на папері чи висіченому в камені?..». – «Мовленому», – відповів я, не вагаючись. Мій співбесідник, вочевидь, був здивований відповіддю. Знав же, що багато років спілкуюся з друкованим словом – перекладаю з античних мов. Я ж інше мав на увазі: в якому вигляді не існувало б те слово, – друковане, писане чи висічене в камені, – воно, щоб жити, а не існувати, прагне свого озвучення в устах людини. «Якийсь особливий чар має живе слово (*viva vox*)», – зауважив Пліній Молодший... Між нами й античними пролягла прірва не так часова чи просторова, як та, яку особливо важко подолати, – прірва мовчання. Хай скільки разів називаймо античність, загалом давнину, живою, – вона такою не стане, допоки не чутимемо її голосу. Античну поезію, – а саме вона є душею того часу, – бачимо на сторінках книг, але не чуємо її. Покликана звучати, бо ж весь її чар у звучанні, – вона мовчить у руках читача, на полицях. Мовчать і переклади...

Мовчать, не один вік тому висічені на фронтонах, порталах, зовнішніх та внутрішніх стінах, навіть на долівках львівських кам'яниць та храмів, інших споруд, латинські написи – відомі й маловідомі, часто поетичні, вислови та афоризми античних і пізніших авторів, цитати із Святого Письма, різні записи – ритуальні, оказійні тощо. Ми їх не чуємо, здебільшого й не зауважуємо, а зауваживши, рідко відчитуємо, ще рідше – тлумачимо і майже ніколи не дослухаємося до них. Іноді вони мовби й самі перестрівають заглибленого у свої щоденні клопоти («ніколи й вгору глянути») перехожого, промовляють до нього, як ото крилатий лев над порталом кам'яниці, що навпроти ратуші, – словами зі сторінок розгорнутої кам'яної книжки. Pax tibi... – вихоплюємо з напівзатертого тексту таке миле й чи не кожному, дарма що то латина, зрозуміле побажання. Скільки літер у латинському вислові, стільки й у нашому, та й слова подекуди на диво схожі: tibi – тобі... Щойно прочитані, вони стають нашими; сплітаємо з них щось своє – снуємо оживлену ритмом, оздоблену римою думку: «Чи в радості хто йде, а чи в журбі, / Крилатий лев Маркаєвангелиста – латиною: Pax tibi, Мир тобі... / Венеціє, під знаком лева місто, / Зі Львовом ти віддавна вже на «ти», / І хай в цю ж річку двічі не ввійти, – / Триває казка, бо триваєш ти, / Венеціє, Pax tibi, Мир тобі...».

«Чи в радості хто йде, а чи в журбі...». Чого ж усе-таки більше?.. Принаймні, мала б рівновага бути («З журбою радість обнялась...»), яку Горацій назвав *золотою серединою*; кам'яниці Ринкової площі, до речі, збудовані на засадах Евклідового *золотого розтину*, звідки й виснувалось те золото досконалої середини (не посередності!). І все-таки, журби, мабуть, більше: «В *години* розпачу умій себе стрима́ти, / І в *хвилі* радості заховуй супокій...» (так М. Зеров інтерпретує оду Горація). А як виборювати для себе ту *поважну* (Сенека) радість, що є станом постійно зацікавленої довколишнім світом душі, про це, на цій же

* *«Лице в лице / Камінь і вітер / Тінь і камінь». Ритмом оригіналу в українському підряднику звучить лише другий рядок строфи.*

Ринковій площі, – кам'яниця №28, справді мов розгорнута кам'яна сторінка афоризмів...

Якось, перетинаючи площу вранці, на саме Стрітення, я наче вперше побачив ту латинську «читанку»: на тій стіні (такого освітлення я вже ніколи потім не спостерігав), здалось мені, саме Сонце, особливо чисте й промінне того ранку, зупинило свій здивований погляд; висвітлило кожну літеру, кожну подряпину... На порталі кам'яниці виразно прочитувався й ледь спостережний в похмурі дні гекзаметр (він, певно, найбільше дивує нині парадоксальністю думки); в рамках того вірша – діалог: два стислі запитання – дві відповіді. З римським лаконізмом підсумовано нескінченні роздуми стародавніх над вічною проблемою багатства – і вбогості: Quís divés? Qui níl cupiát. Quis páuper? Avárus – Хто ж багач? Хто жагу подолав. Хто убогий? Захланний. Іншими словами, багатим є той, хто покінчив із багатствами – задовольняється малим (як *золотий вік* золотим був тому, що й не відав, що таке золото). Хто ж їм слугує, багатствам,– той вбогий: скільки б не добирав – завжди чогось потребуватиме, буде у нужді, тобто – нуждарем. І справді, щоб орієнтувати людину на сенс життя, варто спочатку показати, наскільки позбавленим сенсу є те, чим люди найчастіше зайняті, – бездумним нагромадженням майна.

Ось тут, – повернімося до початкової думки, – й зустрічаються дві протилежності: мовчазний камінь і саме втілення голосу – діалог, тобто розмова. Озираючи ренесансну кам'яницю, ми фактично *побачили* цю коротку, наче мимоходом почату й завершену розмову. Треба ж її *почути*. Українська версія, при всіх зусиллях перекладача, тут, як і в більшості випадків, оригіналові, на жаль, не дорівнює, тобто не є йому адекватною. Тож не зайве, бодай на матеріалі цього віршового рядка, глянути правді у вічі – обговорити втрати, інакше скривдимо не лише автора (можливо, римського поета пізньої доби – Авзонія), а й всю античність, що ставила поетичне слово над усе.

Якщо архітектура формує *простір*, надає йому естетичної вартості, то поезія те ж саме робить із *часом* – формує його. Має свою «архітектуру» й найповажніший з-поміж віршових розмірів – гекзаметр, тобто шестимірник: тут – шість ритмічних ударів, які маркують ходу часу в дактилічних, подекуди спондеїчних, стопах (вірш – *ступає*). Спондеї (два довгих, протяжно виголошуваних склади) сигналізують емоційний, смисловий акценти, апелюють і до розуму, й до серця. Так і в наведеному латинському гекзаметрі, в його протяжному, спондеїчному, зачині: замість дактилів, що є поєднанням одного довгого з двома короткими складами (– ◡ ◡), – два спондеї (– – | – –). У тій протяжності – слово dives, *багатий*. Маємо змогу, протягуючи те слово, задуматись над ним, зіставити його з однозвучним, етимологічно спорідненим divus – *божественний*, нагадати собі про первісне, ширше його значення; та й ми, коли кажемо «багатий чоловік» («багатий» і «бог» – теж в етимологічному зв'язку), маємо на увазі лише матеріальні статки. Багатим і щасливим у широкому значенні слова, може бути лише той, хто звільнився від нескінченних забаганок, хто в собі ж, а не поза собою, шукає свого щастя. У перекладі ж бачимо вужче за значенням слово – «багач» («заможний»): потрібний тут субстантивований прикметник «багатий» попросту не вкладається у віршовий розмір. Годі говорити й про вповільнений хід вірша; частка «ж» («Хто ж багач?..) лиш незначною мірою рятує ситуацію: слово «багач» усе-таки «проковтуємо», а не протягуємо. Втім, хоч як акцентуймо, а наголошений склад у нашому вірші (силабо-тоніка) не дорівнюватиме довгому складові античного, квантитативного, вірша – імітуватиме його... Неситій заздрості, що є джерелом усіх бід (із написів проглядає її «несите око» – чорна, всепоглинаюча безбожна енергія) протистоїть висока, що домінує тут над усім, чеснота, Virtus; можна було б перекласти дослівно – «мужність» (vir – *муж*), якби це поняття не було надто вузьким: virtus – це сукупність усіх чеснот, що є достоїнством мужа, саме *мужа*

(«перевелися нині мужі», – нарікав ще ритор Сенека Старший), його окрасою і в мирні, і в воєнні часи; вона, ця гармонія чеснот, яку виплекала в собі людина, – й долає все: Domat omnia virtus... Врешті – те, що єднає нас із Богом: доброчинність, милосердя (знову ж не знаходимо адекватного відповідника); де ясніє та неоціненна, спрямована на добро душевна якість людини – там і Бог: Ubi charitas, ibi Deus.

Із темою багатства і вбогості пов'язана ще одна з вічних тем – дружби й товаришування. Ubi opes, ibi amici (де багатства, там і друзі) – читаємо там же, над вікнами другого поверху. На думку спадає інший, що немов продовжує ту думку, вислів: «Де друзі, там немає друга». Щоб він був, той справжній друг, – така вже гірка правда життя, – маємо потрапити в біду. До таких-от невеселих роздумів непомітно долучиться голос знаменитого вигнанця – Овідія: «Поки ведеться в житті – незчисленних матимеш друзів; / Хмарні настануть часи – бути тобі одинцем»...

Минаючи ту повчальну кам'яницю з її афоризмами, не можу обійти мовчанкою того з них (для всіх тут – обмаль місця), в якому чутно голос самої ж кам'яниці: Nunquam discrepat utile a decoro – *Ніколи не йдуть урізнобіч корисне з оздобним.* Думка й тут – у сфері багатства, користі, чи вигоди: корисне, ще Горацій вирізняв підвальну засаду античної естетики, має йти в парі з приємним (utile dulci). «Ніколи не йде...» (хотілося б тут чути заклик: «хай не йде») – бо кам'яниця є втіленням тієї засади, стверджує її: все тут, що корисне для тіла і що приємне для душі, – у рівновазі...

«Пане, ви за чимсь шукаєте?.. Може, вам помогти?..», – перестріла мене на якійсь із таких думок літня львів'янка, здивована тим, що я, замість того, щоби впевнено йти вулицею, час од часу зупиняюсь, блукаю поглядом по стінах кам'яниць, одне слово, не вписуюсь у звичний для міста, поспішний, ритм... Зворушений тією готовністю допомогти, якою так мило вирізняються люди старшого покоління, я згадав при тій нагоді вже не «кам'яну», для дорослих, – справжню шкільну читанку ще з передминулого століття, а в ній оповідку «Місто» – враження сільського хлопчика, Івася, який приїхав до Львова з мамунею збувати молочні продукти: «На вулиці товпилося багато людей. Одні йшли в цю, інші в другу сторону. Одні входили до крамниць, другі з них виходили. А всі йшли швидко; видно, було їм чомусь спішно». Далі Івась подивувався, як із трамвая («великого воза»), через передні двері, «висипалося багато людей і вони зараз розбіглися на всі сторони». Ще більше здивувався, коли якась пані, до якої вони зайшли з тими продуктами, почувши, що він хоче пити, «покрутила якусь ручку при стіні, а звідтам почала текти вода, покрутила знов– і вода перестала текти»... А в кухні, де було досить темно, «пані покрутила якусь шрубку в стіні, й під стелею засвітилася ясно лямпа. І знов подумав Івась: «Яка то в місті вигода!..». Подивуймося й ми, завдяки Івасеві, ще з одного, може, найдивнішого дива: скільки б тих винаходів не було, що мали б давати час принаймні «глянути вгору», – міська людина що не день то швидше «біжить», «добігає», «забігає», «перебігає», а гуртом – то «збігаємося», то «розбігаємося»: дедалі менше в нас часу, дедалі більше – клопотів...

Такі-от роздуми навпрямець, через Ринкову площу, ведуть до «Кам'яниці Пір Року», або «Кам'яниці-Календаря» (Вірменська, 23). Тут, в образах Верґілієвої поеми «Про хліборобство» («Ґеоргіки»), – подих природи, села. В ритмах гекзаметрів, у позі крилатого Сатурна-Хроноса, що вигідно приліг собі, опершись на піщаного годинника, у барельєфах-ілюстраціях до Верґілієвих гекзаметрів, кожен з яких описує властивий для тієї чи тієї пори року вид польових робіт, – неквапний плин часу, що про нього так уже зворушливо нагадують бузьки (ніколи той птах не зів'є гнізда в місті!): один, ген над вікнами четвертого поверху, «звістує весну», другий, навпроти нього, праворуч, «повертає зиму»... А от один із гекзаметрів, про зимове дозвілля, мені довелося зробити у двох варіантах. Річ у тім, що невідомий митець, виліплюючи сцену зимового дозвілля

селян, вирішив «переспівати», «одомашнити» римського поета: на санях (нечуваний для римлян вид транспорту) – й компанія геть не римська: в кожухах, шапках, із місткою бутелькою в руці, – з усього видно, що не селяни, а якесь заможніше панство, чоловіки й жінки, – поспішає, аж сніг куриться, в гості: «Щойно зима – смакують плоди свого жнива селяни: / Радо їздять саньми навзаєм до себе у гості». І другий, вже не такий «смачний» для нас (хто ж бо не знає, що то за насолода – їзда саньми?), але орієнтований на римський оригінал гекзаметр: «Щойно зима – селяни здебільш утішаються жнивом: / Поміж собою гуртом веселі гостини вряджають»... Коли сонце, йдучи до заходу, легкою позолотою лягає на постать Сатурна, що правив щасливим людом у золотому віці (золотому, згадаймо, – бо ще не знав золота), я чомусь думаю про власника дому-календаря. Мабуть, не тільки з любові до Вергілія подбав, щоб саме так була «декорована» його кам'яниця; зараджуючи своїй ностальгії, так мені здається, хотів поєднати непоєднанне: село – з містом...

Тема часу, а вона домінує серед *вічних тем*, у високому ключі озвучує каплицю Кампіянів. Тут – найпопулярніший серед віршових розмірів античності, що має назву «елегійний дистих», де гекзаметр поєднано з коротшим на одну стопу віршем – пентаметром. Найголовніше (і найважче) для перекладача – дотриматись у пентаметрі серединної паузи, *цезури*: «Від уродин до смерті – лиш день, і якщо уповаєш / На довголіття, то знай: || довге життя твоє – день». По тому дневі – розлука: тіло залишається в землі, душа – відходить у вічність: «Що ж на могилу, орле глядиш? Душа Кампіяна – / В вічності; тіло ж його || – Левова має земля»... І знову, за текстом цього двовірша, – вже згадуваний парадокс: так багато зусиль докладає людина для багатств, які служитимуть їй впродовж дня; так мало – для душі, перед якою – вічність... А покликання душі – бути оселею слова (*Кам'яна душа* – черства, безсловесна душа). Надто – слова молитовного. На зовнішній стіні катедрального собору, під вимальованою іконою Богородиці, – один лиш, наче вилучений з молитовного дистиха, пентаметр: Praetereundo cave ne taceatur Ave. Потрібно не лише реконструювати ритм, а й риму (винахід нових часів), радше гру слів, передати: cave – ave (щось на зразок: камінь – амінь). Не один десяток варіантів «прокрутив» у голові, поки зупинився на ось такому, знову ж таки – не найкращому (та чи можливий такий?): «Мимо проходиш – подбай, щоб не стихало «Вітай» (замість гри слів – доволі вбога, граматична рима; замість характерної для латини прозорої гармонії голосних і приголосних – нічим не примітна звукова сув'язь). І ще одна, доволі відчутна втрата: «подбай» не є рівноцінним відповідником до значно сильнішого «cave», *остерігайся, будь пильним*. Коли кажемо «Бійся Бога», то йдеться не про страх, як його звичайно розуміємо, а про стан душі, яка всі свої порухи має вивіряти з тією високою духовною вертикаллю, завжди повинна бути готовою долучитися до неї; в іншому разі людину підстерігає душевне лінивство, падіння – тому, власне, *остерігайся, будь пильним*...

«Дивися під ноги, як йдеш», – мабуть, кожен пригадує настанову, яку чув ще дитиною. Якось, добрих декілька десятиліть тому, переступаючи поріг однієї кам'яниці (добре, що бодай вулицю запам'ятав) і дивлячись під ноги, я й там, під стопою, побачив латину: в мозаїці долівки, одразу ж за вхідними дверима, поблискуючи бронзою, впадало у вічі звучне SALVE. Згодом воно перемандрувало в мою коротку повість про Горація: нікому ще тоді не відомий поет у супроводі Вергілія вперше ступив на поріг Меценатової оселі; і там його, зніченого, нерішучого, й зустріло вписане в долівку те світле й дзвінке, як саме здоров'я, вітання – додало бадьорості й надії... І знову – прикрість: у перекладі втрачаємо саме ту світлу дзвінкість («дзвін латини»!), що пов'язалась у мене з блиском вилитих із бронзи літер на кам'яній долівці. Згадаймо в О. Блока: «Лишь медь торжественной латыни / Поёт на плитах, как труба». Втрачаємо, однак, не лише звуковий образ. Як-бо загалом перекласти оте SALVE, що є вітанням при зустрічі?..

Як передати його «зміст», тобто побажання бути здоровим (salvere – *бути здоровим, перебувати у гарному настрої*)? Піти, як росіяни, шляхом калькування («здравствуй» – «здрастуй»)?.. Вжити наше «вітай» чи просто «здоров!»?.. Але уявімо собі останнє – у бронзі (не той стилістичний рівень!)... Одне слово, латина – то латина. Її варто знати, принаймні, – причаститися до неї...

Камінь і вітер. Слово і камінь. Голос і тиша. Вічне – на вічнім (хочеться продовжити ті, чи не найдавнішим розміром, *адонієвим віршем*, поєднані слова: – ◡ ◡ | – ◡). Але й камінь, хоч він і товаришує вічності, – не вічний. Спочатку, вітром і дощем, затирається напис. Ще відчитуємо якесь слово чи два; подекуди лише здогадуємося, що тут був напис. Уже не тільки не чуємо – не бачимо слів. Хіба ще пальцем їхні сліди намацуємо (згадаймо сумну рефлексію Сенеки: «Що ж то станеться з моїм тілом, коли й сам камінь руйнується?»)... Приходить найстрашніше – мовчання, забуття. Як про це елегійними дистихами цей же Авзоній – про ім'я на мармурі (переклад М. Зерова):

Літера тільки єдина блищить, і дві крапки над нею:
«Люцій!» – читаємо ми власне наймення мерця.
Далі нарізане «М», але «М» не цілком збереглося,
Камінь упав і вгорі літеру ту пощербив.
І не вгадає ніхто із остачі нужденної – Марій,
Марцій чи, може: Метелл тут під землею поліг.
Порозпадались на порох усі переплутані скалки, –
Як уложити тепер прізвище з них родове?
Чи ж дивуватися смерті людей? Не втече від загину
Камінь могили твердий, імені слава дзвінка.

Іноді й людина, поки сам час іще не впорався, сприяє руйнації – нищить і той камінь, що несе на собі сліди духовної культури. Так, зокрема, пішла в небуття кам'яна фігура з барельєфним зображенням Страстей Христових (1585); добре, що зберігся, зафіксований у давній книзі, складений елегійним дистихом напис, який дивує нас глибиною думки, вкладеним у неї високим почуттям відповідальності кожного перед кожним, а всіх купно – перед Творцем:

Пан умирає за слуг, невинний – за винуватця,
Лікар – за хворих; пастух – йде за отару з життя;
Владар – за нарід весь; за воїна – гетьман, за твір свій –
Сам того твору творець, а за людину – сам Бог.
Чим же віддячать: слуга, винуватець, хворий, отара,
Нарід, і воїн, і твір, чим же – людина?..
Амінь.*

Справді, людина проходить свій шлях від мовчання в доісторії – до голосу в історії (Карл Ясперс). Свою людяність (humanitas) вона засвідчує своїм же ставленням до голосу («голос» і «слово» латиною – одне й те ж: vox), бо ж саме він, голос, «сформував» (Горацій) людське суспільство – цивілізував його. Отож, рівень нашої цивілізації годилося б визначати не так матеріальними статками й технічними винаходами, як, передусім, – місцем Слова у нашому житті. Те Слово, якому завдячуємо своєю причетністю до світової культури, загалом до духовного життя, – й у камені січене. Камінь – і Слово...

Андрій Содомора

** Pro servis Dominus moritur, pro sontibus insons,*
Pro aegroto medicus, pro grege pastror obit,
Pro populo rex mactatur, pro milite ductor,
Proque opere ipse opifex, proque homine ipse Deus.
Quid servus, sons, aegrotus, quid grex populusque,
Quid miles, quid opus, quidve homo solvet?
– Amen.

(Епіграму опубліковано: Гранкін П., Отко А. Капличка Сикстів – унікальна сакральна пам'ятка XVI ст. // Галицька брама. – 2007. – №3 – 4. – С. 6–10.

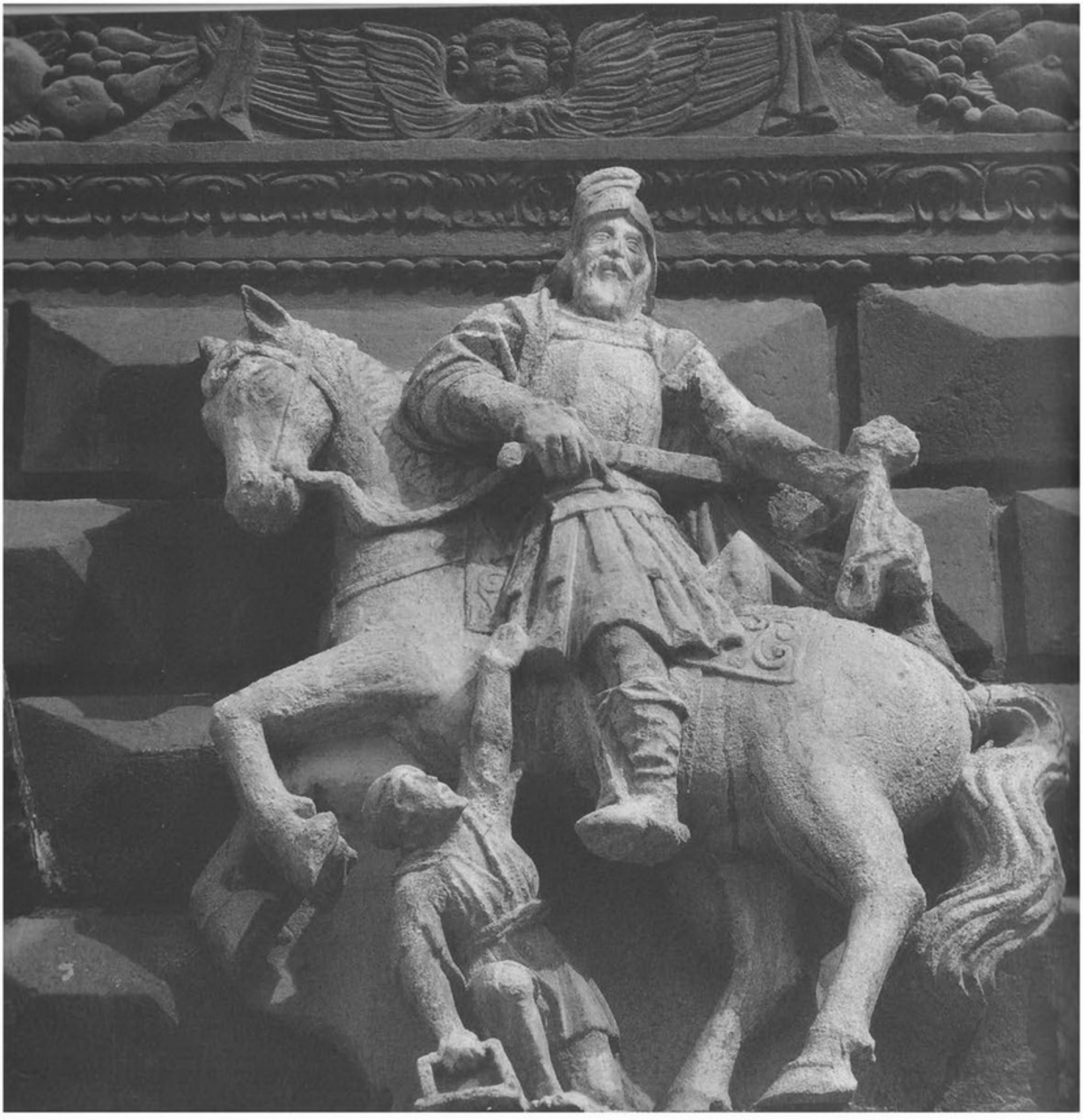

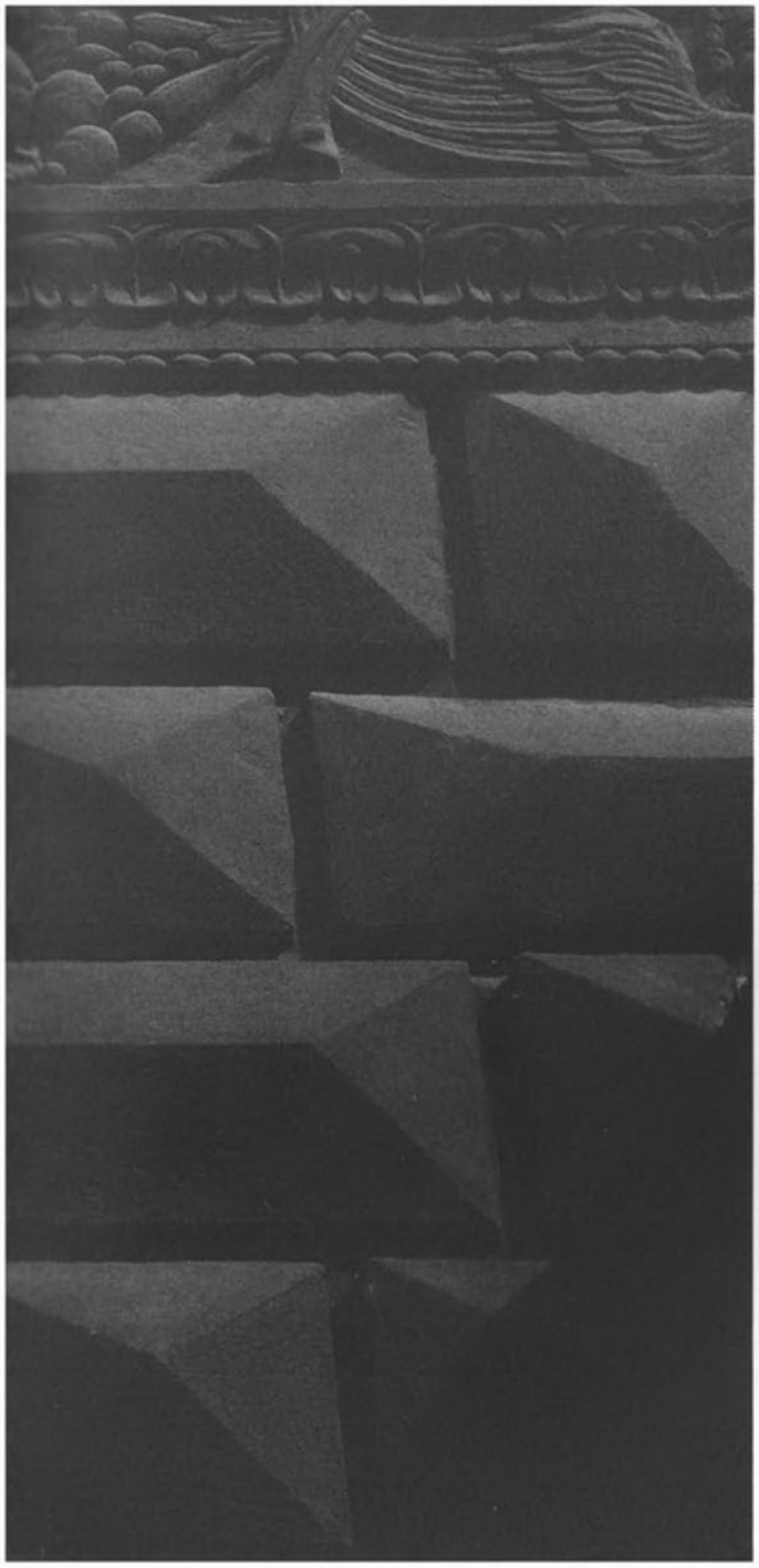

РИНОК ТА ОКІЛЛЯ: ЖИТЛОВІ БУДИНКИ

«ВЕНЕЦІЙСЬКА КАМ'ЯНИЦЯ»

«Венеційська кам'яниця» на пл. Ринок №14 походить з епохи ренесансу. Її першим власником був венеційський консул у Львові й купець Антоніо Массарі. Року 1589 на його замовлення архітектор Павло Щасливий перебудував фасадну стіну будинку, покривши її кам'яним діамантовим рустом. Окрасою «Венеційської кам'яниці» є крилатий лев над входовим порталом: кам'яний лев євангеліста Марка з розгорнутою книгою — герб Венеції.

За леґендою, коли святий Марко був у Венеції, йому з'явився крилатий лев і сказав: «Pax tibi Marce Evangelista meus» (Мир тобі, Марку, мій Євангелісте). Це мало означати, що саме у Венеції Марко знайде мир. Святий Марко помер в єгипетській Олександрії, але у IX ст. його мощі перенесено до Венеції, чим нібито і справдилося віщування леґенди. Святий Марко став покровителем Венеції, а крилатий лев — символ святого Марка — гербом міста. Цікаво, що звичайно на зображеннях герба Венеції нема останнього слова «dixit» (сказав [лев]), яке є на львівському варіанті. Дата під словами лева вказує на реставрацію будинку 1600 року.

PAX	NGEL	МИР	НГЕЛ
TI[BI]	ISTA	ТОБІ	ІСТЕ
MAR	MEVS	МАР	МІЙ
[CE]	DIXIT	КУ	СКАЗАВ
EVA	1600	ЄВА	1600

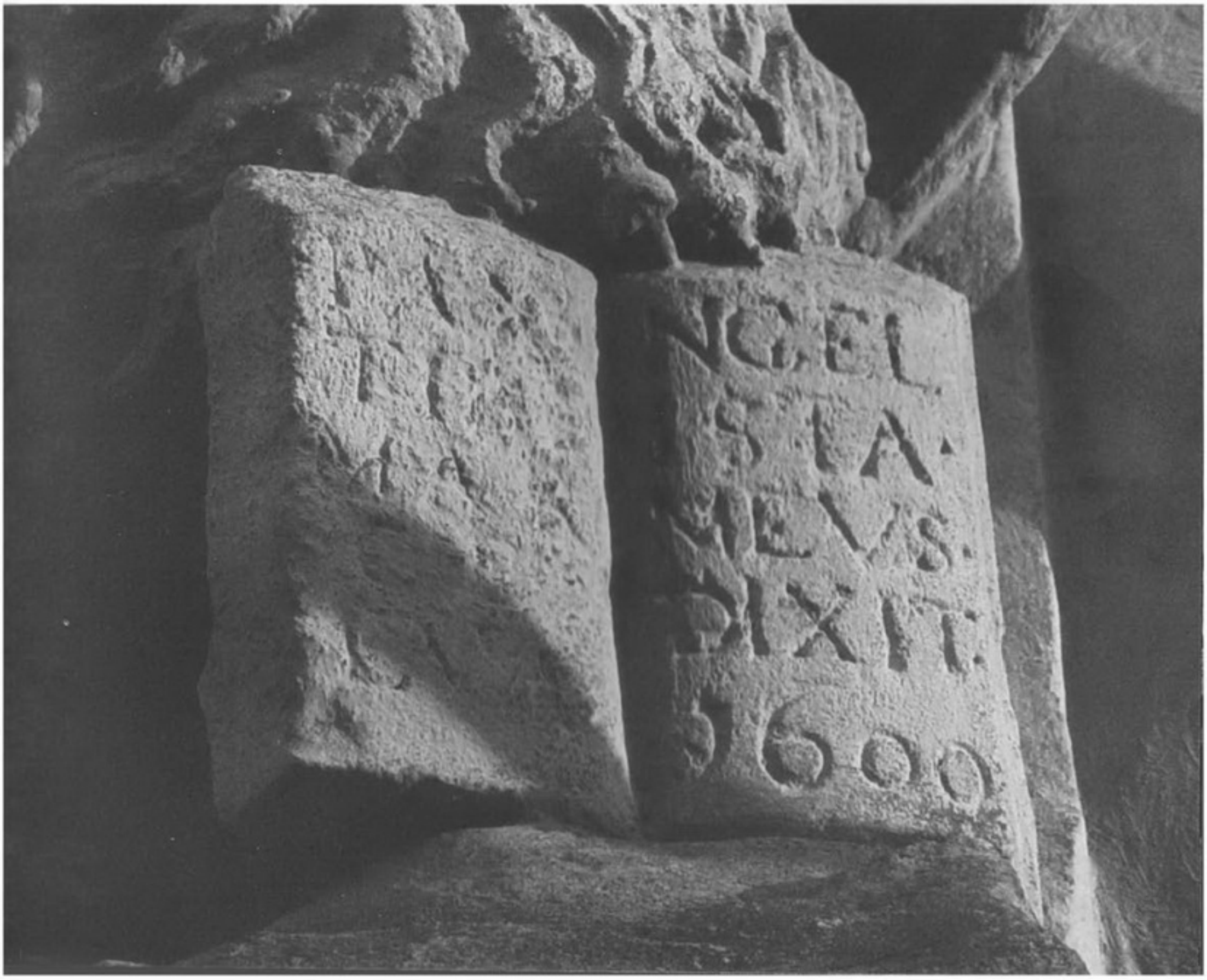

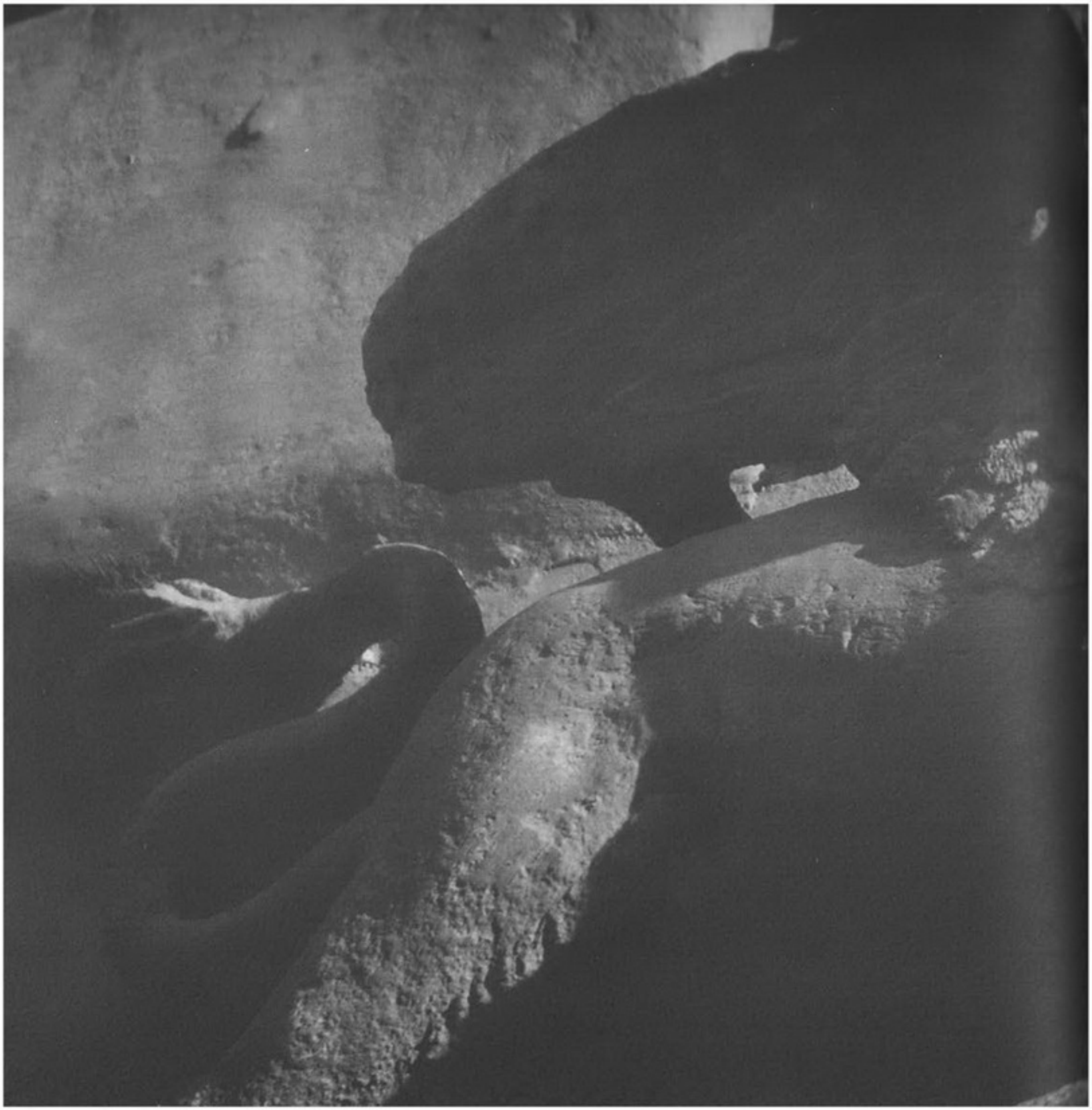

NGEL
S·TA·
ME·VS·
DIXIT·
1600

«ЧОРНА КАМ'ЯНИЦЯ»

«Чорна кам'яниця» на пл. Ринок №4 збудована 1588—1589 рр. на фраґментах будівлі, знищеної пожежею 1571 р. Архітектори Павло Римлянин та Петро Барбон звели двоповерховий будинок, а третій та четвертий поверхи добудовано відповідно 1596 та 1884 р. Скульптурний декор виконав майстер Мартин Градовський під час реставрації 1675 — 1677 рр.

За час свого існування будинок мав різних власників і декілька поширених назв: «Кам'яниця Київська», бо належала якомусь Андрієві з Києва; «Будинок Лоренцовича» (кін. XVI ст.), бо її власник Ян Лоренцович відкрив одну з перших аптек у Львові; «Кам'яниця Докторська» — від доктора та львівського бурґомістра Мартина Никинора Анчевського, який придбав її 1645 р., а згодом увінчав своє ім'я, встановивши над порталом фасаду фіґуру свого патрона Святого Мартина. В середині XIX ст. фасад будинку пофарбували в чорний колір і відтоді пам'ятка одержала нову назву «Чорна кам'яниця».

MARTINUS ANCZEWSKI	M A	МАРТИН АНЧЕВСЬКИЙ,
SECRETARIUS REGIS	S R	СЕКРЕТАР КОРОЛЯ,
MEDICINAE DOCTOR	M D	ДОКТОР МЕДИЦИНИ,
CONSUL LEOPOLIENSIS	C L	ЛЬВІВСЬКИЙ РАЙЦЯ

ПАЛАЦ БАНДІНЕЛЛІ

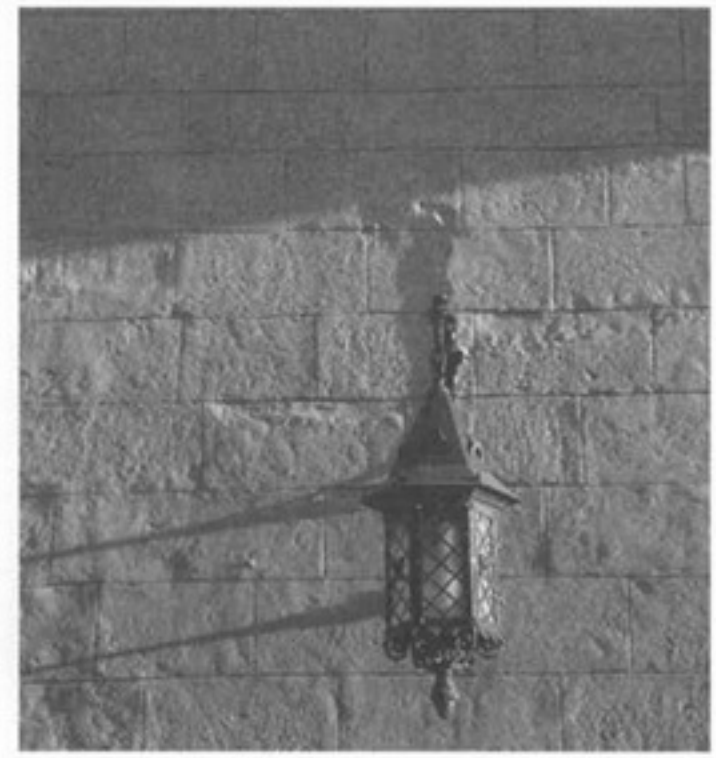

Колишній палац Бандінеллі на пл. Ринок №2 — один з найкращих зразків пізнього ренесансу у Львові — збудував 1593 р. аптекар Ієронім Віттенберґ (Ярош Ведельський). На початку XVII ст. будинок перейшов у власність флорентійського купця Роберта Бандінеллі. Року 1629 Р. Бандінеллі, удосконаливши пошту, яку організував у Львові італієць Д. Монтелуппі, відкрив у будинку її контору. Будинок 1737—1739 р. реконструювали, а головний вхід до нього перенесли на сучасну вул. Ставропігійську, що й зазначено латиною.

IHS **A[NNO] 1739 D[IEI] 28 AVG[VSTI]** **MARIA**

ІСУС **РОКУ 1739 ДНЯ 28 СЕРПНЯ** **МАРІЯ**

Дата кінця реставрації. Дві монограми, що трапляються на давніх спорудах, не лише релігійного призначення. ***IHS*** *— частково транслітероване грецьке скорочення* ΙΗΣΟΥΣ *— Ісус. Поширеним було неправильне тлумачення цієї монограми як* ***Iesus Hominum Salvator*** *— Ісус Ізбавитель Людей. Монограму нерідко зображали з хрестом над H, трьома цвяхами знизу і променями довкола. Таке класичне зображення можна побачити на латинській катедрі. Монограма стала емблемою ордену Єзуїтів — тому бачимо її і на львівському єзуїтському костелі.*

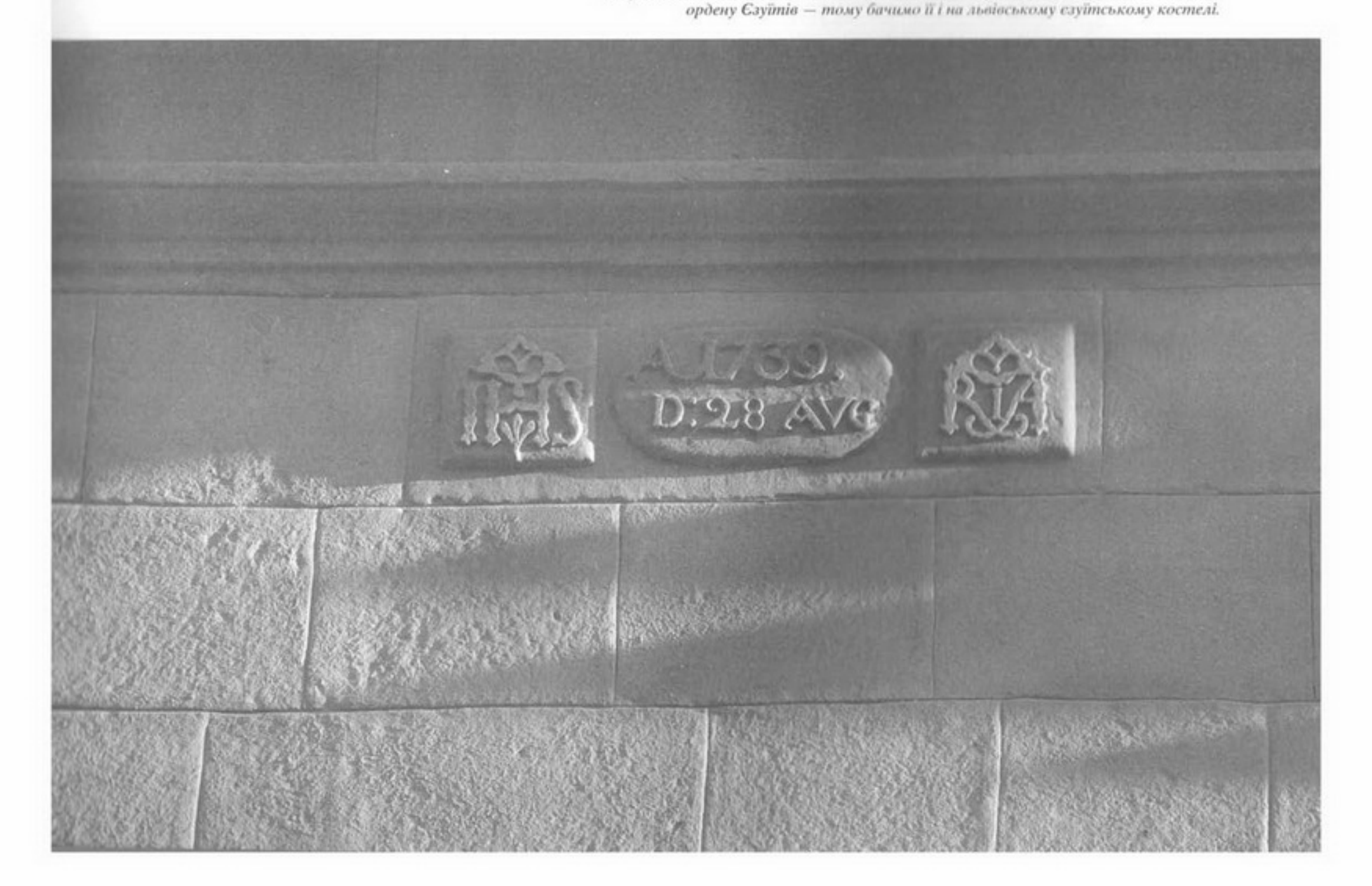

«КАМ'ЯНИЦЯ З АФОРИЗМАМИ»

Кам'яницю №28 на пл. Ринок спорудив на початку XVII ст. львівський райця і доктор медицини Павло Домінік Гепнер та поселився у ньому 1610 р. Це одна з найкращих пам'яток львівської ренесансної архітектури, що дійшла до нас майже не зміненою.

Будинок мав декілька назв: Докторівський, Домініківський, Гепнерівський. Через латинські сентенції його ще називають «Кам'яницею з афоризмами».

Кам'яниця привертає увагу пластикою різьблених обрамлень вікон і входового порталу та численними латинськими афоризмами над вікнами, які натякають на фах власника й засвідчують його вишуканий смак.

DECORC

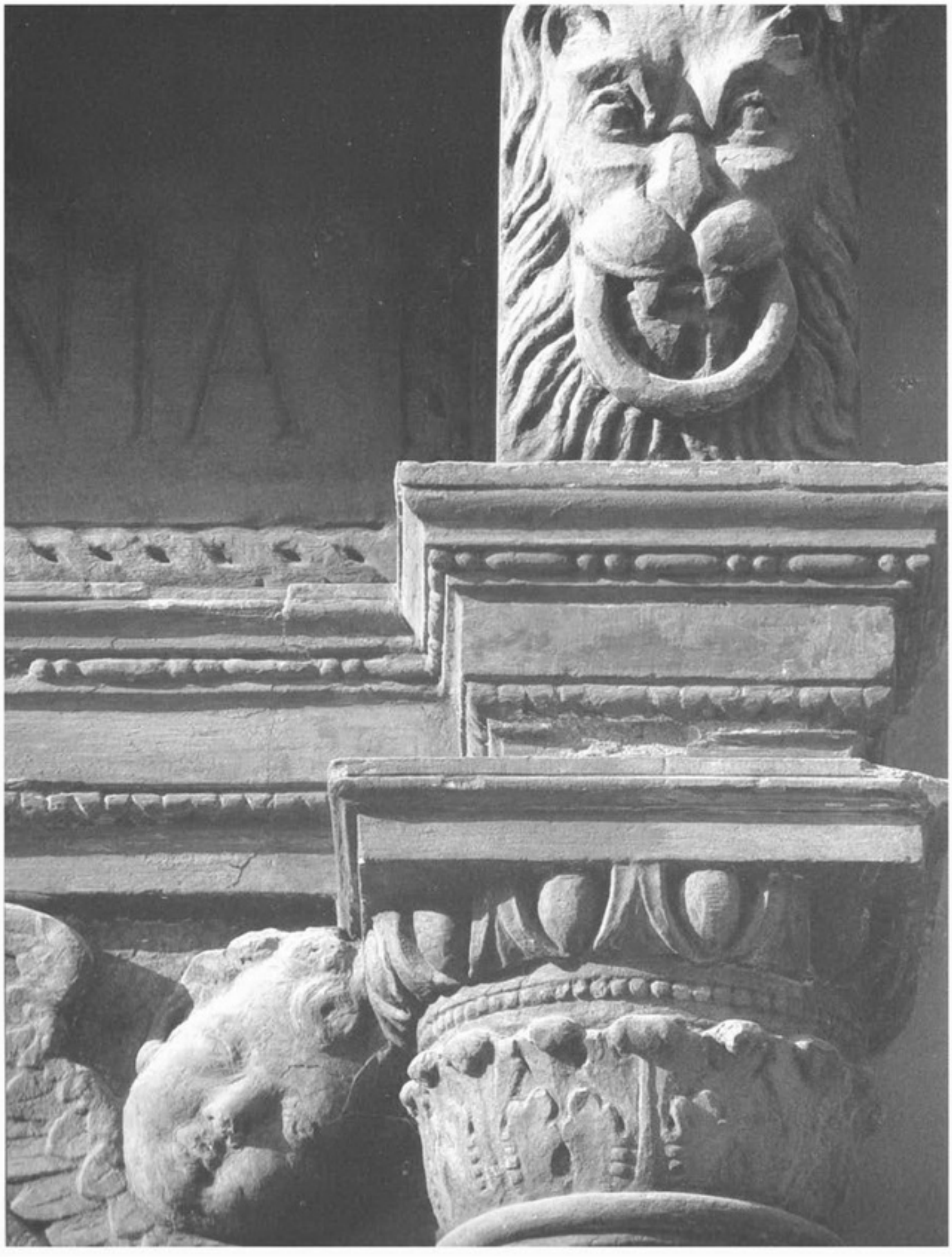

QVIS DIVES? QVI NIL CVPIAT
QVIS PAVPER? AVARVS

ХТО Ж БАГАЧ? ХТО НЕ МАЄ ЖАДАНЬ.
А ХТО ВБОГИЙ? ЗАХЛАННИЙ.

З «Сентенцій семи мудреців» пізньолатинського поета ***Авзонія (IV ст.).*** *Авзоній подає ці слова як сентенцію грецького філософа, одного з «семи мудреців»* ***Біанта (VII—VI ст. до Р. Х).*** *Цю думку всіляко акцентує і провідний римський стоїк Сенека (I ст.).*

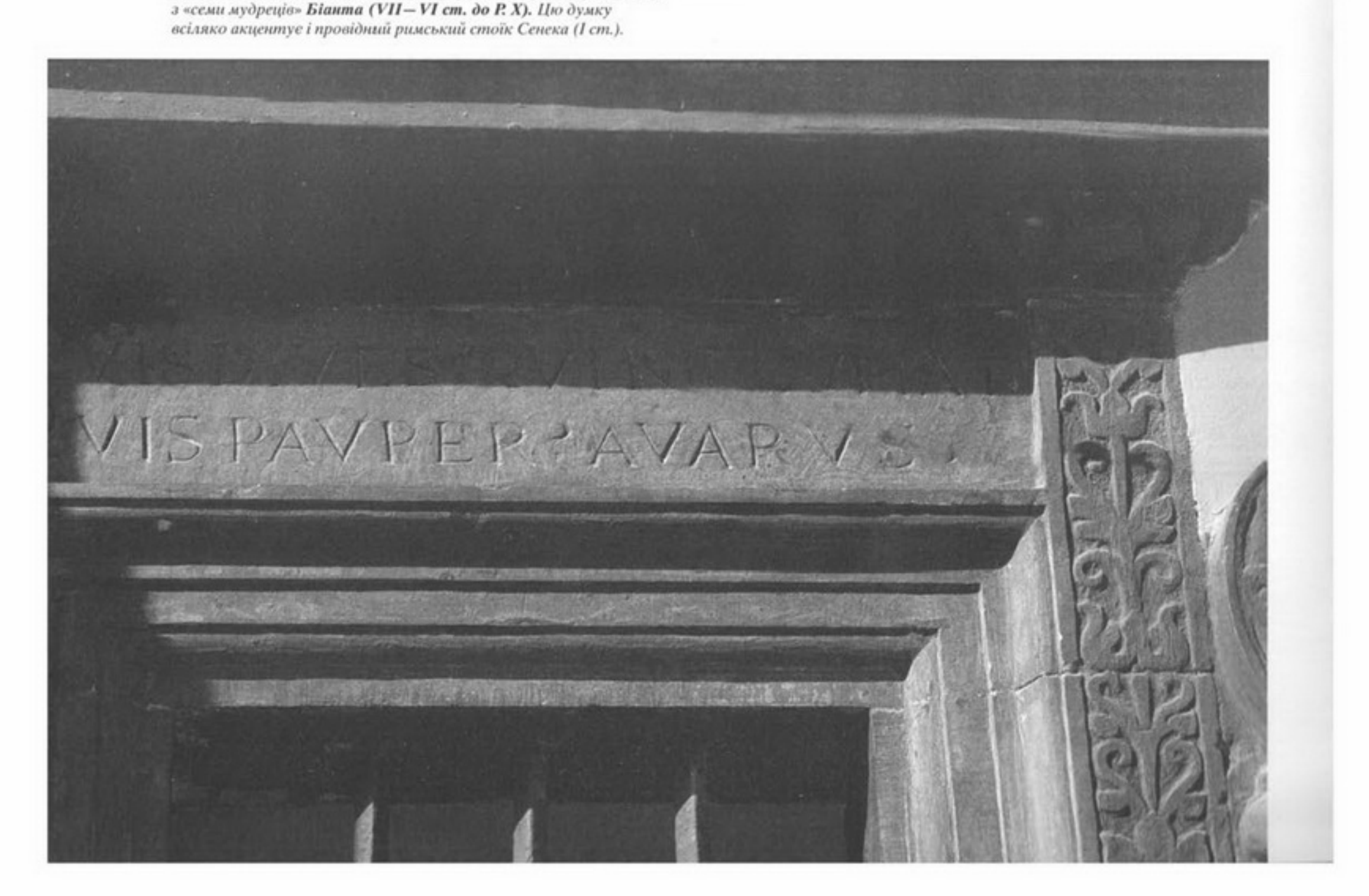

NVNQVAM DISCREPAT VTILE A DECORO

НІКОЛИ НЕ ДИСОНУЄ КОРИСНЕ З КРАСИВИМ

*З **Авзонія:** сентенція іншого мудреця — коринтського правителя **Періандра**. Поєднання корисного з приємним (utile dulci) — провідна вимога Гораціевої «Поетики». Цей принцип виразно проступає в архітектурі ренесансного Львова. Спадає на думку також Максим Рильський: «У щастя людського два рівних є крила: троянди й виноград, красиве і корисне».*

DEVS MEVS ET OMNIA

[ТИ] МІЙ БОГ І [МОЄ] ВСЕ

Гасло Францисканців. Походить зі слів, приписуваних ***св. Францискові Асизькому*** *(1181—1226):* ***Tu Deus meus et omnia*** *(Ти є моїм Богом і [моїм] всім). У «Діяннях Блаженного Франциска» йдеться про те, як він проводив цілі ночі в молитві, промовляючи лише ці слова. Абстрагуючись від джерела, напис можна розуміти й так:* ***«Бог мій — і все [моє]».***

VBI CHARITAS IBI DEVS

ДЕ МИЛОСЕРДЯ, ТАМ БОГ

Цей напис перегукується з Першим ***Посланням Йоана****:*
«Deus caritas est» (4,9 і 4,16) — «Бог є любов», а також з початком
церковної пісні ***«In coena Domini»****:* ***«Ubi Charitas et amor,***
Deus ibi est» *— «Де милосердя й любов, там Бог».*
Мабуть, саме ця пісня і стала джерелом напису.
«Charitas» — середньовічний правопис класичного «caritas».

VBI VBER IBI TVBER

ВЩЕРТЬ ДОБРА Є – ВИПИРАЄ

*Латинське прислів'я. Засвідчене у «Флоридах» **Апулея** (18,34) у значенні: **де груди, там боляк** (тобто: **при добрі — й крихта зла**). Цей вислів міг також асоціюватися з образом жінки, яка годує грудьми немовля (що більше молока, то пишніші груди); звідси, — й таке розуміння: **«де заповно — там гріховно»**.*

VBI VBER IBI TVBER

VBI OPES IBI AMICI

ДЕ БАГАТСТВО, ТАМ І ДРУЗІ

Вислів одразу ж веде до Овідія, який за добрих своїх часів у Римі був оточений друзями, а ставши вигнанцем, — залишився одинокий: «donec eris sospes, multos numerabis amicos: tempora si fuerint nubila, solus eris». «Поки щасливо живеш — багатьох рахуватимеш друзів, Хмарні настануть часи — лишишся на самоті».
(Овідій. Скорботні елегії. 1.9.5–6).

PROBVS INVIDET NEMINI

ДОБРИЙ НЕ ЗАЗДРИТЬ НІКОМУ

Долання заздрості — провідна тема морально-етичної філософії давніх.
Джерело: ***«Тімей» Ціцерона*** *(IX.4).*

PROBVS INVIDET NEMINI

DOMAT OMNIA VIRTVS

ЧЕСНОТА ДОЛАЄ ВСЕ

Латинське «vir-tus» — за змістом значно ширше,
ніж український відповідник — «муж-ність» (vir — муж).
Це — снага, чеснота, досконалість тощо.

DOMAT OMNIA VIRTVS

VIRTVTIS PRAEM[I]V[M] HONOR

НАГОРОДА ЗА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ШАНА

Переклад з ***«Нікомахової етики» Арістотеля****. Латиною Арістотеля цитує* ***Тома Аквінський:*** *«secundum philosophum, in IV Ethic., honor est praemium virtutis» — «За словами філософа [Арістотеля], шана є нагородою за доброчесність» («Сума Теології» II.II. q. 103).* Пор. також у **Ціцерона** (Брут 281): — *«коли шана є нагородою за доброчесність…».*

VIRTVTISPRAEM VHONOR

**BENEDIXIT PRINCIPIIS F[INEMQUE] COR[ONA]
VIT DEUS DIE 27 A[UGUSTI] 1765**

**БЛАГОСЛОВИВ ПОЧАТОК І УВІНЧАВ
КІНЕЦЬ БОГ ДНЯ 27 СЕРПНЯ 1765**

Очевидно, йдеться про чергове відновлення будинку.

SOLA TRIV[M]FATAT VIRTVS

ЛИШЕ ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТРІУМФУЄ

Цікаво перегукується з чільним написом на цій же кам'яниці:
«Domat omnia virtus».
Тут: «triumfat» замість «triumphat».

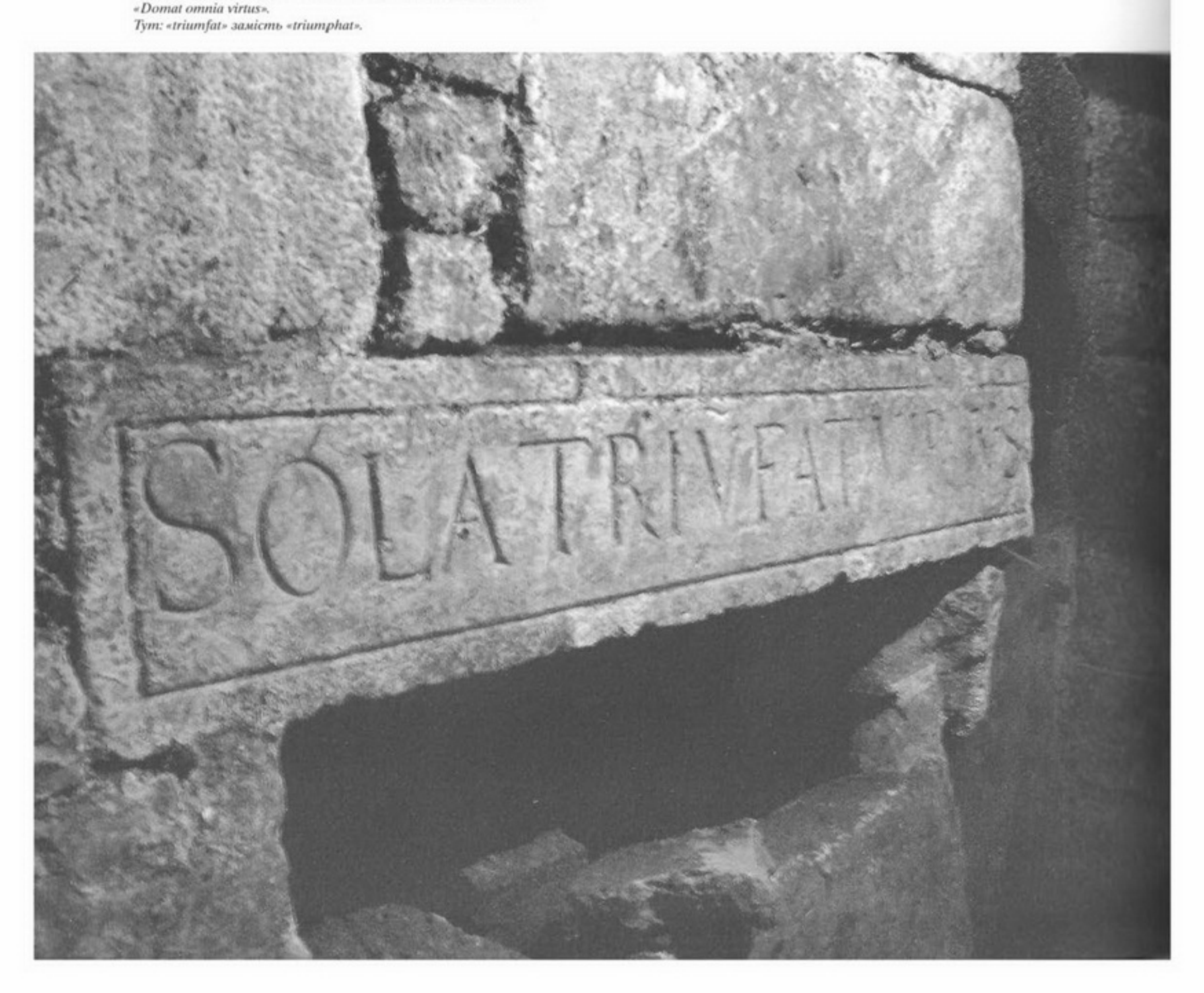

IMIS ALTA

НИЗЬКИМ – ВИСОКА

КАМ'ЯНИЦЯ ШОЛЬЦ-ВОЛЬФОВИЧІВ

Кам'яниця №23 на пл. Ринок зведено 1570 р. на замовлення родини Шольц-Вольфовичів, вихідців з Сілезії. Його окрасою є декор наріжника на рівні третього поверху — скульптурна композиція «Хрещення» — зображення біблійної сцени з постатями Ісуса Христа та Івана Хрестителя. Як кутовий, будинок має два оздоблені фасади, декоровані серією скульптурних портретів, які розміщені на базах пілястрів третього поверху і зображують різні прошарки львівського поспільства. Доповнюють цей портретний ряд, надаючи усій композиції відтінку ґротеску, образи блазня і чорта.

Комп'ютерний світ
1090

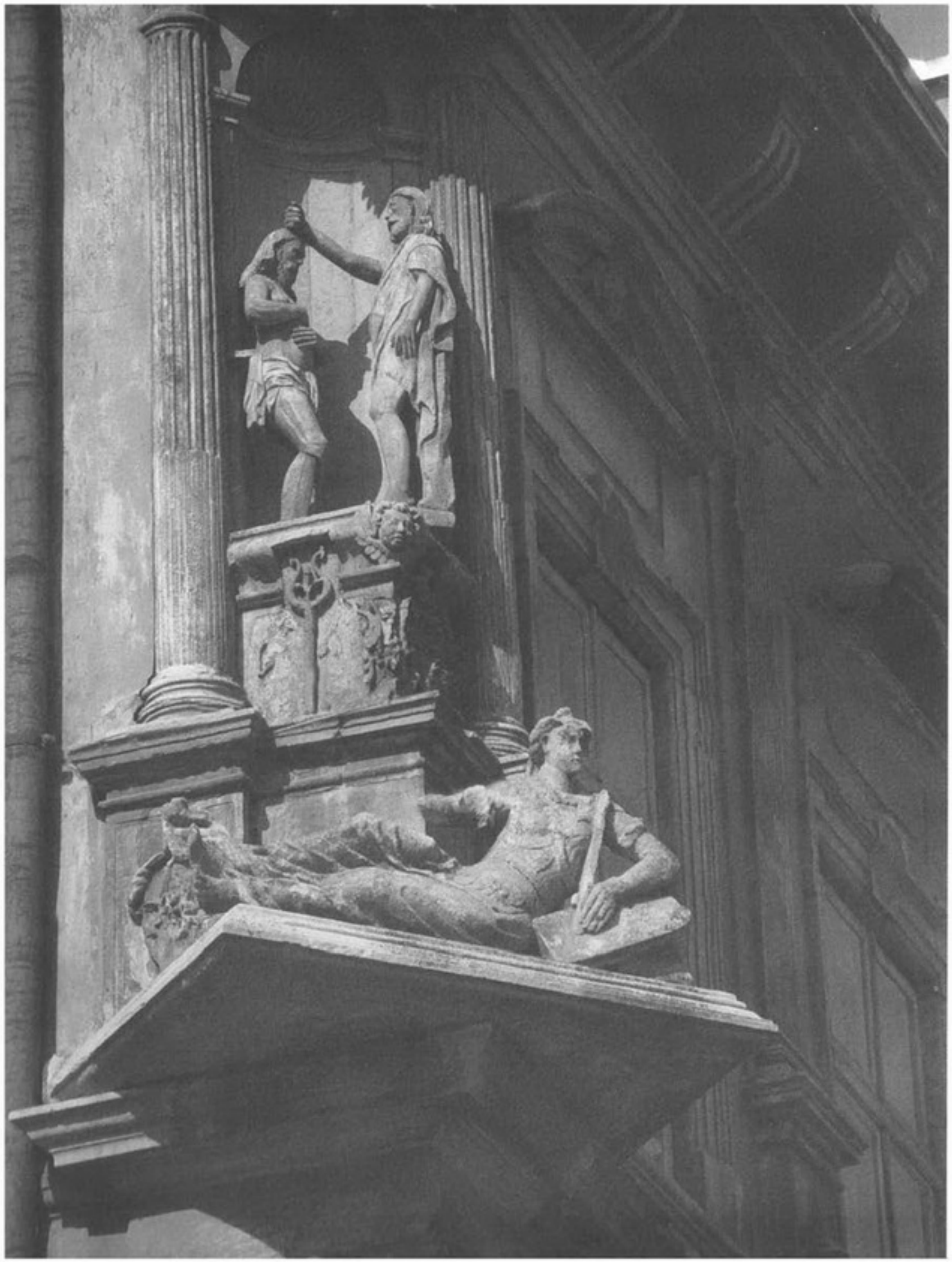

VBI VBER IBI TVBER

ВЩЕРТЬ ДОБРА́ Є – ВИПИРАЄ

Цей і два наступні написи повторюються і на «Кам'яниці з афоризмами».

VBI CHARITAS IBI DEVS

ДЕ МИЛОСЕРДЯ, ТАМ БОГ

VBI OPES IBI AMICI

ДЕ БАГАТСТВО, ТАМ І ДРУЗІ

TVRRIS FORTISSIMA
NOMEN DOMINI
PROV[ERBIA] 18

ГОСПОДНЄ ІМ'Я
НЕСХИТНА ВЕЖА
ПРИПОВІДКИ, 18,10

SPERAS D[OMI]NO SVBLEVATVR
PROV[ERBIA 29]

ВІРИШ ГОСПОДЕВІ — ЗНАХОДИШ ПОЛЕГШУ
ПРИПОВІДКИ, 29

54

Перефразовано з ***Приповідок*** *29,25.* В оригіналі так: *«qui timet hominem cito corruet,* ***qui sperat in Domino sublevabitur****» — «Хто боїться людини, — швидко падає, хто ж вірить в Господа — буде піднесений».*

TIME DOMINVM ET
RECEDE A MALO
PROV[ERBIA 14?]

БІЙСЯ ГОСПОДА
ТА ВІДСТУПИ ВІД ЗЛОГО
ПРИПОВІДКИ, 14

55

Джерело в написі вказано неточно: насправді це Приповідки, 3,7

КАМ'ЯНИЦЯ НА ПЛОЩІ РИНОК №36

Споруджений 1778—1781 р., архітектор П.-Д. Гібо. Наприкінці XVIII ст. тут мешкав відомий польський діяч Ю. Понятовський. Напочатку XX ст. тут містилася крамниця «Народної торгівлі» українського Крайового споживчого союзу, який заснував В. Нагірний 1883 року.

IHS
D[IE] 1MA IULII

MARIA
A[NNO] D[OMINI] 1730

ІСУС
ДНЯ 1-ГО ЛИПНЯ

МАРІЯ
РОКУ БОЖОГО 1730

МІСЬКА РАТУША

З латинським написом, який невидимий людському окові, але щоквадрансу — щоп'ятнадцять хвилин — відлунює в голосі ратушевого дзвону, пов'язана одна з найвищих споруд Львова на площі Ринок — міська вежа.

На її дзвоні й викарбувано латинський напис з Євангелія.

Звична для львів'ян ратуша збудована 1827 — 1835 р. у стилі класицизму за проектом Ю. Маркля та Ф. Трешера. Раніше на її місці красувалася стара ратуша з 58-метровою вежею, яка через аварійний стан завалилася 1826 р.

Нова вежа символічна для львів'ян ще й тим, що саме на ній уперше — 1 листопада 1918 р. — замайоріло синьо-жовте знамено, сповіщаючи про відродження української державності. Підняв його над вежею січовий стрілець С. Паньківський. А вдруге національний стяг прикрасив вежу ратуші 3 квітня 1990 р.

VIGILATE NESCITIS ENIM HORAM

ЧУВАЙТЕ, БО НЕ ЗНАЄТЕ ГОДИНИ

*З **Євангелія від Матея** (25,13):*
«Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam».
«Тож пильнуйте, бо не знаєте ні дня,
ні години (коли прийде Син Людський)!».

КАМ'ЯНИЦЯ «ПІР РОКУ»

Кам'яниця «Пір року» на вул. Вірменській №23 зведено ще в XVII ст., а сучасний ампірний вигляд та свою назву одержав після чергової реконструкції у XIX ст., коли скульптор Гаврило Красуцький (бл. 1882 р.) оздобив його фасад чотирма рельєфами на теми пір року («Весна», «Літо», «Осінь», «Зима»), що зображують селянську працю та розваги, а в центрі вмістив Сатурна (Хроноса), який символізує швидкоплинність часу; на фризі — знаки Зодіаку. Будинок ще називають «Кам'яницею-Календарем».

Усі зображення гармонійно доповнюють поетичні рядки Верґілія з поеми

«Про хліборобство» («Ґеоргіки»). В окремих написах є порушення правописних норм класичної латини (чи й просто помилки): «hyems» замість «hiems», «corant» замість «curant» тощо.

Під знаками Зодіаку латиною підписано їх місце в календарі.
Тут: 21 травня — початок «влади» Близнюків.

NUNTIAT VER ВІЩУЄ ВЕСНУ

REDUCIT HYEMEM **ПОВЕРТАЄ ЗИМУ**

AUREUS VIAM IN TERRIS SATURNUS AGEBAT.

ШЛЯХ ЦЕЙ САТУРН ЗОЛОТИЙ ПРОВІВ КОЛИСЬ-ТО НА ЗЕМЛЯХ

LINEA LOCI

ЛІНІЯ МІСЦЯ

*У **Вергілія**: «Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat» **(Георгіки. II.538)**. Дослівно: «Золотий Сатурн таке життя проводив на землях». Годі сказати, чому замість «vitam» (життя), як у Вергілія, на кам'яниці написано «viam» (дорогу). Можливо, ця зміна якось пов'язана з виразно проведеною «лінією місця» (дорогою?).*

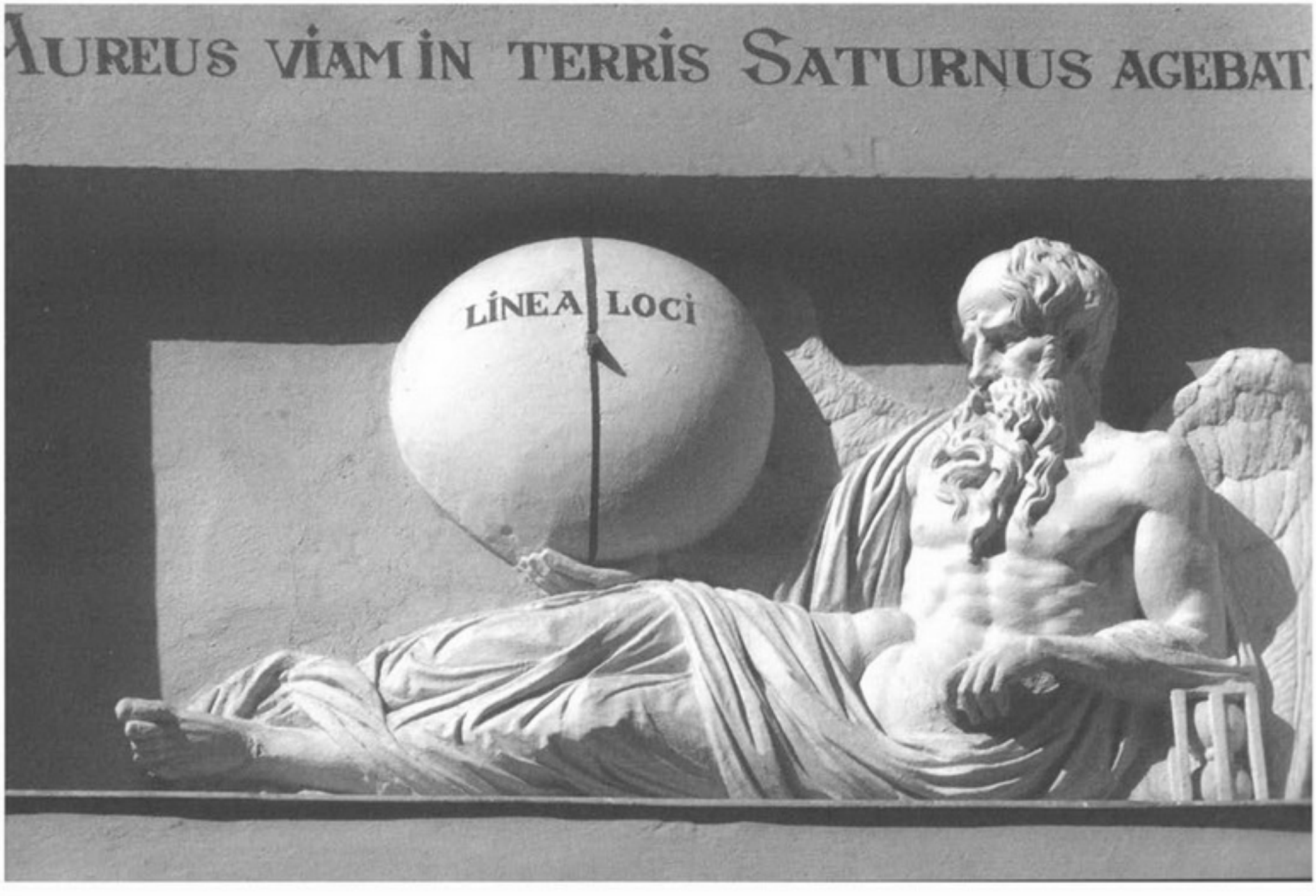

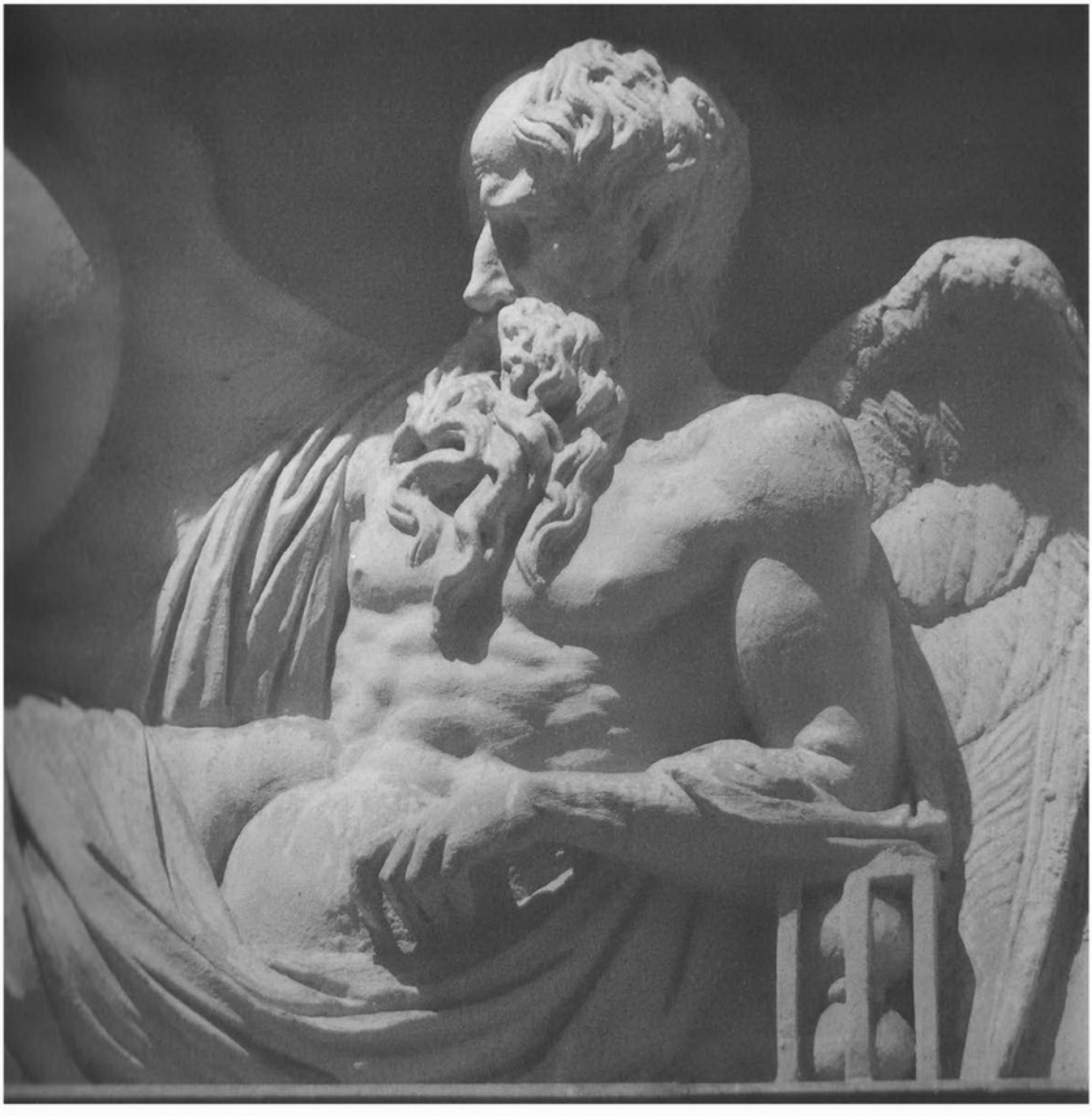

VER.

ERGO AGE TERRAE
PINGUE SOLUM PRIMIS EXTEMPLO A MENSIBUS ANNI
FORTES INUERTANT TAURI.

ВЕСНА.

ТОЖ УЖЕ В ПЕРШІ
З РОКОМ НОВИМ МІСЯЦІ ХАЙ ТОВЩУ ЗЕМЛІ УРОЖАЙНУ
ЗОРЮЮТЬ ДУЖІ ВОЛИ.

Вергілій. Георгіки. I.63—6.

AESTAS.

AT RUBICUNDA CERES MEDIO SUCCIDITUR AESTU
ET MEDIO TOSTAS AESTU TERIT AREA FRUGES.

ЛІТО.

ЖОВТОГАРЯЧУ В ЖАРІНЬ СЕРПОМ ПІДТИНАЮТЬ ЦЕРЕРУ
І НА ТОКАХ У ЖАРІНЬ СУХЕ ОБМОЛОЧУЮТЬ ЗБІЖЖЯ.

Вергілій. Георгіки. I.297—298. *Церера — богиня урожаю. Тут — у значенні самого збіжжя.*

AUTUMNUS.

ET VARIOS PONIT FAETUS AUTUMNUS ET ALTE MITIS IN APRICIS COQUITUR VINDEMIA SAXIS.

ОСІНЬ.

РІЗНОГО ПЛОДУ В КОШІ ЗСИПАЄ ОСІНЬ, А ТАМ ОСЬ ЩЕ ПРИПІКАЄТЬСЯ ГРОНО П'ЯНКЕ НА СКЕЛЬНОМУ СХИЛІ.

Вергілій. Георгіки. II.521—522.

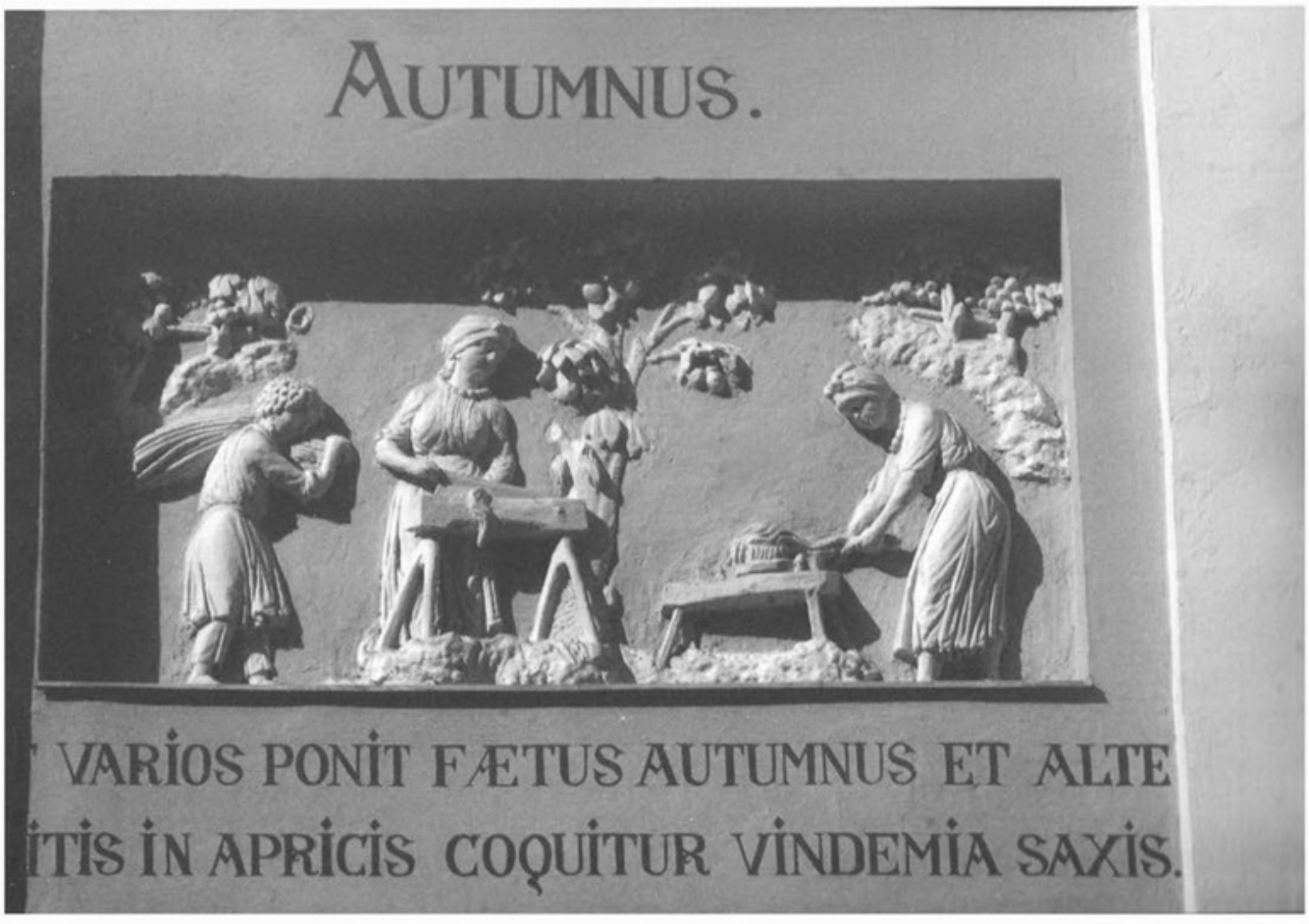

HYEMS.

FRIGORIBUS PARTO AGRICOLAE PLERUMQUE FRUUNTUR MUTUAQUE INTER SE LAETI CONVIVIA CORANT.

ЗИМА.

ЩОЙНО ЗИМА — СЕЛЯНИ ЗДЕБІЛЬШ УТІШАЮТЬСЯ ЖНИВОМ: ПОМІЖ СОБОЮ ГУРТОМ ВЕСЕЛІ ВРЯДЖАЮТЬ ГОСТИНИ.

ЩОЙНО ЗИМА — СМАКУЮТЬ ПЛОДИ СВОГО ЖНИВА СЕЛЯНИ: РАДО ЇЗДЯТЬ САНЬМИ НАВЗАЄМ ДО СЕБЕ У ГОСТІ.

Вергілій. Георгіки. I.300—301. *Митець мовою пластики «одомашнив» першотвір, «переспівав» його: сани, зимовий одяг, батіг — реалії наших теренів, що враховано у другому варіанті перекладу.*

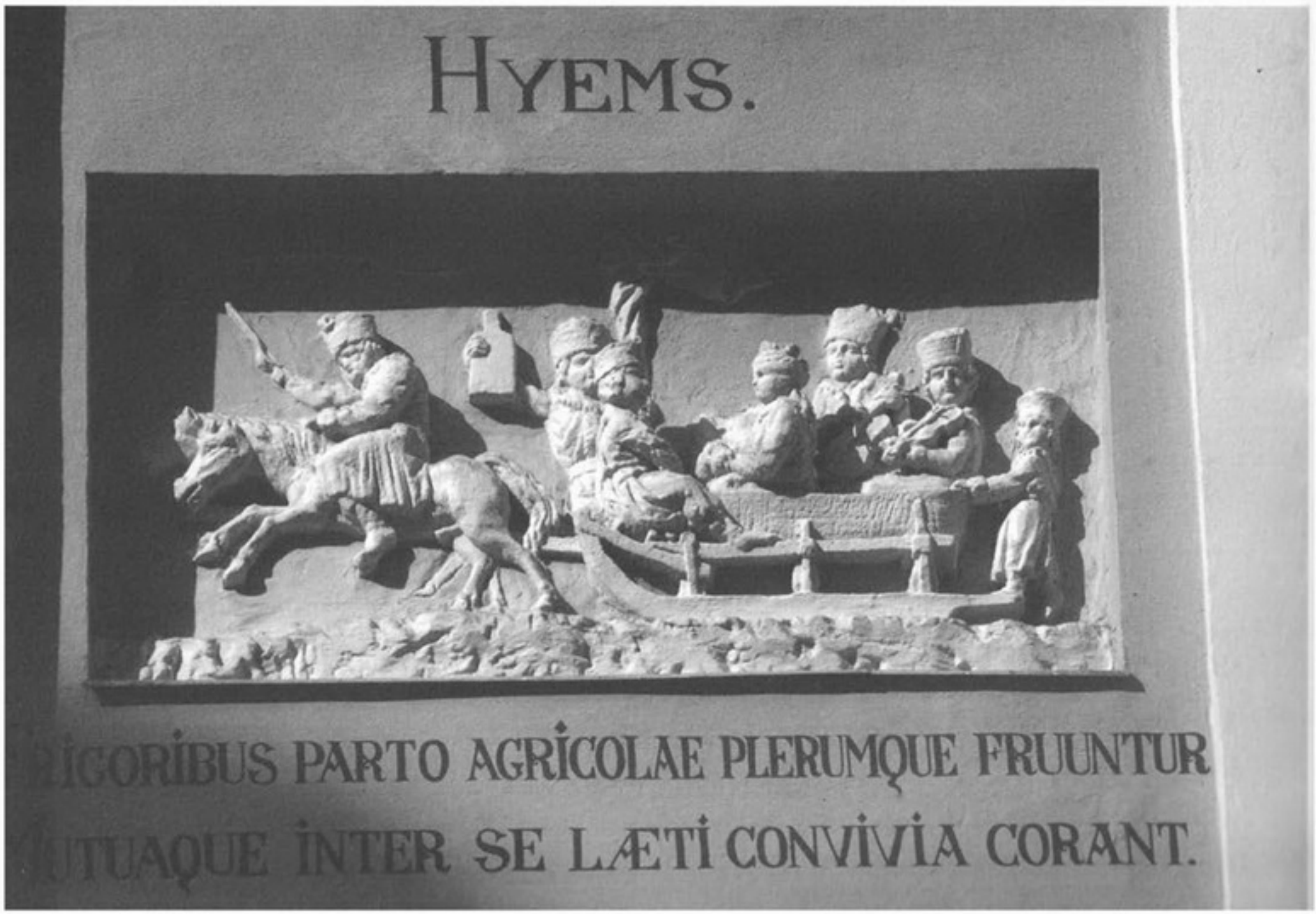

ВУЛИЦЯ РУСЬКА

Хоча вул. Руська і зазнала значних змін у XIX ст., однак її забудова зберегла свій середньовічний колорит і настрій.

Так званий Филиповичівський будинок на вул. Руській №8, з рельєфами на торговельну тематику, перебудовано 1740 р., що й засвідчує латинський напис. Саме тоді будинок купив член Ставропігії і радник магістрату Ґеоргій Коцій, грек з походження.

Латинські написи збереглися і на кам'яниці Миколаєвичів на вул. Руській №10.

ELEMENT

ANNO D[OMI]NI 1740 **РОКУ БОЖОГО 1740**

Вул. Руська №8. Запис про реставрацію.

10 ЖОВТНЯ

DIE 10 8 BRIS

«8bris» = «Octobris» («8» латиною — «octo»): поширений «ребусний» тип скорочення назви місяця числівникового походження (так само: «7ber» = «September», «9ber» = «November», «Xber» = «December»).

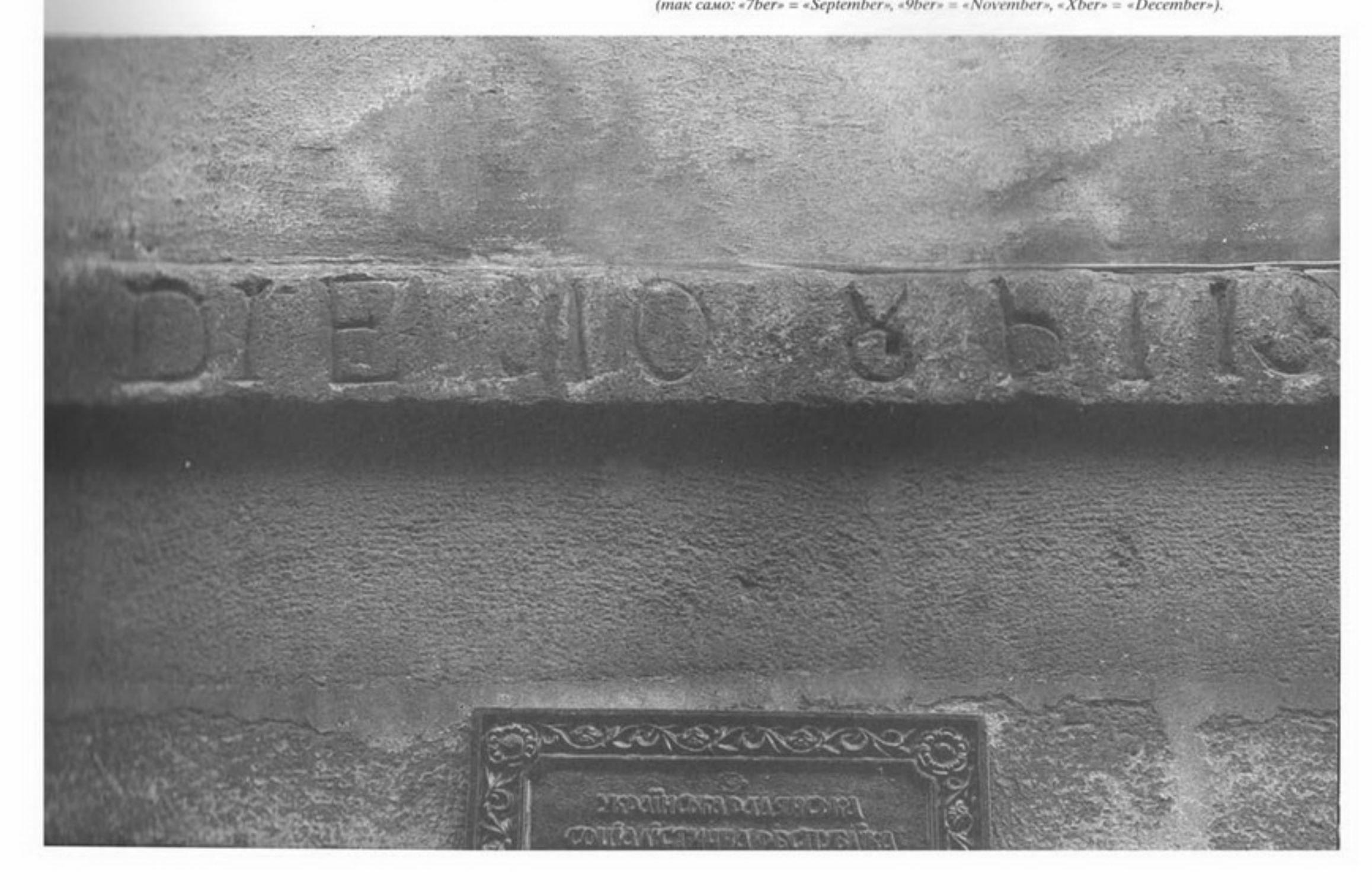

DELECTARE IN D[O]M[IN]O ET IPSE DABIT PETICIONE[S] CORDIS TVI

ВТІШАЙСЯ В ГОСПОДІ, І ВІН СПОВНИТЬ ТОБІ БАЖАННЯ ТВОГО СЕРЦЯ

Псалми, 36,4
Вул. Руська №10. Тут: «Peticione[s]» замість «petitiones».

[BENEDIC]AMVS [PATREM ET FILIVM] CVM SANCTO SPIRITO LA[V]DEMVS

БЛАГОСЛОВІМО ОТЦЯ І СИНА ЗІ СВЯТИМ ДУХОМ ХВАЛІМО

*Текст напису з незначною зміною – з «Хвалінь» **св. Франциска Асизького** (бл. 1181 – 1226) (**Laudes Ad Omnes Horas Dicendae**). Сам же Франциск використав у своїх хвалінням, зокрема, тему з **«Пісні трьох юнаків у печі» (Даниїл. 3,51,90)**. Тут: «SPIRITO» ЗАМІСТЬ «SPIRITV» (поширене в некласичній латині відмінювання цього іменника 4-ї відміни за зразком вживанішої 2-ї).*

КАМ'ЯНИЦЯ №13 НА ВУЛ. СЕРБСЬКІЙ

Дві схожі таблиці на двох сусідніх будинках: менша і досить пошкоджена – на старій ренесансній кам'яниці на вул. Староєврейській №34 і більша, в доброму стані, – на розі будинку на вул. Сербській №13, зведеного на поч. XX ст.

Ця остання перенесена сюди з давнішого будинку, розібраного наприкінці XIX ст.

Емфітевза (emphyteusis) – довічна оренда. Отже, таблиця вказує на те, що будинок, який належить містові, віддано приватному власникові в довічну оренду, починаючи від зазначеного року. Всередині таблиці – герб міста Львова.

AEDES EMPHITEVTICA IV CIVITATIS LEOPOL[I]ENSIS AB A[NN]O 1633

ЕМФІТЕВТИЧНИЙ БУДИНОК IV МІСТА ЛЬВОВА ВІД РОКУ 1633-ГО

Тут «emphiteutica» замість «emphyteutica».

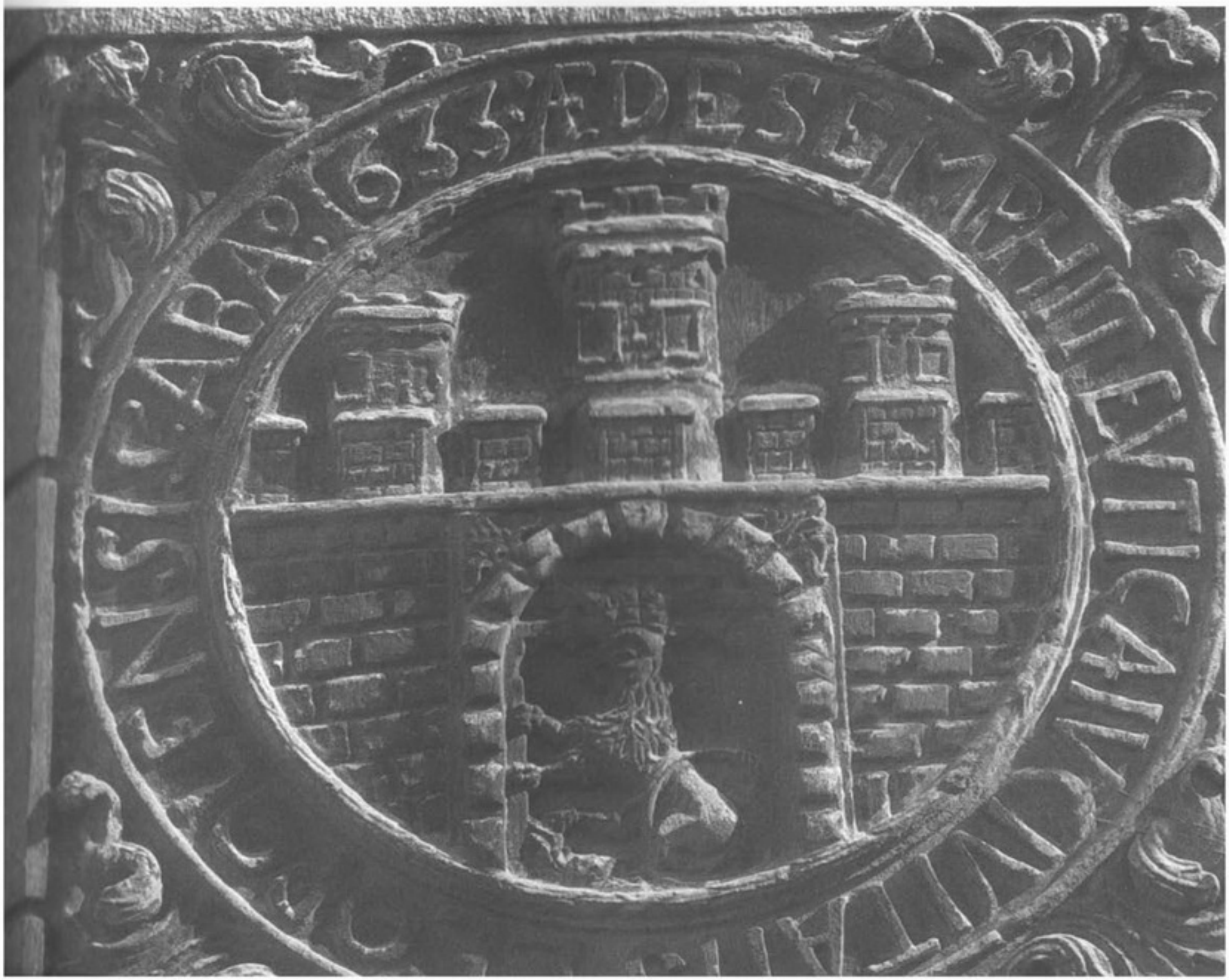

КАМ'ЯНИЦЯ №10 НА ВУЛ. ТЕАТРАЛЬНІЙ

Кам'яницю №10 на вул. Театральній зведено 1774 р. у стилі бароко з елементами класицизму. Він привертає увагу оригінальним скульптурним декором фасаду: поряд з поважними скульптурами Венери і Марса (скульптор Павло Ойтеле, 1850 р.), що оздоблюють балкон, над віконним обрамленням першого поверху вміщено зроблені з почуттям гумору чотири маскарони. Невблаганний час і дощі позатирали латинські написи під скульптурою Марса й на берегах гарматного гирла.

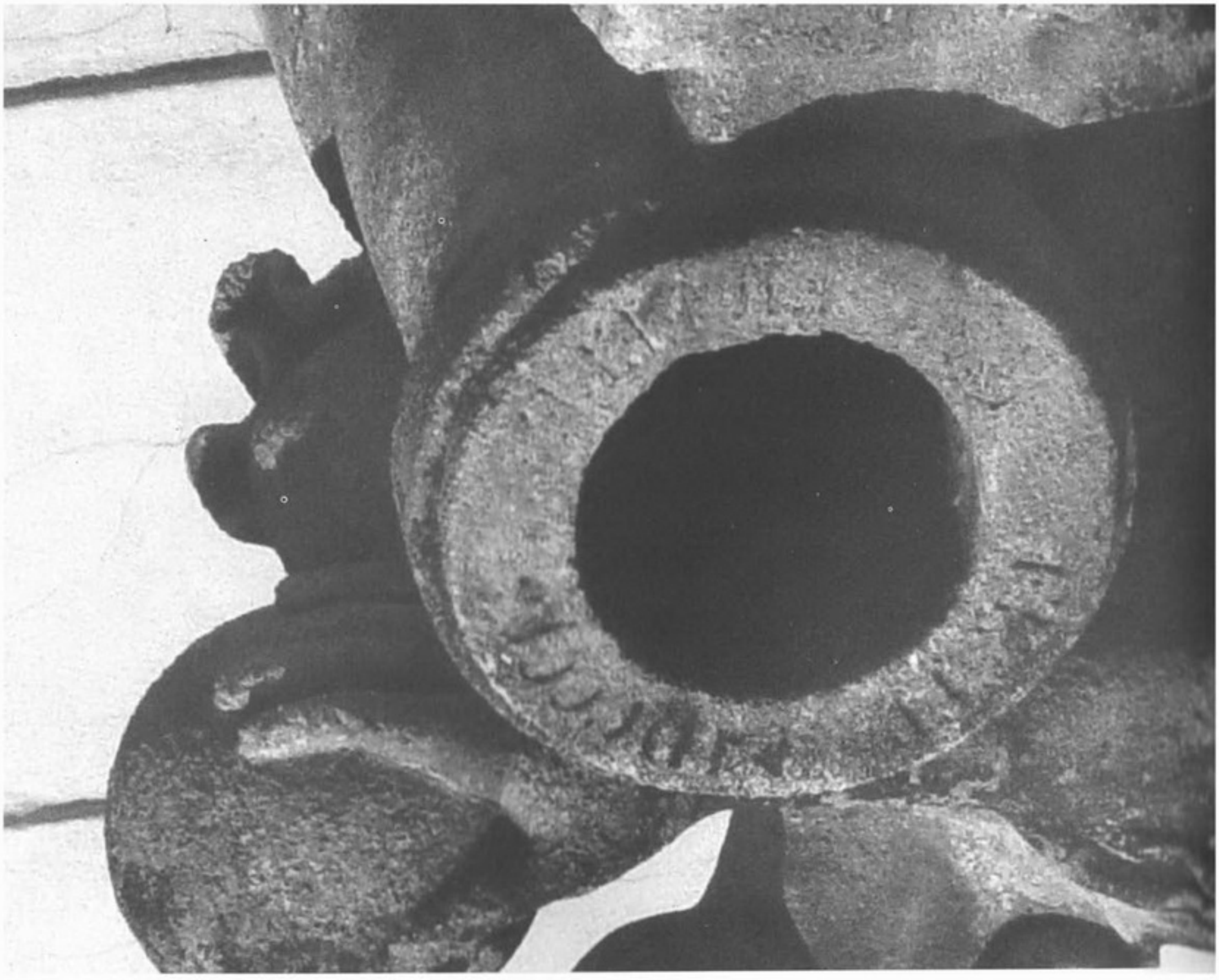

FECIT MDCCCL
[PAW. EUT]ELE

ВИГОТОВИВ 1850
[ПАВЛО ОЙТЕЛЕ]

T[ORM]ENTI [MORTIS] [MET T] MENSE NOVE[MBRI] [MARS CAELIT]

КАМ'ЯНИЦЯ №7 НА ВУЛ. РОМАНЧУКА

Кам'яниця №7 на вулиці Юліана Романчука – забудова в 2-ій половині XIX ст. у стилі віденського класицизму. Сучасна назва – з 1993 р., на честь Юліана Романчука (1842–1932) – українського письменника та громадського діяча, одного з засновників товариств «Просвіта» та НТШ.

SALVE **ВІТАЙ**

КАМ'ЯНИЦЯ № 9 НА ВУЛ. ТЕАТРАЛЬНІЙ

Будинок споруджено 1892 р. До 1930-х рр. належав родині видавців і книготорговців Губриновичів, що мали тут магазин. Фасад прикрашено бюстами класиків польської літератури А. Асника, Ю. Крашевського, Ю. Словацького, З. Красінського, А. Міцкевича, Я. Кохановського (роботи П. Герасимовича).

A[NNO] D[OMINI] 1892

РОКУ БОЖОГО 1892

КАМ'ЯНИЦЯ №6 НА ВУЛ. КНЯЗЯ РОМАНА

Кам'яницю №6 на вул. Князя Романа зведено у дусі німецького юґендстилю 1912—1914 р. (архітектори А. Піллер і Р. Вольпель). Фіґури сумних лицарів-атлантів і барельєфи левів, що рвуться до герцю, виконав С. Р. Пліхаль. У кутах над барельєфами левів зазначена дата спорудження будинку.

Від 1930 р. тут розташовано радіоцентр.

ANNO
19~

D[OMI]NI
~12

РОКУ
19~

БОЖОГО
~12

КАМ'ЯНИЦЯ №14 НА ВУЛ. ПАРКОВІЙ

Кам'яницю №14 на вул. Парковій зведено 1910 р. у стилі модерн (архітектор І. Левинський, скульптор З. Курчинський). Входова брама будинку оздоблена рельєфом «Ґладіатор» з латинським написом, у якому допущено помилку: «PREAETERI» замість «PRAETERI».

INIMICE PREAETERI HANC DOMUM

НЕДРУЖЕ, МИНАЙ СЕЙ ДІМ!

КАМ'ЯНИЦЯ №3 НА ВУЛ. МАРІЇ КОНОПНИЦЬКОЇ

Вулицю Марії Конопницької забудували 1911 – 1914 р. цікавими сецесійними кам'яницями архітектори Ю. Авін, Ф. Касслер та С. Ольшевський.

А будинок №3, у якому тепер розташоване Львівське обласне управління охорони здоров'я, щедро оздоблено й латинськими написами.

VITA BREVIS

ЖИТТЯ КОРОТКЕ

«Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia fallax, iudicium difficile» — латинський переклад першого з «Афоризмів» давньогрецького «батька медицини» ***Гіппократа*** *(V — IV ст. до н.е.). Особливо популярним є його зачин — зі зміненим порядком слів: ars longa, vita brevis – і прив'язується він здебільшого до мистецької сфери: ars — і наука, як тут, і ремесло, як на фасаді Львівської Політехніки, і мистецтво. Саме в цьому останньому, найпопулярнішому, значенні ars longa, vita brevis виведено над входом до Палацу мистецтв, що на вул. Коперника (У Франка: «Життя коротке, та безмежна штука». В оригіналі (грекою), щоправда з помилками, допущеними реставратором, можна прочитати на стінах читальної зали бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка.*

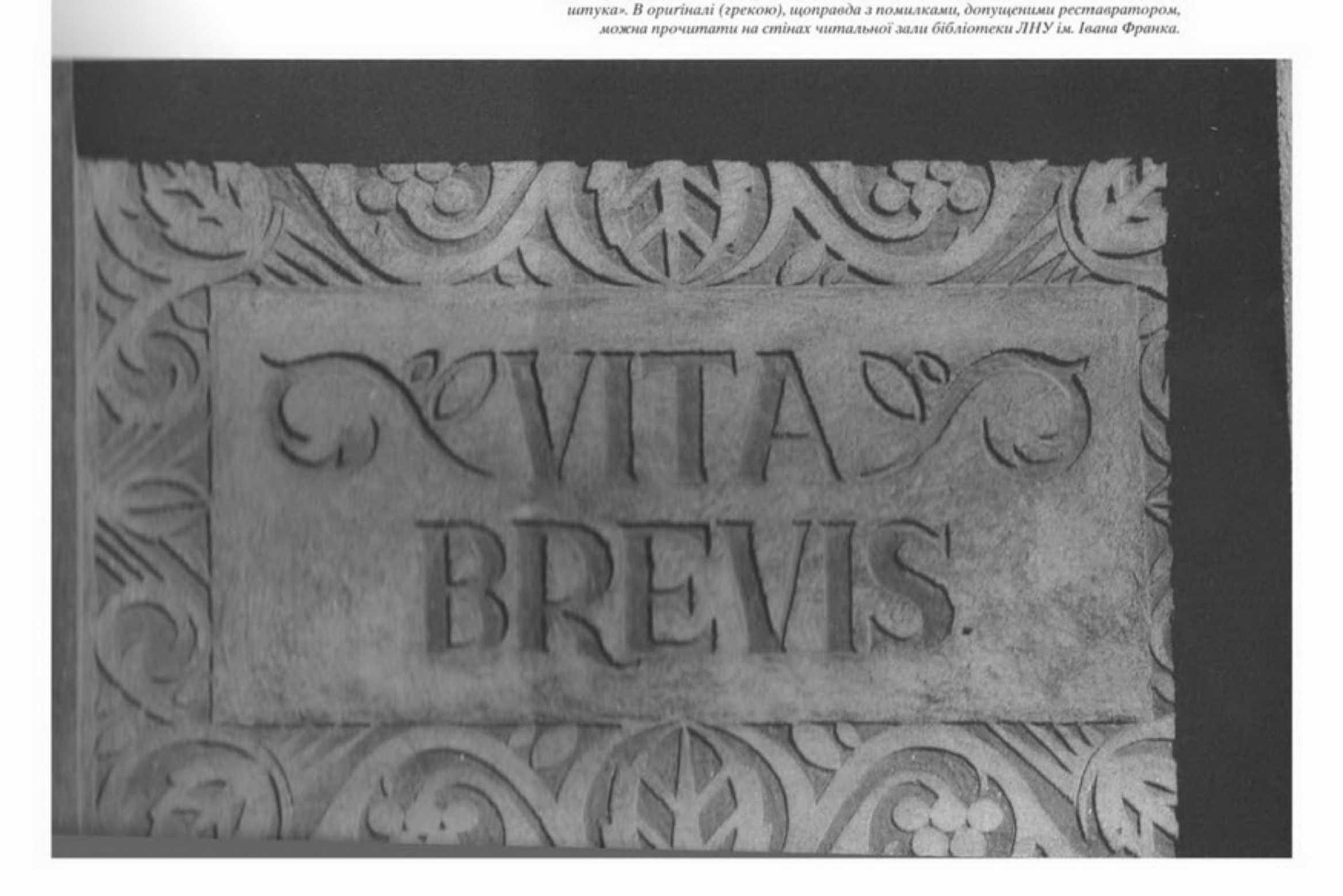

ARS LONGA

МИСТЕЦТВО БЕЗМЕЖНЕ

Мистецтво тут — у широкому значенні слова: мистецтво (наука) лікування, віршування тощо.

OCCASIO PRAECEPS

НАГОДА СКОРОЛЕТНА

В перекладі втрачено образ: occasio — від occidere — падати; а те, що падає (крапля), можна перехопити; praeceps – дослівно: стрімголовий.

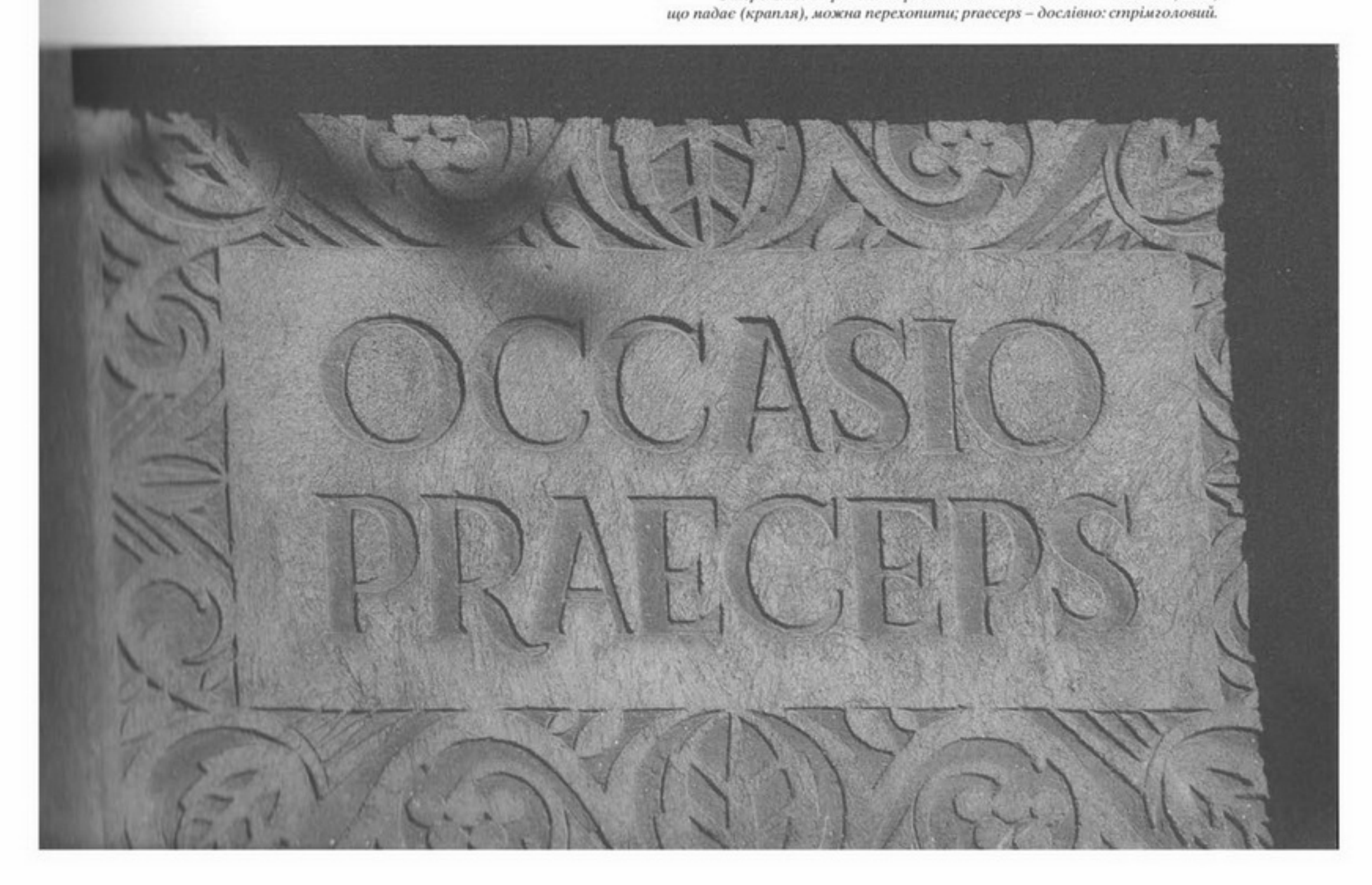

EXPERIENTIA FALLAX

ДОСВІД ОМАНЛИВИЙ

IUDICIUM DIFFICILE

СУД НЕЛЕГКИЙ

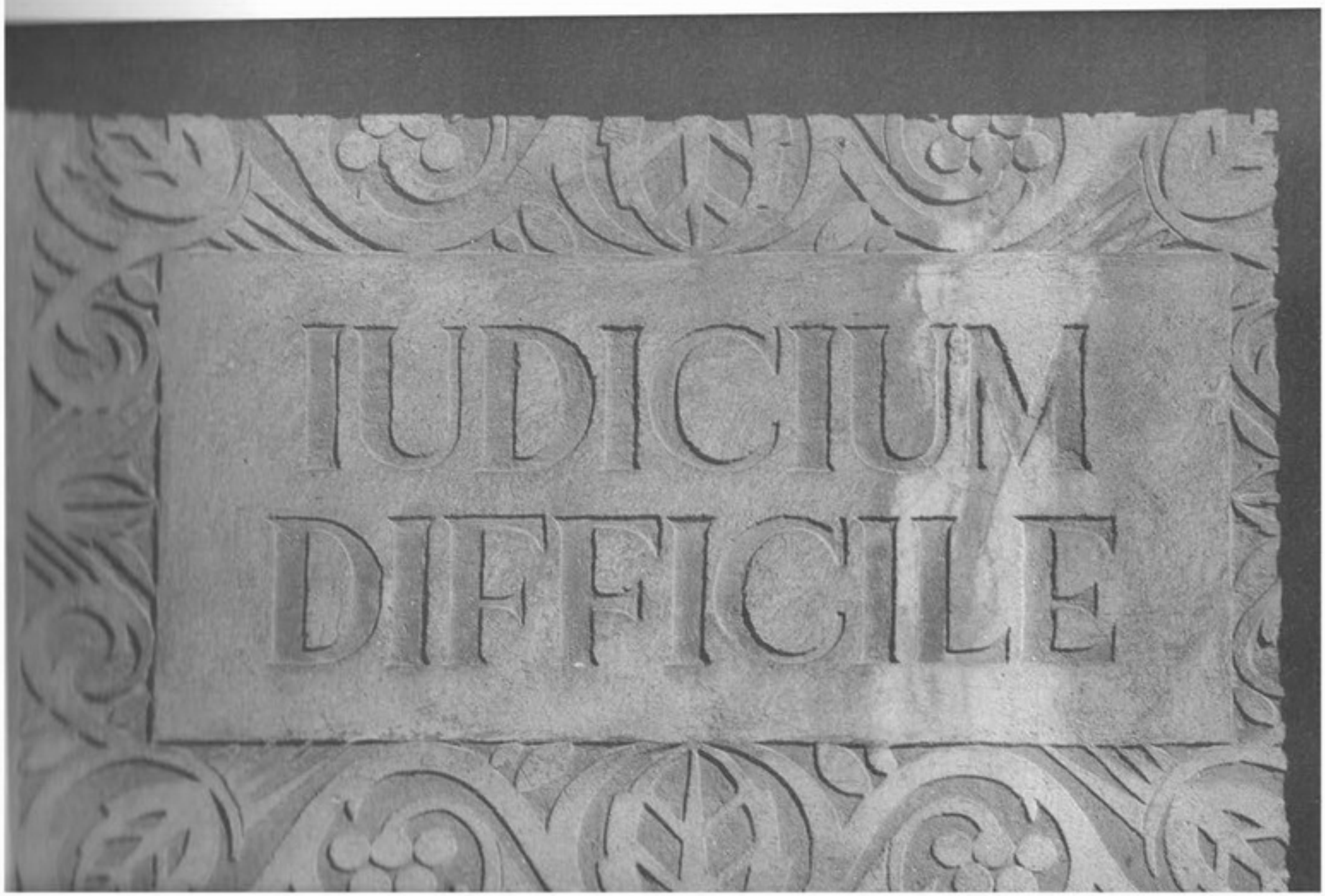

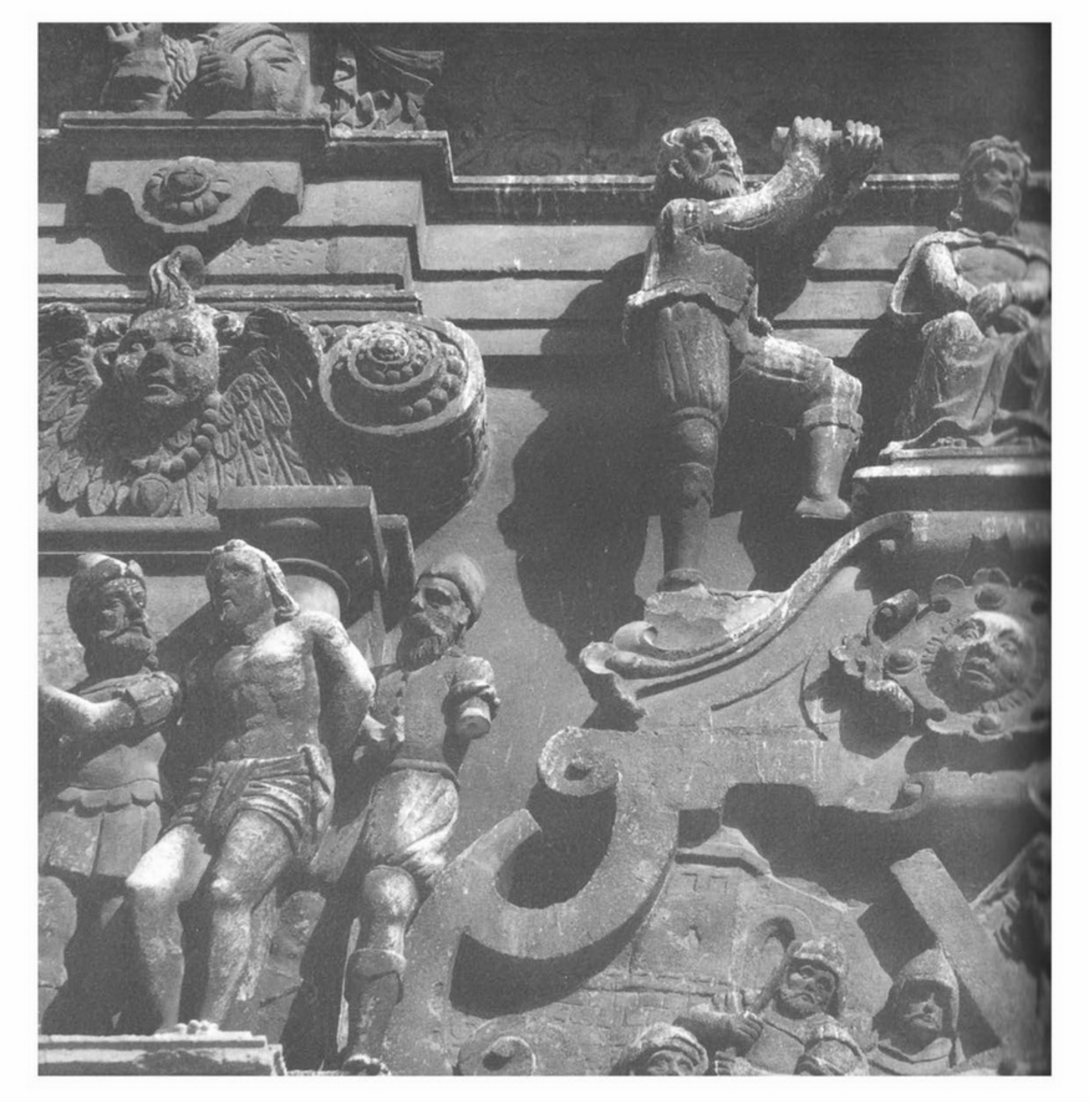

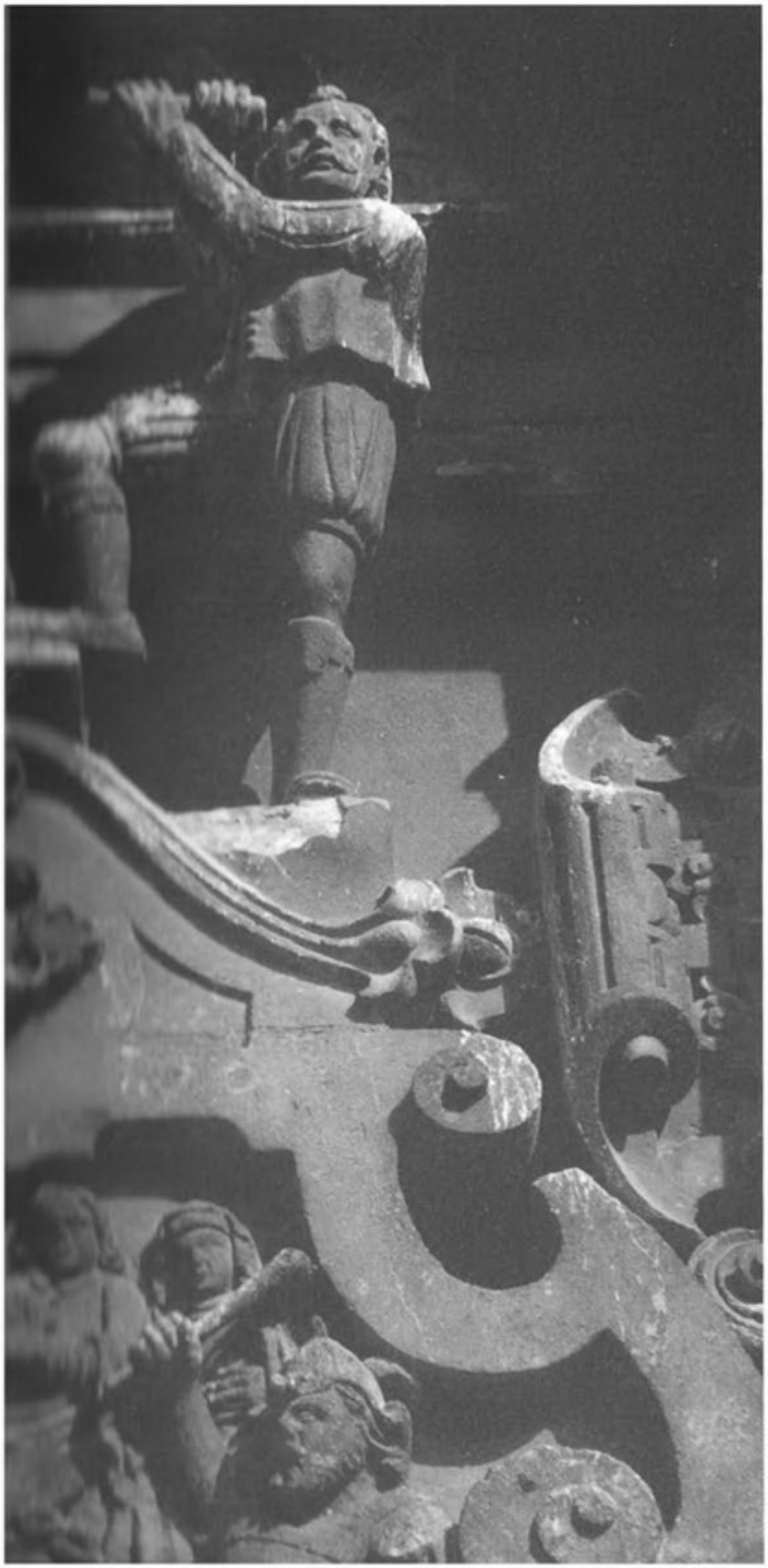

ХРАМИ, МОНАСТИРІ, КАПЛИЦІ, АРХІВ

ЛАТИНСЬКИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ

Латинський Катедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії на пл. Катедральній зводили майже півтора століття. Розпочав його зводити в ґотичному стилі перед 1350 р. майстер Ничко, а завершив 1493 р. архітектор Ганс Блехер. Після пожежі 1527 р. почалося відновлення храму. У 1760—1778 рр. за проектом і під орудою архітектора Петра Полейовського проведено реставрацію костелу в стилі бароко. А 65-метрову дзвіницю покрили бароковим мідним шоломом з чотирма кам'яними вазонами по кутах (різьба скульптора Матвія Полейовського, брата Петра). На фасаді та в інтер'єрі костелу збереглося багато латинських написів на біблійну та історичну тематику.

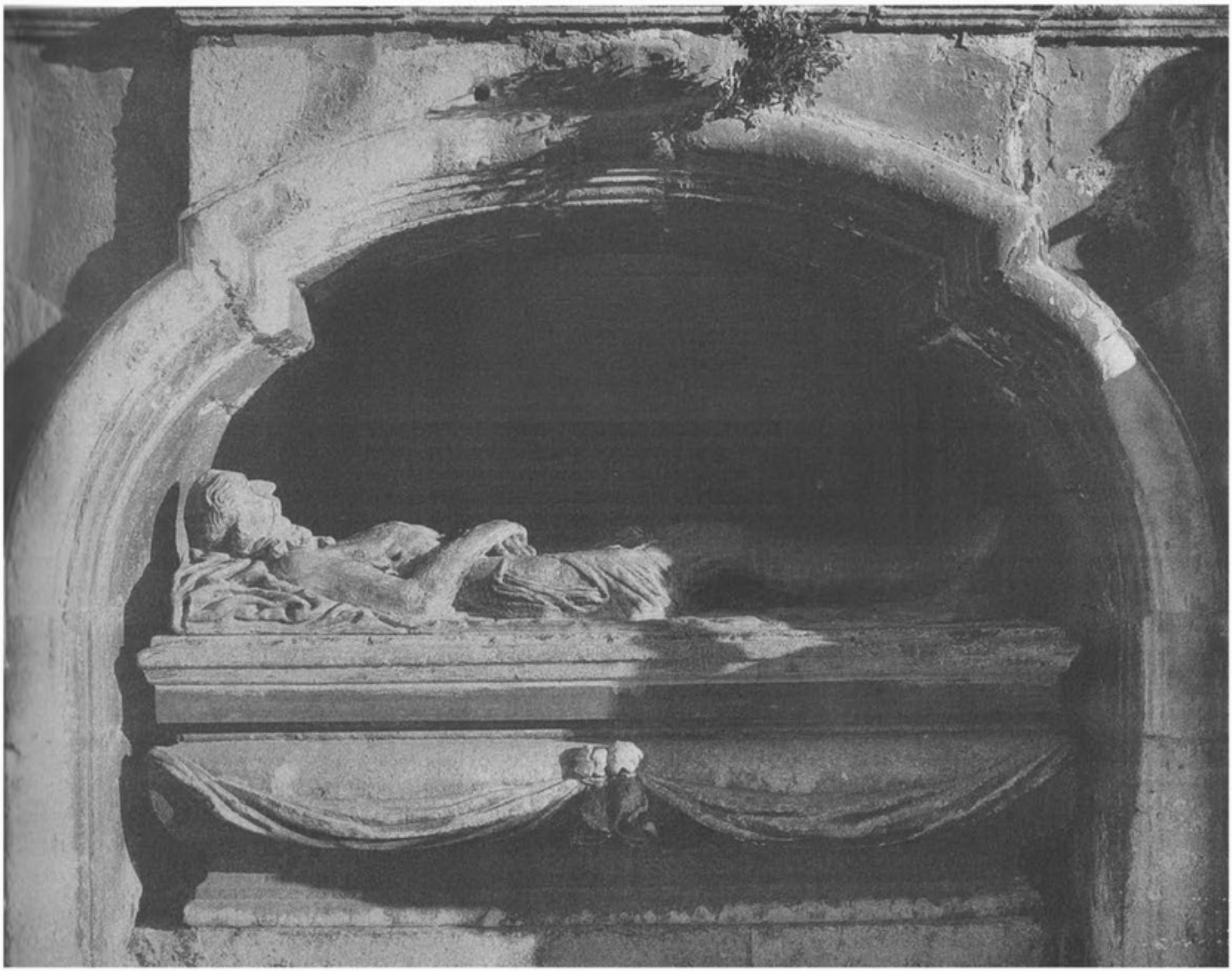

IHS

ІСУС

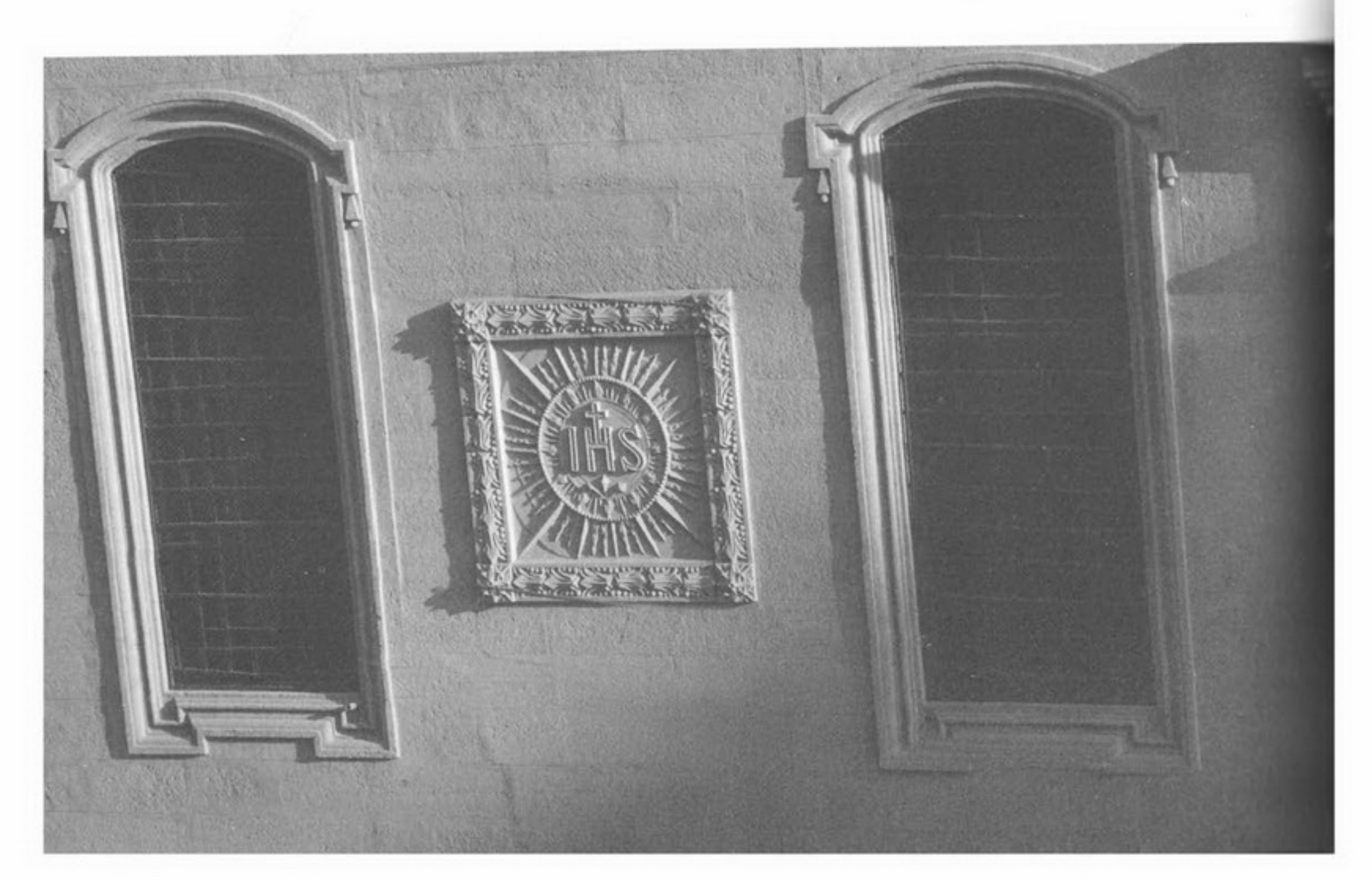

AD 1770 (2004)

РОКУ БОЖОГО 1770 (2004)

Посередині грецька монограма «Ісус Христос» (І, накладене на Х). По боках напис.

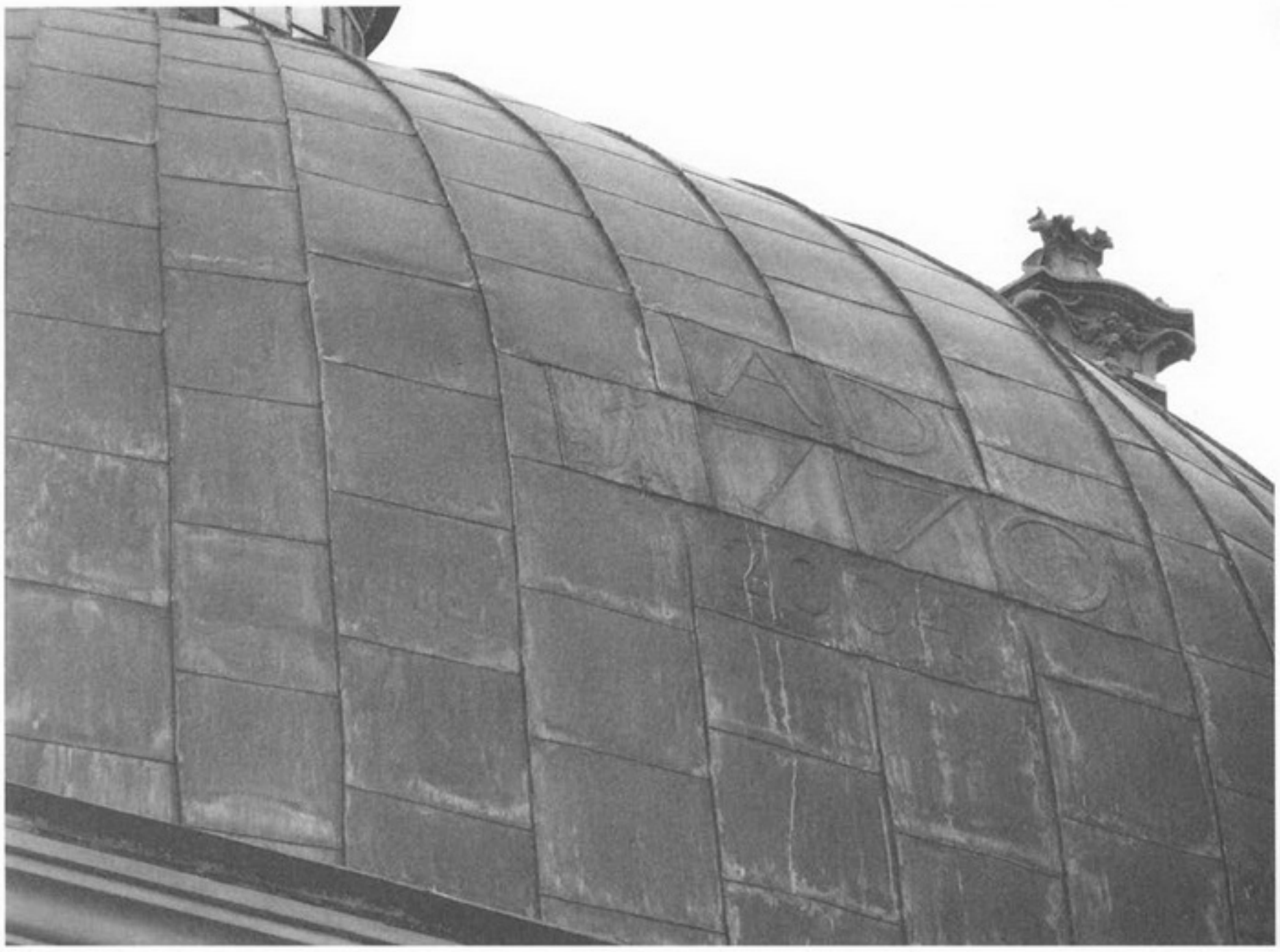

EX OBSIDIONE RUTHENORUM A. D. 1919 DIE 3 MAR[TII]

З ОБЛОГИ УКРАЇНЦІВ РОКУ БОЖОГО 1919 ДНЯ 3 БЕРЕЗНЯ

У написі йдеться про бої за Львів між військом ЗУНР і Польщі.
Rutheni — одна з латинських назв українців.

AN[N]O D[OMI]NI **РОКУ БОЖОГО**

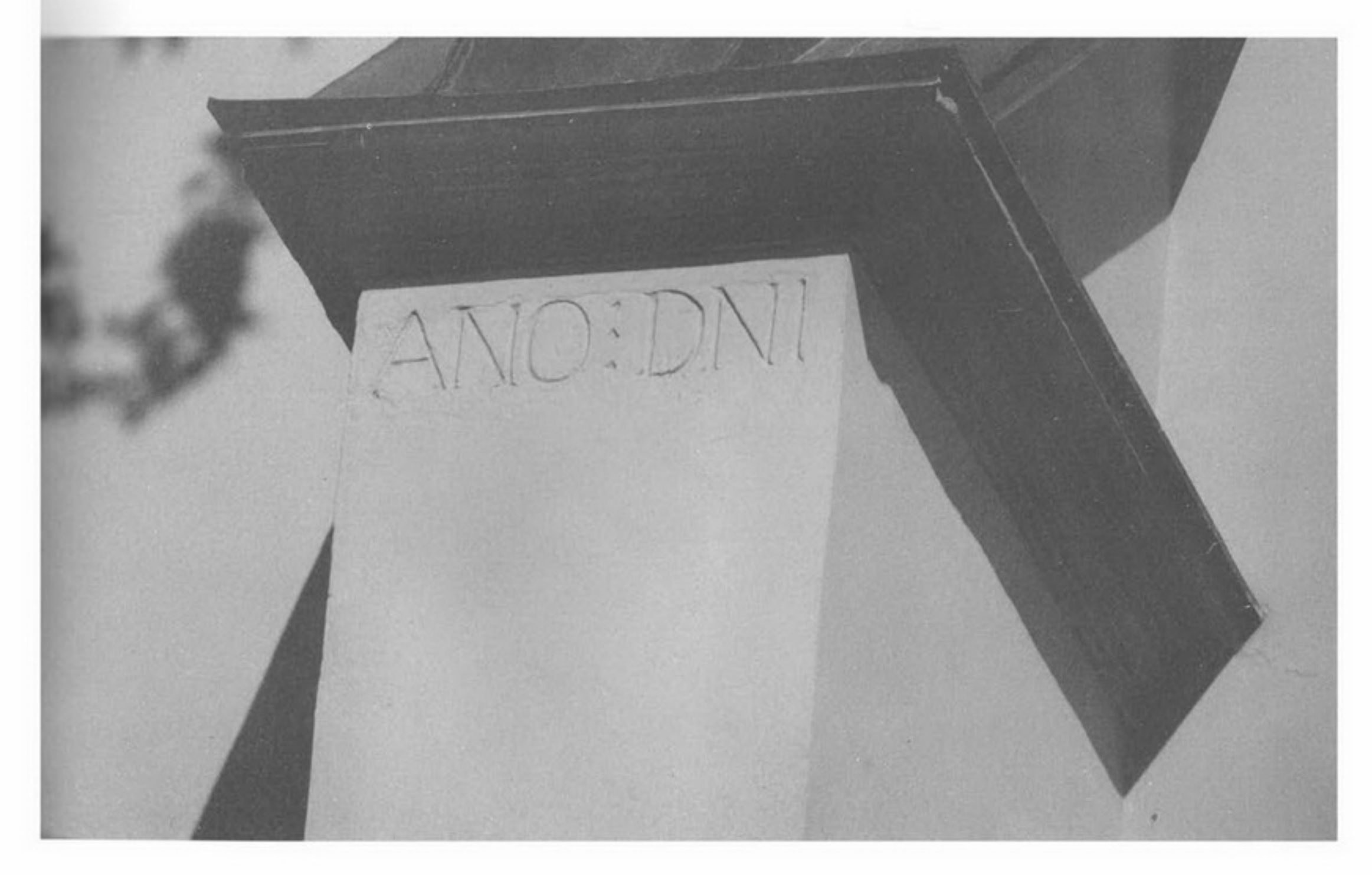

A[NN]O D[OMI]NI

RENOV[ATVM]: A. D.
MCMXCIII

РОКУ БОЖОГО

ВІДНОВЛЕНО:
РОКУ БОЖОГО 1993

Верхній напис продовжується на сусідній підпорі й фіксує рік зведення двох підпор. Нижній напис вказує на недавні реставраційні роботи.

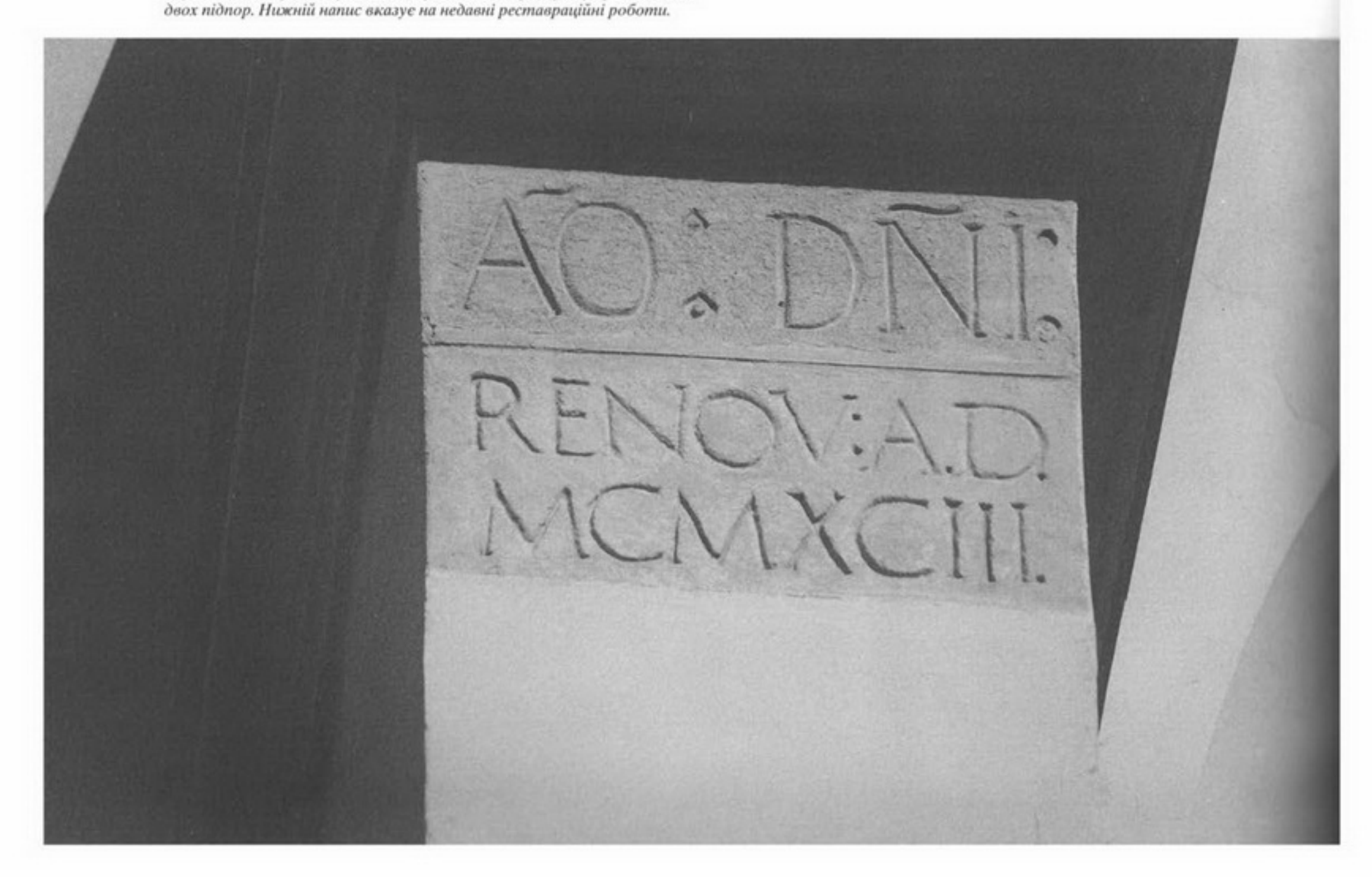

MDCLXXVII 1677

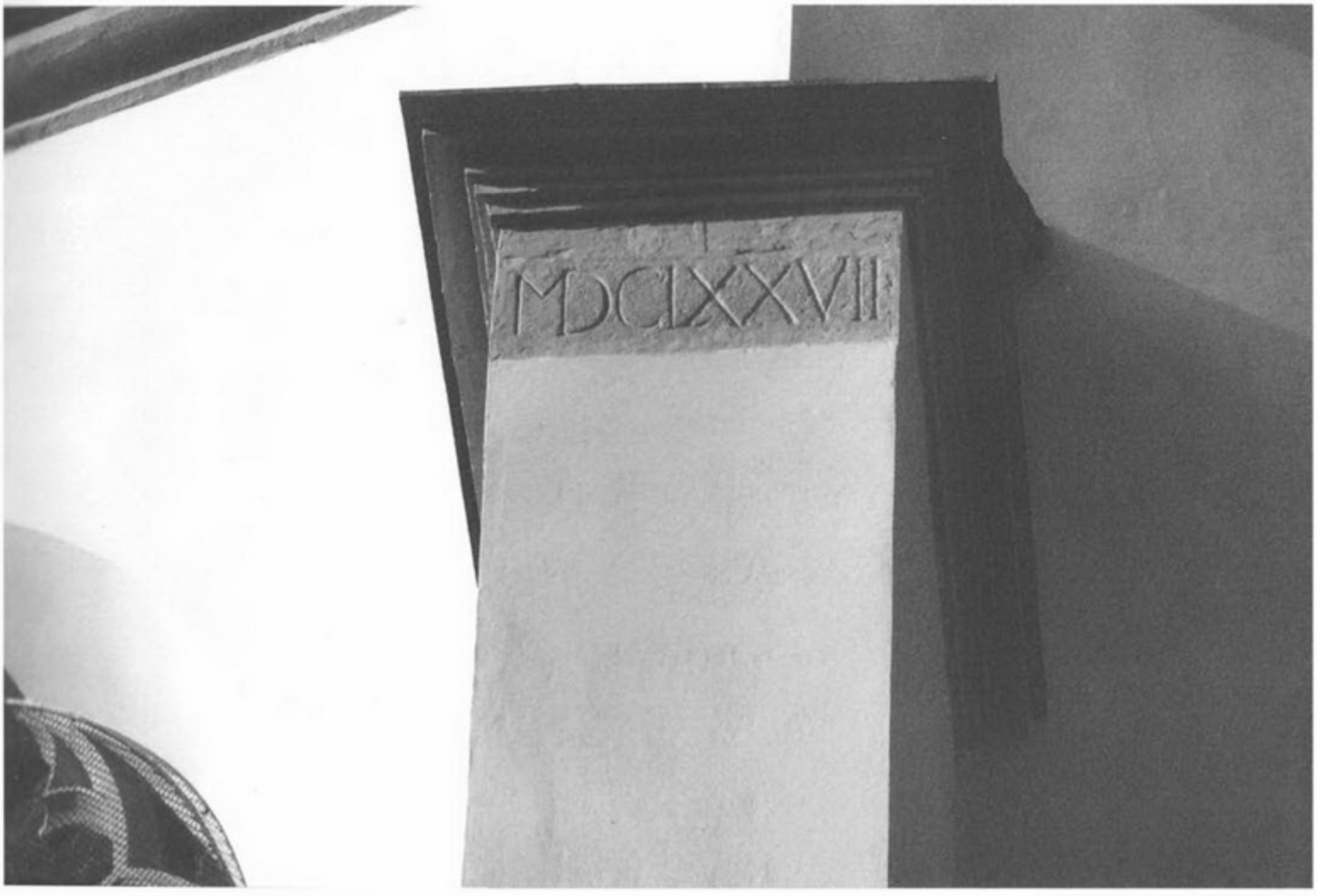

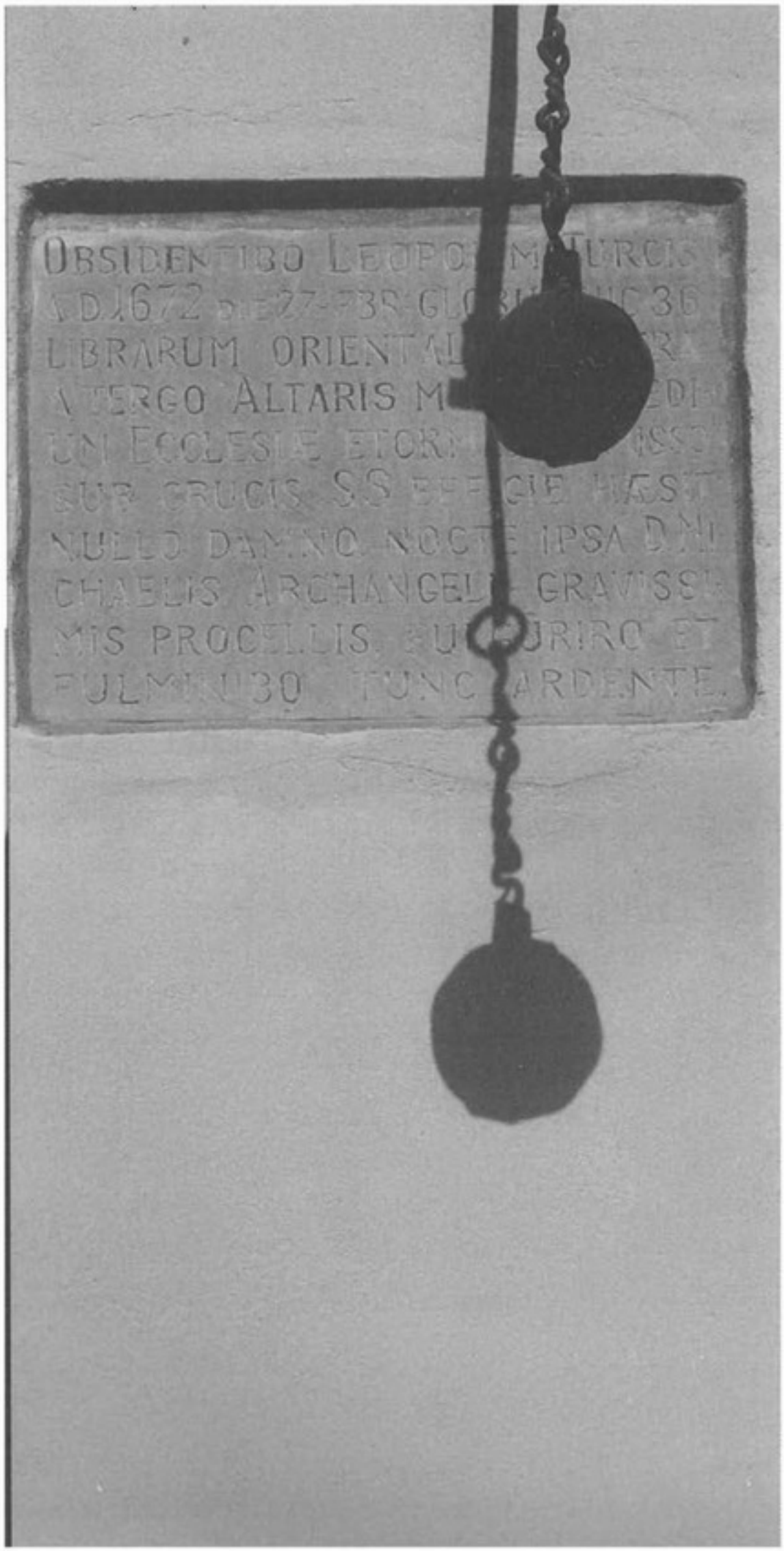

**OBSIDENTIB[US] LEOPOLIM
TURCIS A.D. 1672 DIE 27 – 7BR[IS]
GLOBUS HIC 36 LIBRARUM
ORIENTALI FENESTRA
A TERGO ALTARIS MAGNI
IN MEDIUM ECCLESIAE
E TORMENTO MISS[US]
SUB CRUCIS S[ANCTIS]SIMAE
EFFIGIE HAESIT NULLO DAMNO.
NOCTE IPSA D[IEI] MICHAELIS
ARCHANGELI GRAVISSIMIS
PROCELLIS, FULGURI[BUS]
ET FULMINIB[US] TUNC ARDENTE.**

**ПІД ЧАС ОБЛОГИ ЛЬВОВА
ТУРКАМИ РОКУ БОЖОГО 1672
ДНЯ 17 ВЕРЕСНЯ ЦЯ 36-ФУНТОВА
КУЛЯ, ПУЩЕНА З ГАРМАТИ ЧЕРЕЗ
СХІДНЕ ВІКНО ЗА ВЕЛИКИМ
ВІВТАРЕМ ВСЕРЕДИНУ ЦЕРКВИ,
ЗАСТРЯГЛА ПІД ЗОБРАЖЕННЯМ
НАЙСВЯТІШОГО ХРЕСТА, НЕ
ЗАПОДІЯВШИ ЖОДНОЇ ШКОДИ.
І САМЕ В ТУ НІЧ НА
АРХАНГЕЛА МИХАЇЛА БУЛА
НЕЗВИЧАЙНОЇ СИЛИ БУРЯ З
ГРОМАМИ Й БЛИСКАВИЦЯМИ.**

Реставратори не відтворили деяких характерних скорочень напису, які вже стали майже не помітними: насамперед ідеться про кінцівку «US», у словах «obsidentibus», «missus», «fulguribus», «fulminibus», *котра, очевидно, була передана лігатурою «9».*

EX
OBSIDIONE
TURCICA
A.D.MDCLXXII

З
ТУРЕЦЬКОЇ
ОБЛОГИ
РОКУ БОЖОГО 1672

PRAETEREUNDO CAVE NE TACEATUR AVE

МИМО ПРОХОДИШ – ПОДБАЙ, ЩОБ НЕ ЗМОВКАЛО «ВІТАЙ»

«Ave» («вітай») — початок молитви до Богородиці («Богородице Діво...»). Подібний підпис міститься під фрескою італійського художника Фра Анжеліко (Джованні да Ф'езоле, бл. 1400—1455) «Благовіщення» (розпис монастиря Сан Марко у Флоренції, 1430-ті — 40-ві рр.): «VIRGINIS INTACT[A]E CUM VENERIS ANTE FIGURAM PR[A]ETEREU[N]DO CAVE NE SILEATUR AVE». — «Коли підійдеш до зображення Пречистої Діви, то, минаючи його, подбай, щоб не змовкало «Вітай».

Приблизна копія відомого образу Богородиці, перед яким польський король Ян Казимир 1656 р. склав урочисті обітниці, обравши Богородицю королевою Польщі. Тоді Богдан Хмельницький вдруге взяв Львів в облогу і саме через велику небезпеку Ян Казимир вдався до такого виняткового ритуалу. Саме про цей образ мова у написі на наступній сторінці . Його дійсно було встановлено тут (у каплиці Домаґаличів) 1598 р., а 1765 р. перенесено до Великого Вівтаря. Каплиця Домаґаличів не збереглася.

NOBILIS ET HONORATUS ALBERTUS
DOMAGALICZ SCABINUS LEOPOLIENSIS
CUM CATHARINA WOLFOWICZÓWNA
CONIUGE SUA IMAGINEM GRATIOSAM
B[EATAE] V[IRGINIS] M[ARIAE]
AD ALTARE MAIUS TRANSLATAM
IN PRAESENTI LOCO COLLOCAVIT 1598
IAM VERO FILIUS EORUM
IOANNES DOMAGALICZ
IN CURIA S[ACRAE]
R[EGIAE] M[AIESTATIS]
CAUSARUM PATRONUS
ERECTIONEM CAPELLAE
AD SUMMUM PERDUXIT DOTAVIT
APPARRATUQUE COMPETENTI
ANNO 1644 EXORNAVIT.

ШЛЯХЕТНИЙ І ШАНОВНИЙ
АЛЬБЕРТ ДОМАҐАЛИЧ,
ЛЬВІВСЬКИЙ ЛАВНИК,
З КАТЕРИНОЮ ВОЛЬФОВИЧІВНОЮ,
СВОЄЮ ДРУЖИНОЮ,
СЛАВНИЙ ОБРАЗ СВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ,
ПЕРЕНЕСЕНИЙ [ЗГОДОМ] ДО ВЕЛИКОГО
ВІВТАРЯ, ВСТАНОВИВ БУВ
У ЦЬОМУ МІСЦІ 1598 РОКУ.
А ЇХ СИН ЙОАН ДОМАҐАЛИЧ,
ПРАВНИК ПРИ ДВОРІ ЙОГО СВЯЩЕННОЇ
КОРОЛІВСЬКОЇ ВЕЛИЧНОСТІ,
ЗАВЕРШИВ СПОРУДЖЕННЯ КАПЛИЦІ,
ОБДАРУВАВ ТА НАЛЕЖНО ЇЇ
ОЗДОБИВ РОКУ 1644.

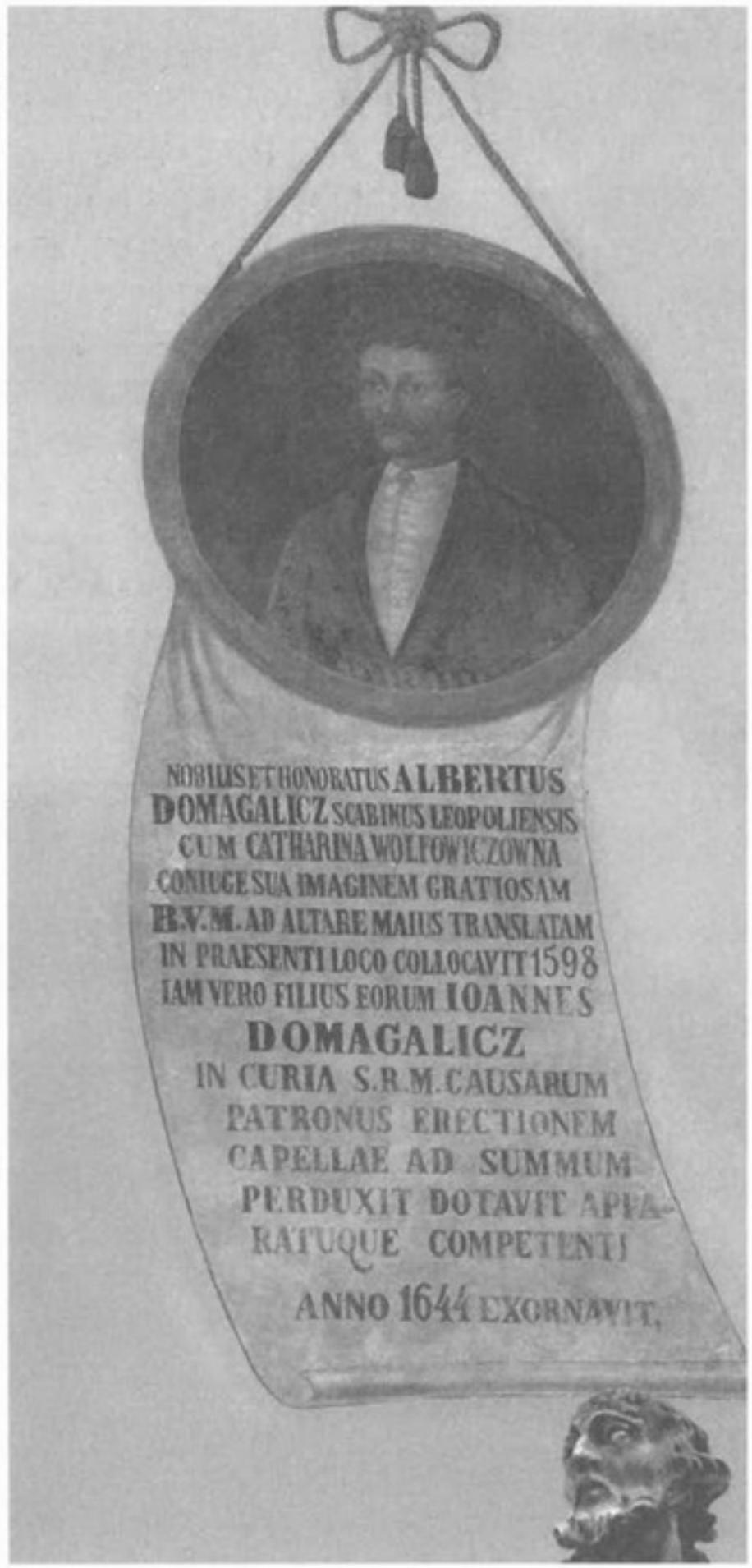

GENEROSVS AC NOBILIS
MAGN[VS] DOMINVS
BALTHASAR BZOWSKI
DE BZOWA
VICE CAPITANEVS
IAVOROVIENSIS, QVI
OBDORMIVIT
114 IN D[OMI]NO DIE 15 DECEMBRIS
ANNO D[OMI]NI 1574 AETATIS
SV[A]E 60. CVIVS ANIMA
SEMPITERNA IN PACE PROCVL
D[OMI]NO PIO
REQVIESCIT AMEN

ШЛЯХЕТНИЙ І ЗНАТНИЙ
ВЕЛЬМОЖНИЙ ПАН
БАЛЬТАЗАР
БЗОВСЬКИЙ ІЗ БЗОВИ
ВІЦЕ-СТАРОСТА ЯВОРІВСЬКИЙ,
ЩО СПОЧИВ У ГОСПОДІ
ДНЯ 15 ГРУДНЯ
РОКУ БОЖОГО 1574
НА 60-МУ РОЦІ ЖИТТЯ.
ЙОГО ВІЧНА ДУША
СПОЧИВАЄ В МИРІ, ВІДДАЛЕНА,
В ГОСПОДІ ЛАСКАВОМУ. АМІНЬ.

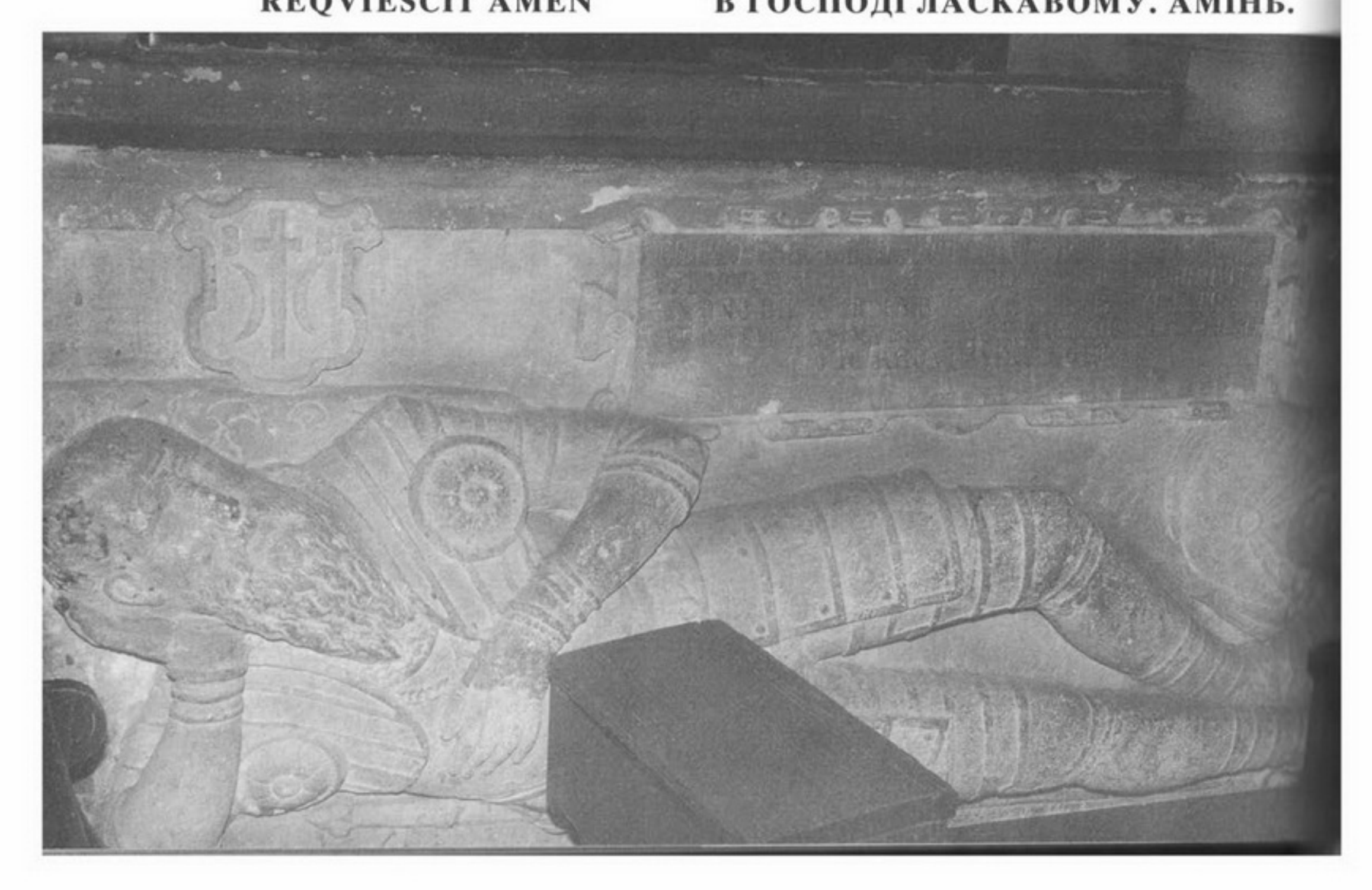

FAMATO STANISLAO HANEL
[CIVI] LEOPOL[IENSI]
MORTUO DIE XVII NOV[EMBRIS]
A[NNO] D[OMINI] MDLXX
HOC MONVMENTVM HONESTA
VXOR SOPHIA POSVI[T]
HODIE MIHI CRAS TIBI

СЛАВЕТНОМУ СТАНІСЛАВОВІ
ГАНЕЛЮ, ГРОМАДЯНИНУ
ЛЬВІВСЬКОМУ, ПОМЕРЛОМУ
ДНЯ 17 ЛИСТОПАДА
РОКУ БОЖОГО 1570,
ЦЕЙ ПАМ'ЯТНИК ПОСТАВИЛА
ДОСТОЙНА ЖОНА СОФІЯ.
СЬОГОДНІ МЕНІ, ЗАВТРА – ТОБІ.

«Hodie mihi cras tibi» *— відома парафраза біблійного* ***«mihi heri et tibi hodie»*** — мені вчора, а тобі сьогодні ***(Сирах. 38,22—23).***

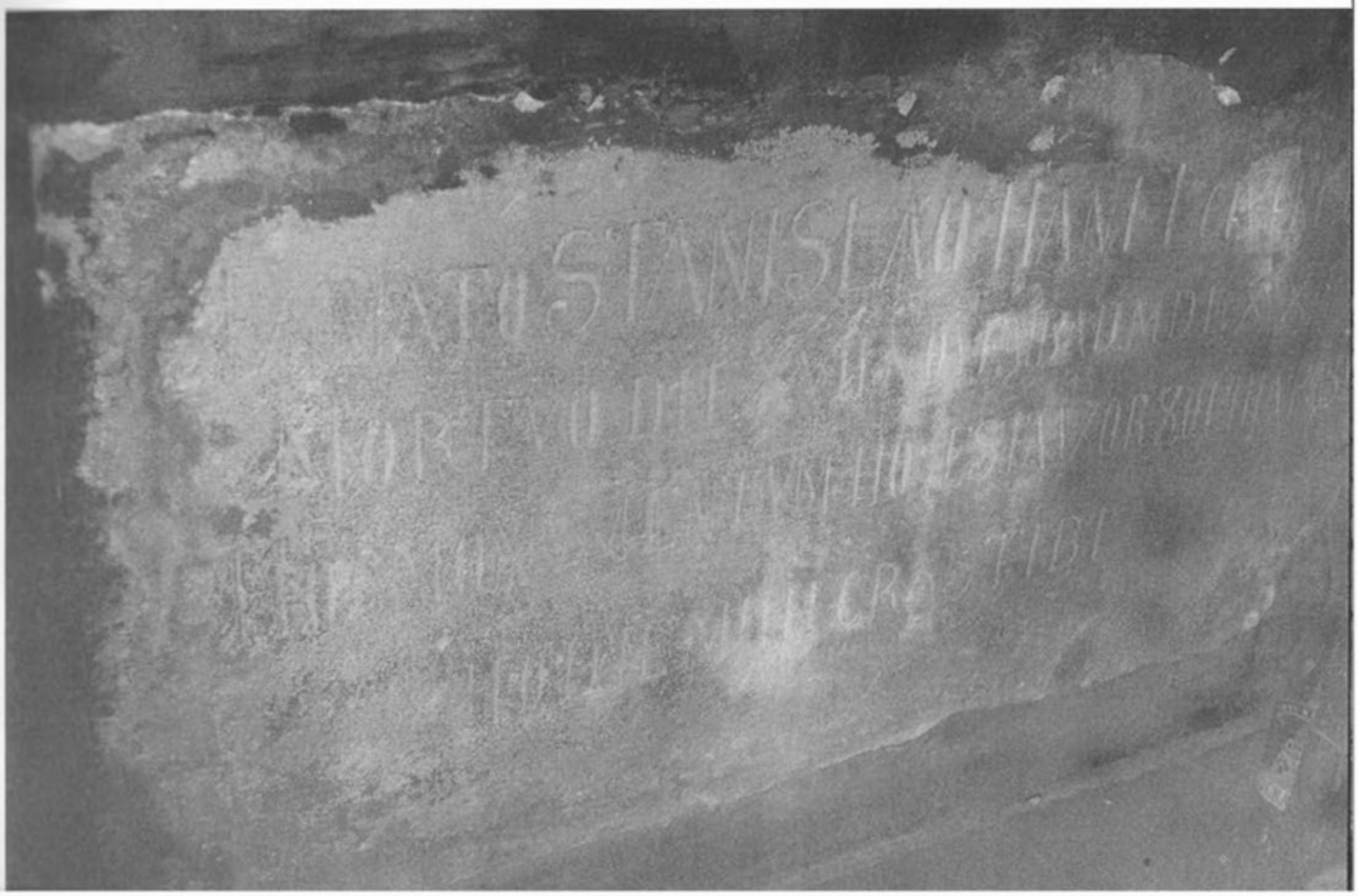

ECCE
PANIS
ANGELORVM

ОСЬ
ХЛІБ
АНГЕЛІВ

IN FIGVRIS PRAESIGNATVR

У ФІҐУРАХ ЗОБРАЖАЄТЬСЯ

STANISLAVS DE ŻOLKIEW
PALATIN[VS] RVSSIAE
CVM MVLTIS
EGREGI[I]SQ[VE]
PACE ET BELLO MERITIS
SVAM IN RE[M] PVB[LICAM]
FIDEM AC STVDIVM
PROBASSET
MVLTARVMQ[VE] PRO EA
TA[M] ACIERV[M] QVAM
OFFENSIONV[M]
SVPERSTES CLARVISSET.
TANDEM PLEN[VS] DIERVM
ANNO AETATIS SVAE LXVIII
FATIS CONCESSIT DIE
[28] IVLII
ANNO CH[RI]STI
M D LXXXVIII
ORETVR PRO EO

**СТАНІСЛАВ ІЗ ЖОВКВИ, ВОЄВОДА РУСЬКИЙ,
БАГАТЬМА БЛИСКУЧИМИ ЗАСЛУГАМИ
В МИР І В ВІЙНУ ПОКАЗАВ СВОЮ ВІРНІСТЬ
І ВІДДАНІСТЬ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ І, БАГАТО ВИСТОЯВШИ
ЗА НЕЇ І БИТВ, І ПОРАЗОК, ПРОСЛАВИВСЯ.
ЗРЕШТОЮ, ДОСИТЬ ПРОЖИВШИ, НА 68-МУ РОЦІ ЖИТТЯ
ЗУПИНИВ СВОЮ ДОЛЮ ДНЯ 28 ЛИПНЯ
РОКУ ХРИСТОВОГО 1588-ГО.
НЕХАЙ МОВИТЬСЯ ЗА НЬОГО МОЛИТВА.**

D O M

D. O. M.
NICOLAUS DE ZAŁUSKI IN TULIGŁOWY KROSNOWSKI
ANTE SUCCAMERARIUS LEOPOLIENSIS
HUNC PALATINUS CZERNIECHOWIAE NOMINE MAGNUS VIRTUTE
MAIOR EXEMPLO MAXIMUS BELLO TURCICO CLARUS OSOR
CIVILIS DELICIUM SUAE GENTIS HUMANITATE PRAESTANS IN
EGENOS LIBERAL[I]S AMORE POPULARI NIMIUM INSIGNIS
CONSILIO UALIDUS MANU UALIDIOR QUI NUNQUAM PRO PATRIA
QVIEUIT HIC QVIESCIT AD PIOS NICOLAI DE ZAŁUSKI
ARCHIEPISCOPI LEOPOLIEN[SIS] KROSNOWSKI PATRVI SVI ET
ALBERTI DE EADEM ZAŁVSKI PATRIS MANES DEPOSITUS OBIIT
ANNO 1723 DIE 20 XBRIS [A]ETATIS SVAE 69

МИКОЛАЙ КРОСНОВСЬКИЙ З ЗАЛУСОК В ТУЛИГОЛОВАХ,
КОЛИСЬ ПІДКОМОРІЙ ЛЬВІВСЬКИЙ, ПОТІМ ВОЄВОДА
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ, ВЕЛИЧНИЙ ІМЕНЕМ, ЩЕ ВЕЛИЧНІШИЙ
МУЖНІСТЮ, А НАЙБІЛЬШИЙ ДІЛАМИ, УСЛАВЛЕНИЙ У
ТУРЕЦЬКІЙ ВІЙНІ, ЗАВЗЯТИЙ У ГРОМАДЯНСЬКИХ ДІЛАХ,
ВТІХА СВОГО НАРОДУ, НЕЗРІВНЯННИЙ ГУМАНІСТ, ЩЕДРИЙ ДО
ВБОГИХ, ВЕЛЬМИ УЛЮБЛЕНИЙ В НАРОДІ, СИЛЬНИЙ ДУМКОЮ,
А ЩЕ СИЛЬНІШИЙ РУКОЮ, – ТОЙ, ХТО НІКОЛИ НЕ ЗНАВ
СПОЧИНКУ [В ТУРБОТАХ] ЗА БАТЬКІВЩИНУ, – ТУТ СПОЧИВАЄ.
ПОКЛАДЕНИЙ ДО БЛАГОЧЕСНИХ ОСТАНКІВ МИКОЛАЯ
КРОСНОВСЬКОГО З ЗАЛУСОК, АРХІЄПИСКОПА ЛЬВІВСЬКОГО,
ЙОГО СТРИЯ, І БАТЬКА АЛЬБЕРТА З ТИХ ЖЕ ЗАЛУСОК.
ВІДІЙШОВ 1723 РОКУ, 20 ГРУДНЯ У ВІЦІ 69 РОКІВ

HIC FONTEM BONITATIS MARIA APERUIT, HIC IN EXTREMIS POSITI SALUTEM RECIPIUNT, HIC AD PARVAM VIRGINIS IMAGINEM MAGNA DEUM OPERARI SUSPIRIA GEMENTIUM EXAUDIRI TESTANTUR TABELLAE IN GRATIARUM ACTIONEM OBLATAE, VIDIT ANTIQUITAS NARRABUNT ANNI SEQVENTES, QUANTA HIC DEUS OPERETUR PER MARIAM.

**THO[MAS] JOZEFOWICZ CAN[ONI]CUS
ET P[RO]TUNC JUDEX SURR[OGATUS] LEOP[OLIENSIS]
IN HISTORIA ARCHIEP[ISCO]P[A]TUS
LEOP[OLIENSIS]
AD ANN[UM] 1644**

ТУТ ДЖЕРЕЛО ДОБРА МАРІЯ РОЗКРИЛА, ТУТ ТІ, ЩО В КРАЙНІЙ СЛАБОСТІ, ПОВЕРТАЮТЬ СОБІ ЗДОРОВ'Я, ТУТ, – СВІДЧАТЬ ОФІРУВАНІ НА ЗНАК ВДЯЧНОСТІ ТАБЛИЦІ, – БОГ ЧИНИТЬ ТАК, ЩО ПРИ МАЛОМУ ОБРАЗІ ДІВИ МАРІЇ ВИСЛУХОВУЮТЬСЯ ВЕЛИКІ ЗІТХАННЯ. БАЧИЛА ДАВНИНА, ОПОВІДАТИМУТЬ ЛІТА ПРИЙДЕШНІ УСІ ТІ ДІЛА, ЩО ЇХ БОГ ЗВЕРШУЄ ЧЕРЕЗ МАРІЮ.

**ТОМАШ ЮЗЕФОВИЧ,
В «ІСТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОГО АРХІЄПИСКОПАТУ»
ДО РОКУ 1644-ГО.**

IOA
pos: Rhe
indè rapt
vitæ possius
Equi nullo
pes manu
cta prist
A.D: 16
perago
ficio n
stans
invia
et V
da
er duob
ginem
Sunt c
singula
Celmus
SIERAK
nem thaum
declaravi
Mariæ
nilaten
Me
eidem
Felice sortie bonitatis MARIÆ
apparuit hic Invictiss. po
ali salutē recipturi, hic ad:
parvā Virginis Imaginē
magna Deum operari
auspicia, germanitti exau
dii testantur Tabellæ
singularis actionē obl
tes. Vidit antiquitas mara
bunt armi sequentes,
quanta hic Deus ope
retur per MARIAM.
Tho. Jozefowicz Cattog
et plunc Judex Surr. Eccl:
in Historia Archiepis. Lepp:
ad Ann: 1644.

Hic sonie bonitatis MARIA
apparuit hic hæ gremij po
sitis salutē recipiunt hic ad:
parvā Virginis Imaginē
magna Deum operari
suspiria, gemenitii exau
diri testantur Tabellæ
ingratitudinis actionē obl
ter, Vidit antiquitas nara
bunt Armi sequentes;
quantia hic Deus ope:
retur per MARIAM.
Tho Jozefowicz Canon
et plunc Judex Curr Leop:
in Historia Archiepp Leop:
ad Ann: 1644.

A:D: 1645:

IOANNES SULIKOWSKI Decanus Cathralis Leo:
pol: Rhedà discedens in Campis patentibus ab equis hic
indè raptatus, pedē manumq; cogitur frangere, indiscrimine
vitæ positus vovet vota Divæ Virgini ad hanc Imaginem,
Equi nullo retardante subsistunt, effrenem impetū continent
pes manusq; fracta præter spem omniū in ætate prove:
cta pristino statui restituitur, et sanatur.

A.D: 1663 Aulicus quidam, aureos centū in capsa ad
peragenda Domini sui negotia servatos habens, dū sacri
ficio missæ corā hac sēra Icone interest et attentus, orat alius ad
stans aureos illos strofio ligatos extraxit; Finitâ oratione advertit
invia aureos sibi esse sublatos. Redit ad Capellā lacrymabundus
et Virgini Ssmæ damnū sibi illatū humiliter exponit, tandē quo
dam impulsu, immittit manū in capsam alterius sibi adstantis,
et suū strofiū cum centū aureis clam extrahit et Capellâ exce:
dit, factū id suū, Virginisq; beneficiū enarrans, idemq; sub
juramento deponit: Annô Domini
1664 Remigianus de domo Ostrogiorū præsentia Regis Casimiri
ad Arcē Krupiec Moscovitica qua expugnabat Exercitus Polonus lethali:
ter duobus globis traiectus, omniq; spe medicorū destitutus, Factô ad hanc Ima
ginem votô, pristinæ saluti restitutus est:

Sunt et alia multa mirabiliter facta per Mariam quæ si enarrarentur per
singula arbitror, nec omnes Parietes hujus Basilicæ capere posse ea, quæ scribenda sunt:
Celsmus verò et Excellntm, D VENCESLAUS HIERONYMUS de Boguslawice
SIERAKOWSKI Archiepp̄us Metropolitt: Leopol: visis præmissis gratijs, Imagi:
nem thaumaturgam, et vere gratiosā sub die lunæ 28 mens: April: A:D: 1766:
declaravit; Festūq; Præsentationis anteà solemne, in Festum Gratiarum B: V:
Mariæ quotannis cum Octava celebrandum transtulit, ac confrater:
nitatem sub invocatione Gratiarum Beatissimæ in hac Ecclesia
Metropolitt: cum plurimis Indulgentijs à S: Sede Aplica
eidem Confraternitati impertitis erexit et instituit:

A[NNO] D[OMINI] 1645 IOANNES SULIKOWSKI DECANUS CATH[ED]RALIS LEOPOL[IENSIS] RHEDA DISCEDENS IN CAMPIS PATENTIBUS AB EQUIS HIC INDE RAPTATUS, PEDEM MANUMQUE COGITUR FRANGERE. IN[ ]DISCRIMINE VITAE POSITUS VOVET VOTA DIVAE VIRGINI AD HANC IMAGINEM, EQUI NULLO RETARDANTE SUBSISTUNT, EFFRENEM IMPETUM CO[N]TINENT PES MANUSQUE FRACTA PRAETER SPEM OMNIUM IN AETATE PROVECTA PRISTINO STATUI RESTITUITUR, ET SANATUR.

126 A.D. 1663 AULICUS QUIDAM, AUREOS CENTUM IN CAPSA AD PERAGENDA DOMINI SUI NEGOTIA SERVATOS HABENS, DUM SACRIFICIO MISSAE CORAM HAC SA[C]RA ICONE INTEREST ET ATTENTIUS ORAT ALIUS ADSTANS AUREOS ILLOS STROFIO LIGATOS EXTRAXIT. FINITA ORATIONE ADVERTIT IN[ ]VIA AUREOS SIBI ESSE SUBLATOS. REDIT AD CAPELLAM LACRYMABUNDUS ET VIRGINI S[ANCTI]SS[I]MAE DAMNUM SIBI ILLATUM HUMILITER EXPONIT, TANDEM QUODAM IMPU[LS]U, IMMITTIT MANUM IN CAPSAM ALTERIUS SIBI ADSTANTIS, ET SUUM STROFIUM CUM CENTUM AUREIS CLAM EXTRAHIT ET CAPELLAM EXCEDIT, FACTUM ID SUUM, VIRGINISQUE BENEFICIUM ENARRANS, IDEMQUE SUB JURAMENTO DEPONIT.

ANNO DOMINI 1664 REMIGIANUS DE DOMO OSTROGIORUM PRAESENTIA REGIS CASIMIRI AD ARCEM KRUPIEC MOSCOVITICAM QUA EXPUGNABAT EXERCITUS POLONUS LETHALITER DUOBUS GLOBIS TRAIECTUS, OMNIQUE SPE MEDICORUM DESTITUTUS. FACTO AD HANC IMADINEM VOTO, PRISTINAE SALUTI RESTITUTUS EST.

SUNT ET ALIA MULTA MIRABILITER FACTA PER MARIAM QUAE SI ENARRENTUR PER SINGULA ARBITROR, NEC OMNES PARIETES HUJUS BASILICAE CAPERE POSSE EA, QUA SCRIBENDA SUNT.

CEL[EBERRI]MUS VERO ET EXCELL[E]NT[ISSI]MUS D[OMINUS] VENCESLAUS HIERONYMUS DE BOGUSLAWICE SIERAKOWSKI ARCHIEP[ISCO]PUS METROPOLIT[ANUS] LEOPOL[IENSIS] VISIS PRAEMISSIS GRATIJS, IMAGINEM THAUMATURGAM ET VERE GRATIOSAM SUB DIE LUNAE 28 MENS[IS] APRIL[IS] A[NNO] D[OMINI] 1766 DECLARAVIT. FESTUMQUE PRAESENTATIONIS ANTEA SOLEMNE IN FESTUM GRATIARUM B[EATAE] V[IRGINIS] MARIAE QUOTANNIS CUM OCTAVA CELEBRANDUM TRANSTULIT, AC CONFRATERNITATEM SUB INVOCATIONE GRATIARUM BEATISSIMAE IN HAC ECCLESIA METROPOLIT[ANA] CUM PLURIMIS INDULGENTIJS A S[ANCTA] SEDE AP[OSTO]LICA EIDEM CONFRATERNITATI IMPERTITIS EREXIT ET INSTITUIT.

РОКУ БОЖОГО 1645 ЙОАНА СУЛИКОВСЬКОГО, ЛЬВІВСЬКОГО КАТЕДРАЛЬНОГО ДЕКАНА, КОЛИ ВІН ЇХАВ В КАРЕТІ ШИРОКИМ ПОЛЕМ, [СКИДАЮТЬ] І ПРОТЯГУЮТЬ СЮДИ КОНІ, ТАК ЩО ВІН ЛАМАЄ НОГУ Й РУКУ. БУДУЧИ НА МЕЖІ ЖИТТЯ І СМЕРТІ, СКЛАДАЄ ПРИ ЦЬОМУ ОБРАЗІ ОБІТНИЦІ СВЯТІЙ ДІВІ, І КОНІ, ХОЧ ЇХ НІХТО НЕ СТРИМУВАВ, ЗУПИНЯЮТЬСЯ, ВГАМОВУЮЧИ ШАЛЕНИЙ БІГ, А ЗЛАМАНІ РУКА І НОГА, ВСУПЕРЕЧ УСІМ СПОДІВАННЯМ, ПОПРИ ПОХИЛИЙ ВІК, СТАЮТЬ, ЯК І КОЛИСЬ, ЗДОРОВИМИ.

Р. Б. 1663 ОДИН СЛУГА, МАЮЧИ В СКАРБНИЧЦІ СТО ЗОЛОТИХ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ СПРАВ ЙОГО ГОСПОДАРЯ, СТОЇТЬ НА СЛУЖБІ БОЖІЙ ПЕРЕД ЦИМ ОБРАЗОМ, ЗАГЛИБЛЕНИЙ У МОЛИТВУ. ТИМ ЧАСОМ ІНШИЙ, ЩО СТОЇТЬ ПОРУЧ, ВИКРАДАЄ ТІ ЗОЛОТІ, ЗАВ'ЯЗАНІ В ГАМАНЦІ. СКІНЧИВШИ МОЛИТВУ, ДОРОГОЮ ЗАУВАЖУЄ, ЩО ЗОЛОТІ ЙОМУ ВКРАЛИ, В СЛЬОЗАХ ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДО ЦЕРКВИ І СМИРЕННО РОЗПОВІДАЄ ПРЕСВЯТІЙ ДІВІ ПРО ЗАПОДІЯНУ ЙОМУ ШКОДУ. ВРЕШТІ ВІДРУХОВО СЯГАЄ РУКОЮ ДО СКАРБНИЧКИ ІНШОГО, ЩО СТОЇТЬ ПОБІЧ НЬОГО, ПОТАЙ ВИТЯГАЄ СВІЙ ГАМАНЕЦЬ ЗІ СТА ЗОЛОТИМИ І ВИХОДИТЬ З ЦЕРКВИ. РОЗПОВІДАЮЧИ ПРО ЦЮ СВОЮ ПРИГОДУ І ПРО БЛАГОДІЯННЯ ДІВИ, ПОСВІДЧУЄ ЦЕ Й ПІД ПРИСЯГОЮ.

Р. Б. 1664 РЕМІҐІЯНА З ДОМУ ОСТРОЗЬКИХ ЗА ПРИСУТНОСТІ КОРОЛЯ КАЗИМИРА ПРИ МОСКОВИТСЬКОМУ ЗАМКУ КРУПЕЦЬ, ЯКИЙ ЗДОБУВАЛО ПОЛЬСЬКЕ ВІЙСЬКО, СМЕРТЕЛЬНО ПРОБИЛИ ДВІ КУЛІ, І ЛІКАРІ НЕ МАЛИ ВЖЕ ЖОДНОЇ НАДІЇ. КОЛИ Ж ВІН СКЛАВ ОБІТНИЦІ ПЕРЕД ЦИМ ОБРАЗОМ, ТО ПОВЕРНУВСЯ ДО ЗДОРОВ'Я.

ЧИМАЛО БУЛО Й ІНШИХ ЧУДЕСНИХ ДІЯНЬ МАРІЇ, ТА ЯКЩО Б РОЗПОВІДАТИ ПРО КОЖНЕ З НИХ ЗОКРЕМА, ТО, ГАДАЮ, Й УСІ СТІНИ ЦІЄЇ ЦЕРКВИ НЕ ВМІСТИЛИ Б ТОГО, ЩО ТРЕБА БУЛО Б ОПИСАТИ.

А ПРЕСЛАВНИЙ І ПРЕДОСТОЙНИЙ ПАН ВІНЦЕСЛАВ ЄРОНІМ З БОГУСЛАВІЦЕ СЄРАКОВСЬКИЙ, АРХІЄПИСКОП МИТРОПОЛИЧИЙ ЛЬВІВСЬКИЙ, БАЧАЧИ ЗІСЛАНІ ЛАСКИ, В ПОНЕДІЛОК 28 КВІТНЯ Р. Б. 1766 ПРОГОЛОСИВ ОБРАЗ ЧУДОДІЙНИМ І ВОІСТИНУ МИЛОСТИВИМ ТА ОБЕРНУВ ДАВНЄ УРОЧИСТЕ СВЯТО ВВЕДЕННЯ НА ЩОРІЧНЕ СВЯТО ЛАСКИ СВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ З ВОСЬМИДЕННИМ ОБХОДОМ, А ТАКОЖ ЗАЛОЖИВ У ЦІЙ МИТРОПОЛИЧІЙ ЦЕРКВІ ТОВАРИСТВО ЛАСКИ ПРЕСВЯТОЇ ДІВИ З УДІЛЕНИМИ ЙОМУ ВЕЛИКИМИ МИЛОСТЯМИ ВІД СВЯТОГО АПОСТОЛЬСЬКОГО ПРЕСТОЛУ.

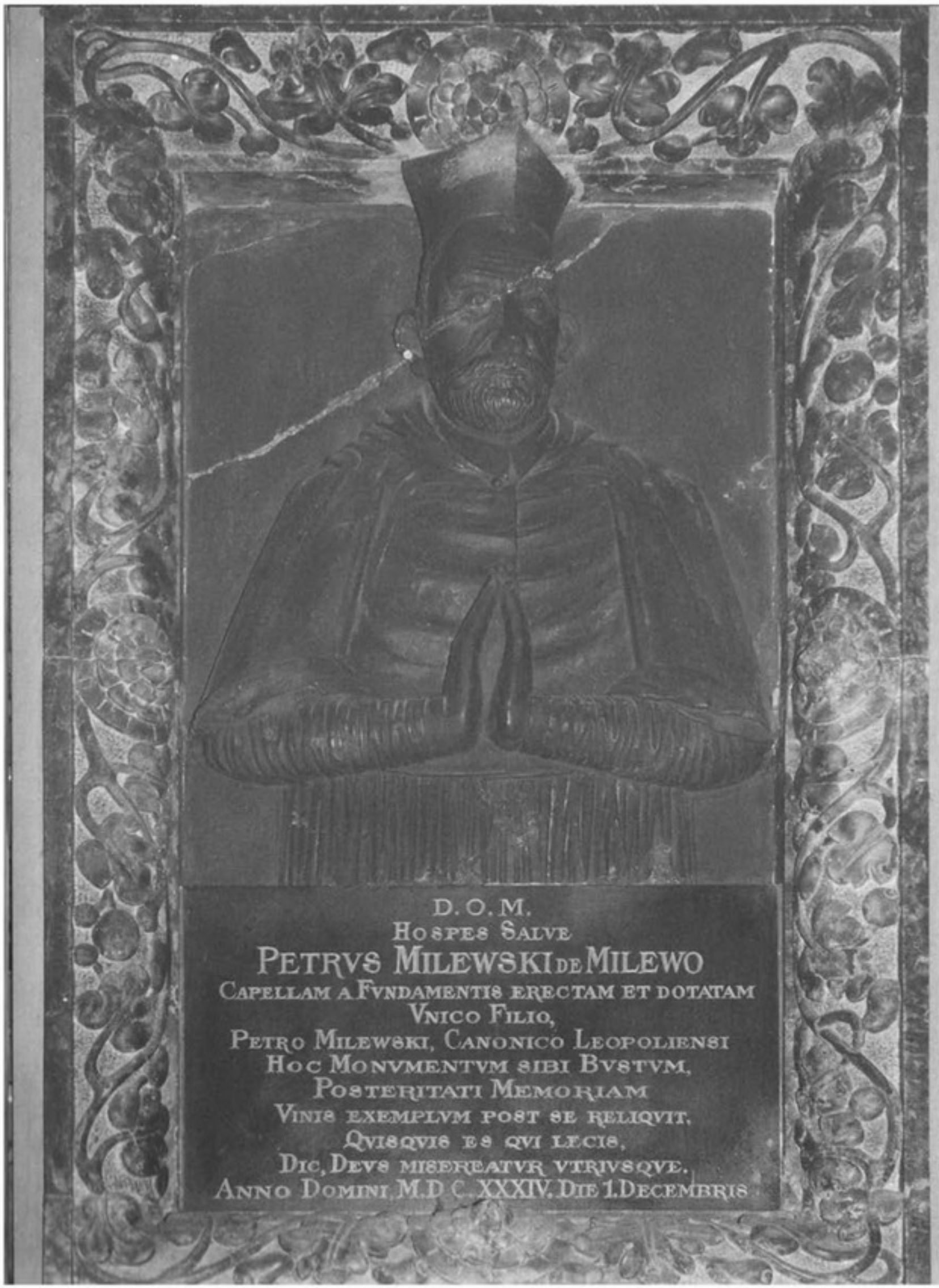

Тут: «hoc monumentum», очевидно, замість «huic monumentum».

D.O.M.
HOSPES SALVE
PETRVS MILEWSKI DE MILEWO
CAPELLAM A FVNDAMENTIS ERECTAM ET DOTATAM
VNICO FILIO,
PETRO MILEWSKI, CANONICO LEOPOLIENSI
HOC MONVMENTVM SIBI BVSTVM,
POSTERITATI MEMORIAM
VI[V]IS EXEMPLVM POST SE RELIQVIT,
QVISQVIS ES QVI LE[G]IS,
DIC, DEVS MISEREATVR VTRIVSQVE.
ANNO DOMINI M.DC.XXXIV. DIE 1.DECEMBRIS.

ВІТАЙ, ГОСТЮ.
ПЕТРО МІЛЕВСЬКИЙ З МІЛЕВА
КАПЛИЦЮ, ВІД САМИХ ПІДВАЛИН СПОРУДЖЕНУ
І УПОСАДЖЕНУ,
ЄДИНОМУ СИНОВІ,
ПЕТРОВІ МІЛЕВСЬКОМУ, КАНОНІКОВІ ЛЬВІВСЬКОМУ –
ЙОМУ ЯК ПАМ'ЯТНИК, СОБІ ЯК МОГИЛУ,
НАЩАДКАМ ЯК ПАМ'ЯТЬ,
ЖИВИМ ЯК ПРИКЛАД – ЗАЛИШИВ ПО СОБІ.
ТИ, ЩО ЧИТАЄШ – КИМ БИ ТИ НЕ БУВ –
СКАЖИ, ХАЙ БОГ ЗМИЛОСЕРДИТЬСЯ НАД ОБОМА.
РОКУ БОЖОГО 1634, ДНЯ 1 ГРУДНЯ.

ILLA E[T] SURGE[N]TEM REF[I]CIT, AEGR[O]TANTEM SANAT, DESPERATUM IN SPE[M] ERIGIT.
S. HILARIUS, SER. 3.

ВОНА ОДУЖУЮЧОГО НАСНАЖУЄ, БОЛЯЩОГО ЗЦІЛЮЄ, ЗНЕВІРЕНОГО У ВІРІ ПІДНОСИТЬ.
СВ. ГІЛАРІЙ.

Висловлювання Отців Церкви про Богородицю.

ILLA ANIMAS PERDITAS QU[AE]RIT, ET M[OE]NIT, P[E]TIT GRATIAS ET IMPETRAT, SANCTIOR BETHSABEE.
S. EPIP[HA]NIUS

ВОНА ШУКАЄ ПРОПАЩІ ДУШІ І ЗМІЦНЮЄ, ПРОСИТЬ ЛАСКУ Й ОСЯГАЄ ЇЇ, СВЯТІША ВІД ВІРСАВІЇ.
СВ. ЕПІФАНІЙ.

GLORIOSA DICTA SUNT DE TE, GENITRIX DEI, SED ADHUC LOCUS EST TUAE LAUDATIONI, ADHUC IN TUIS LAUDIBUS OMNIS LINGVA BALBUTIT.

S. MAXIMUS. HUMIL. 61A.

ВЕЛИЧНІ СЛОВА СКАЗАНО ПРО ТЕБЕ, БОГОРОДИЦЕ, АЛЕ Й ДОСІ Є МІСЦЕ ДЛЯ СЛАВЛЕННЯ ТВОГО, ДОСІ СЛАВУ ТОБІ МОВЛЯТЬ УСІ ЯЗИ́КИ.

СВ. МАКСИМ.

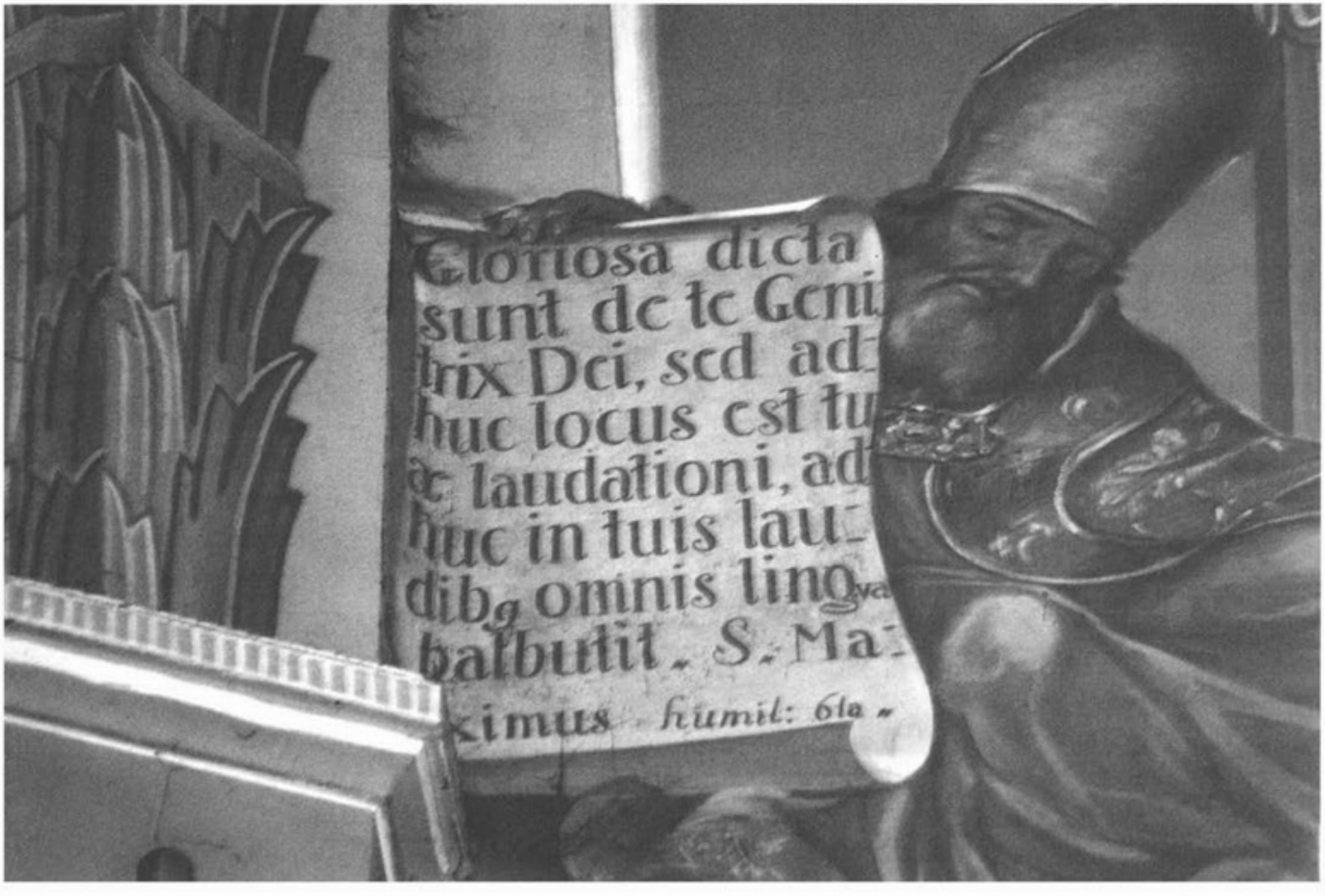

TU SOLA ES VIRGO, QUAE UNIVERSAM HAERETICAM [PR]AVITATEM INTERE[MI]STI.
S. LAURENTIUS

ТИ ЄДИНА, ДІВО, УСІЙ ЄРЕТИЧНІЙ ОБЛУДІ ПОКЛАЛА КРАЙ.
СВ. ЛАВРЕНТІЙ

FONS [GR]ATI[A]RUM QUI EXHAURIRI NON POTEST
S. LEO

ДЖЕРЕЛО БЛАГОДАТЕЙ, ЩО ЙОГО НЕ МОЖНА ВИЧЕРПАТИ.
СВ. ЛЕВ

CAETERIS PER PARTES, MARIAE AUTEM TOTA SE INFUDIT GRATIAE PLENITUDO.
HOM. 3. S. HIERONYMUS

В ІНШИХ – ПО ЧАСТИНАХ, А В МАРІЮ ВЛИЛА СЕБЕ УСЯ ПОВНОТА БЛАГОДАТІ.
СВ. ЄРОНІМ

Святий Єронім (340—420) — знаменитий автор перекладу Біблії латинською мовою (т. зв. Вульґата). Більшість латиномовних біблійних цитат на львівських стінах, а отже, й у цій книзі — саме з Вульґати св. Єроніма.

QUOMODO NON MATER EST ELECTORUM QUAE FRATREM GENUIT EORUM
S. Dionisius de
[COELESTI] H[IERARCHIA]

ЯК МОЖЕ НЕ БУТИ МАТІР'Ю ВИБРАНИХ ТА, ЩО БРАТА ЇХНЬОГО ПОРОДИЛА?
СВ. ДІОНІСІЙ,
[«ПРО НЕБЕСНУ ІЄРАРХІЮ»]

NON PO[TU]IT AMPLIUS DIGNITATE CRESCERE ET SUBLIMARI
S. BERNARDINUS

НЕ МОГЛА В ДОСТОЙНОСТІ СВОЇЙ ПОШИРИТИСЯ І ВИЩЕ ПІДНЕСТИСЯ
СВ. БЕРНАРДИН

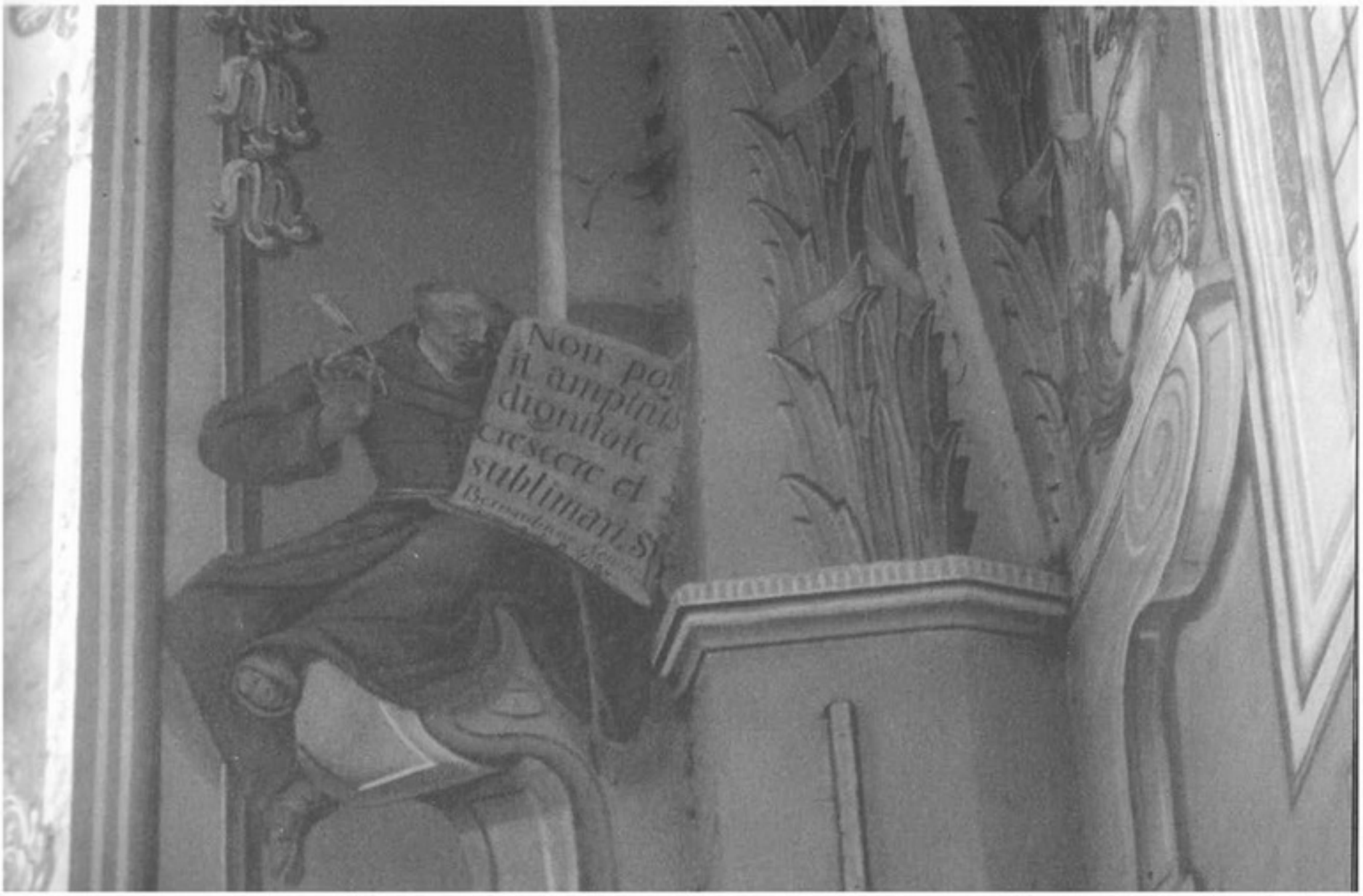

SUCCURRE MISERIS, JUVA PUSILLANIMES REFOVE FLEBILES ORA PRO POPULO, INTERVENI PRO CLERO.
S.AUGS.

ПОМАГАЙ НЕЩАСНИМ, ПІДТРИМУЙ МАЛОДУШНИХ, ЗІГРІВАЙ РИДАЮЧИХ, МОЛИСЬ ЗА НАРОД, ЗАСТУПАЙСЯ ЗА КЛИР.
СВ. АВҐУСТИН

*З молитви, авторство котрої належить єпископові **Фулбертові Шартрському** (951 – 1029) (Sermo IX, De Annuntiatione Dominica). Оскільки текст Фулберта було вміщено в одному з зібрань праць **Авґустина**, то саме цьому останньому його часто й приписували.*

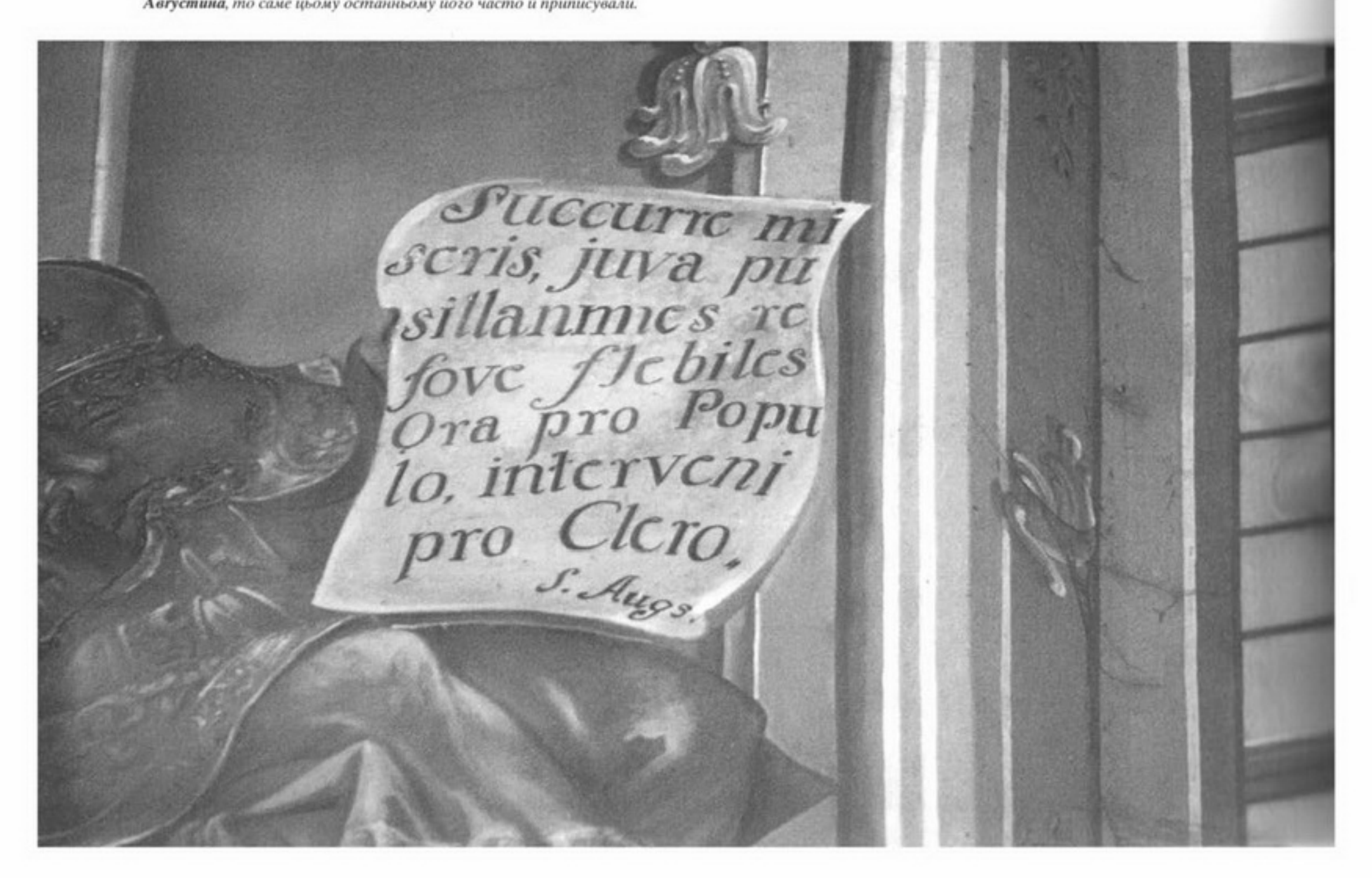

FONS GRATIARUM, PUTEUS AQUARUM VIVENTIUM, IN SALUTEM MORTALIBUS.
S. THOMAS DE VILLAN[OVA]

ДЖЕРЕЛО БЛАГОДАТЕЙ, КРИНИЦЯ ЖИВОЇ ВОДИ НА СПАСІННЯ СМЕРТНИМ.
СВ. ТОМА З ВІЛАНОВИ

UNO TRINOQUE
DOMINO
OMNIS HONOR
LAUS ET GLORIA

ТРИЄДИНОМУ
ГОСПОДЕВІ
ВСЯ ЧЕСТЬ
ХВАЛА І СЛАВА

Пор. напис на Домініканському соборі: «Soli Deo honor et gloria».

FACIAMUS HIC TRIA TABERNACULA

ПОСТАВМО ТУТ ТРИ НАМЕТИ

Євангеліє від Матея, 17,4

SANCTUM EVANGELIUM

СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ

Композиція символізує цілість Святого Письма: Старого Завіту (Мойсеєві скрижалі з 10-ма заповідями) і Нового (Sanctum Evangelium).

КАПЛИЦЯ КАМПІЯНІВ

Каплиця Кампіянів — родинна усипальня львівських патриціїв Кампіянів, вихідців з Італії, члени якої були міськими радниками, вченими, лікарями, бурґомістрами, — одна з яскравих львівських пам'яток епохи ренесансу — прибудована до північної стіни Латинського Катедрального собору наприкінці XVI — на поч. XVII ст. Увійти до неї можна тільки з середини собору. У вівтарі каплиці є дві скульптурні постаті апостолів Петра і Павла, які виконав скульптор Ґенріх Ґорст, надавши їм зовнішньої схожості з фундаторами каплиці — батьком і сином Павлом та Мартином Кампіянами. Їхні погруддя, роботи скульптора Войтеха Зичливого, різьблені в червоному мармурі, є і на правій стіні каплиці.

Фасадну стіну каплиці Кампіянів виконав Павло Римлянин, створивши декор класичної орденної композиції. Пізніше до неї вніс зміни скульптор Андрій Бемер, виконавши три рельєфи на тему Страстей Господніх.

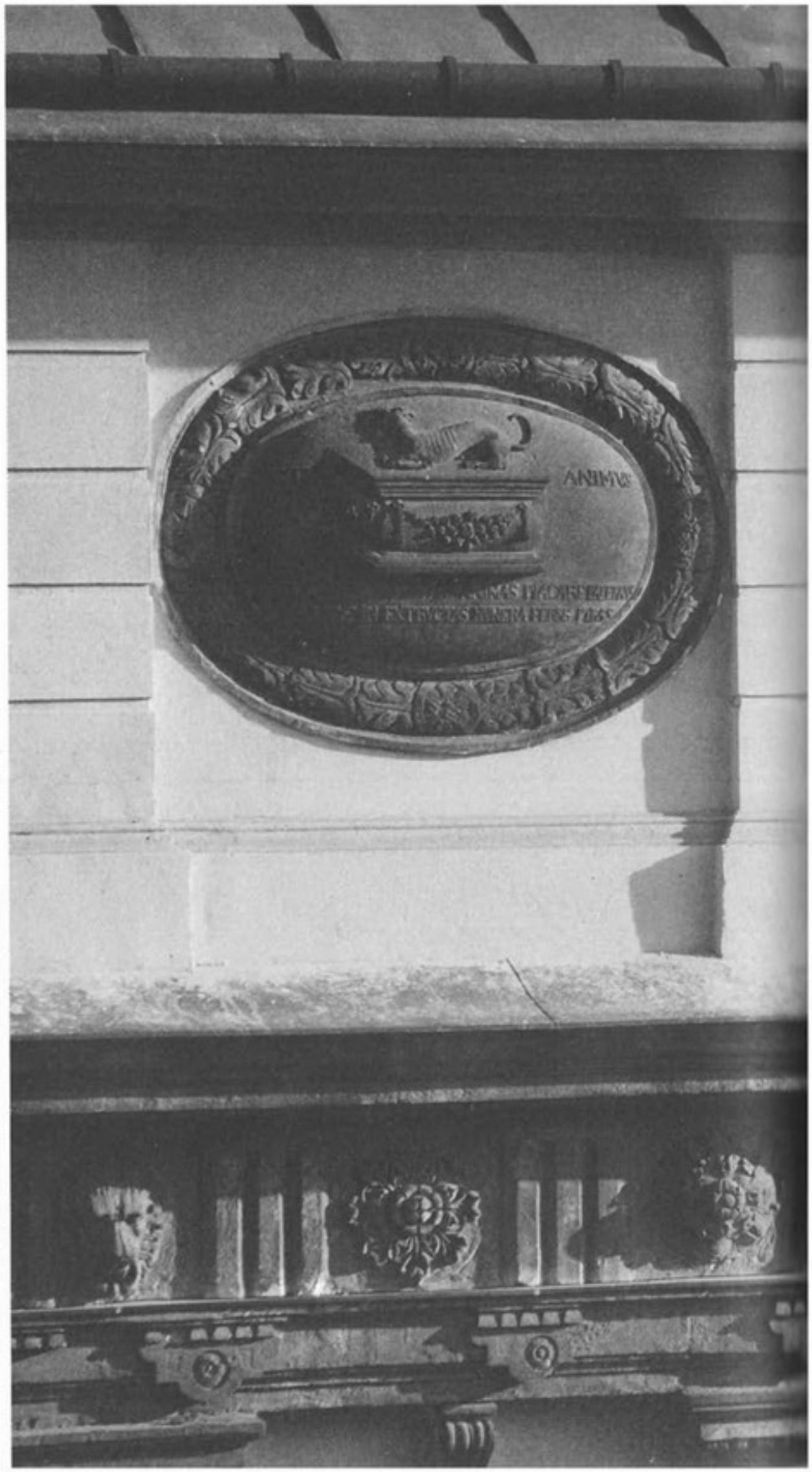
ANIMIS

GRATVS ANIMVS

EST HONOR ET TVMVLIS ANIMAS PLACARE PATERNAS
PARVA QVE IN EXTRVCTAS MVNERA FERRE PYRAS

ВДЯЧНА ДУША

ПОЧЕСНО ДУШІ БАТЬКІВ МОГИЛКАМИ ВМИРОТВОРЯТИ
І В ПОХОРОННИЙ ВОГОНЬ КЛАСТИ НЕПИШНІ ДАРИ

Овідій. Фасти. 2.533–534.

VITA BREVIS

VIVO VNA MORIOR QVE DIE QVI FATA NOTASTI
LONGA TIBI TE VNA VIVERE CREDE DIE

ЖИТТЯ КОРОТКЕ

ВІД УРОДИН ДО СМЕРТІ – ЛИШ ДЕНЬ, І ЯКЩО УПОВАЄШ
НА ДОВГОЛІТТЯ, ТО ЗНАЙ: ДОВГЕ ЖИТТЯ ТВОЄ – ДЕНЬ

ANIMVS AETERNVS

CVR AQVILA OBSERVAS BVSTVM? MENS CESSIT AETERNA CAMPIANI CORPVS TERRA LEONIS HABET

ДУША ВІЧНА

ЩО Ж НА МОГИЛУ, ОРЛЕ, ГЛЯДИШ? ДУША КАМПІЯНА – В ВІЧНОСТІ; ТІЛО Ж ЙОГО – ЛЕВОВА МАЄ ЗЕМЛЯ

Тут: левова земля — Львів.

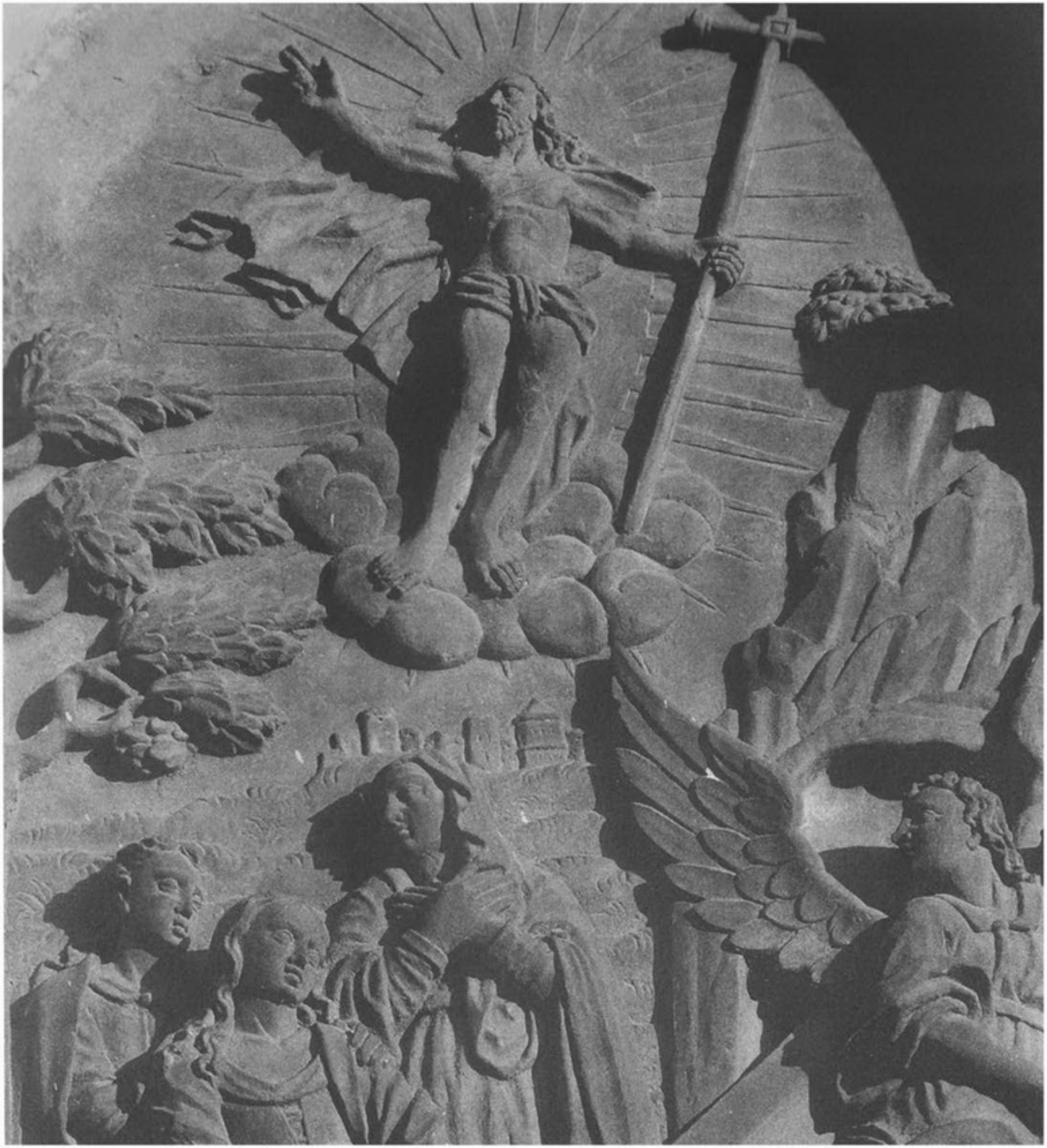

HOC REQVIESSE IVVAT SAS
CONDI QVE SEPVLCHRO
EXTINCTA VT LICEAT POSS
REDIRE NECE

HOC REQVIESSE IVVAT SAXO CONDI QVE SEPVLCHRO
EXTINCTA VT LICEAT POSSE REDIRE NECE

МИЛО В ЦІЙ СКЕЛІ СПОЧИТЬ, ПОКЛАДЕНИМ БУТИ В МОГИЛІ, 153
ЩОБ, КОЛИ ВИГАСНЕ СМЕРТЬ, ЗНОВУ ПРИЙТИ ДО ЖИТТЯ

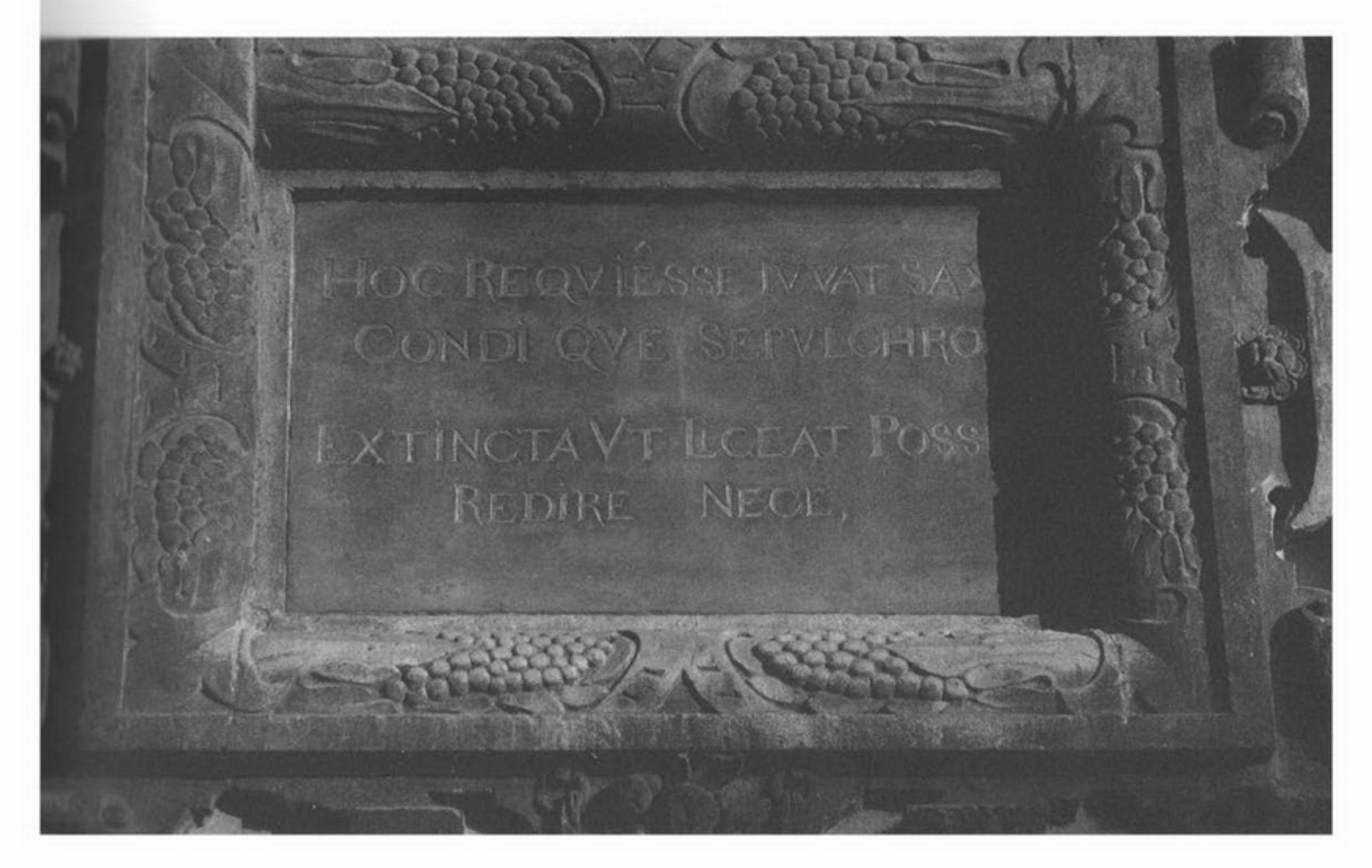

TERTIVS VT CÆLO POST
TRISTIA SABBATA CÆPIT
IRRAD
REDIV

TERTIVS VT CAELO POST
TRISTIA SABBATA CAEPIT

IRRADIARE DIES REDIIT
REDIV[IVVS] IN ORAS

ЯК ПО СУБОТІ СУМНІЙ
ТРЕТІЙ ДЕНЬ ПОЧАВ ПРОМЕНІТИ,

З ГРОБУ ВОСКРЕСЛИЙ ПОСТАВ,
У СВІТ СТУПИВ ПЕРЕМОЖНО

Тут: «caepit» замість класичного «coepit»

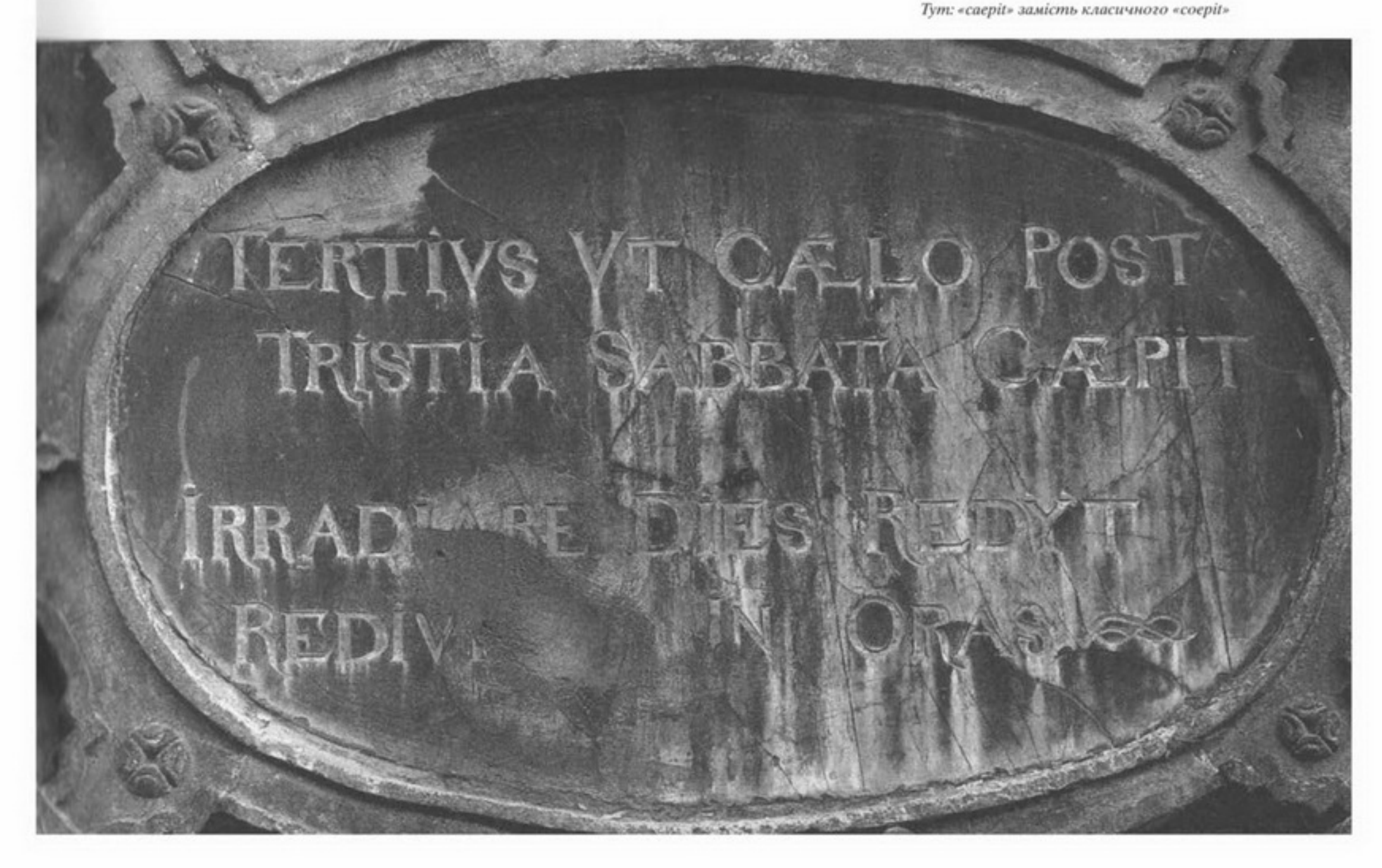

TVLERVNT D[OMI]NVM MEVM

ВЗЯЛИ МОГО ГОСПОДА

*Слова Марії Магдалини. Цей і наступний рельєфи ілюструють власне це місце з Біблії (Йоана. 20,11 — 15, переклад І. Огієнка): А Марія стояла при гробі назовні та й плакала. Плачучи, нахилилась до гробу. І бачить два Анголи, що в білім сиділи, один у головах, а другий у ніг, де лежало Ісусове тіло... І говорять до неї вони: Чого плачеш ти, жінко? Та відказує їм: «**Узяли мого Господа**, і я не знаю, де Його поклали...» І, сказавши оце, обернулась назад, і бачить Ісуса, що стояв, та вона не пізнала, що то Ісус... Промовляє до неї Ісус: «Чого плачеш ти, жінко? Кого ти шукаєш?» Вона ж, **думаючи, що то садівник**, говорить до Нього: «Якщо, пане, узяв ти Його, то скажи мені, де поклав ти Його, і Його я візьму!»*

Євангеліє від Йоана.

TE SIMVL ABSCONDIS
AT VIS CHRISTE
HINC FLET TE QVE VNA
ADAMS ET HABET

TE SIMVL ABSCONDIS SIMVL
AT VIS CHRISTE VIDERI

HINC FLET TE QVE VNA
QVAERIT AMANS ET HABET

ХРИСТЕ, Й ХОВАЄШ СЕБЕ,
Й ПЕРЕД ОЧІ СТАЄШ – ОТ І ПЛАЧЕ,

ТА, ЩО ШУКАЄ В ЖУРБІ,
ЛЮБЛЯЧА, – Й МАЄ ТЕБЕ

Тут: «que» замість «quae».

КАПЛИЦЯ БОЇМІВ

Каплиця Боїмів — родинна гробниця львівських міщан Боїмів, вихідців з Угорщини, — збудована 1609—1615 р. в стилі пізнього ренесансу (архітектор А. Бемер, скульптори Г. Шольц та Я. Пфістер) — перлина не лише української, а й європейської архітектури. Баню каплиці вінчає фіґура Скорботного Христа, який сидить. І оцей сумний Ісус, що сидить під кам'яним хрестом, завжди, навіть і тоді, якби каплиця опинилася на околиці міста, буде серцевиною Львова. Фасадна стіна каплиці вкрита суцільною кам'яною різьбою на тему Страстей Господніх і нагадує іконостас, на якому збереглося багато латинських написів на біблійну тематику.

O VOS OMNES QUI TRANSITIS PER VIAM ATTENDITE ET VIDETE SI EST DOLOR SICUT DOLOR MEUS
TREN.I

ГЛЯНЬТЕ Й ПОБАЧТЕ, УСІ, ХТО ДОРОГОЮ ЙДЕ: ЧИ Є ТАКИЙ БІЛЬ, ЯК МІЙ БІЛЬ
ПЛАЧ ЄРЕМІЇ 1,12

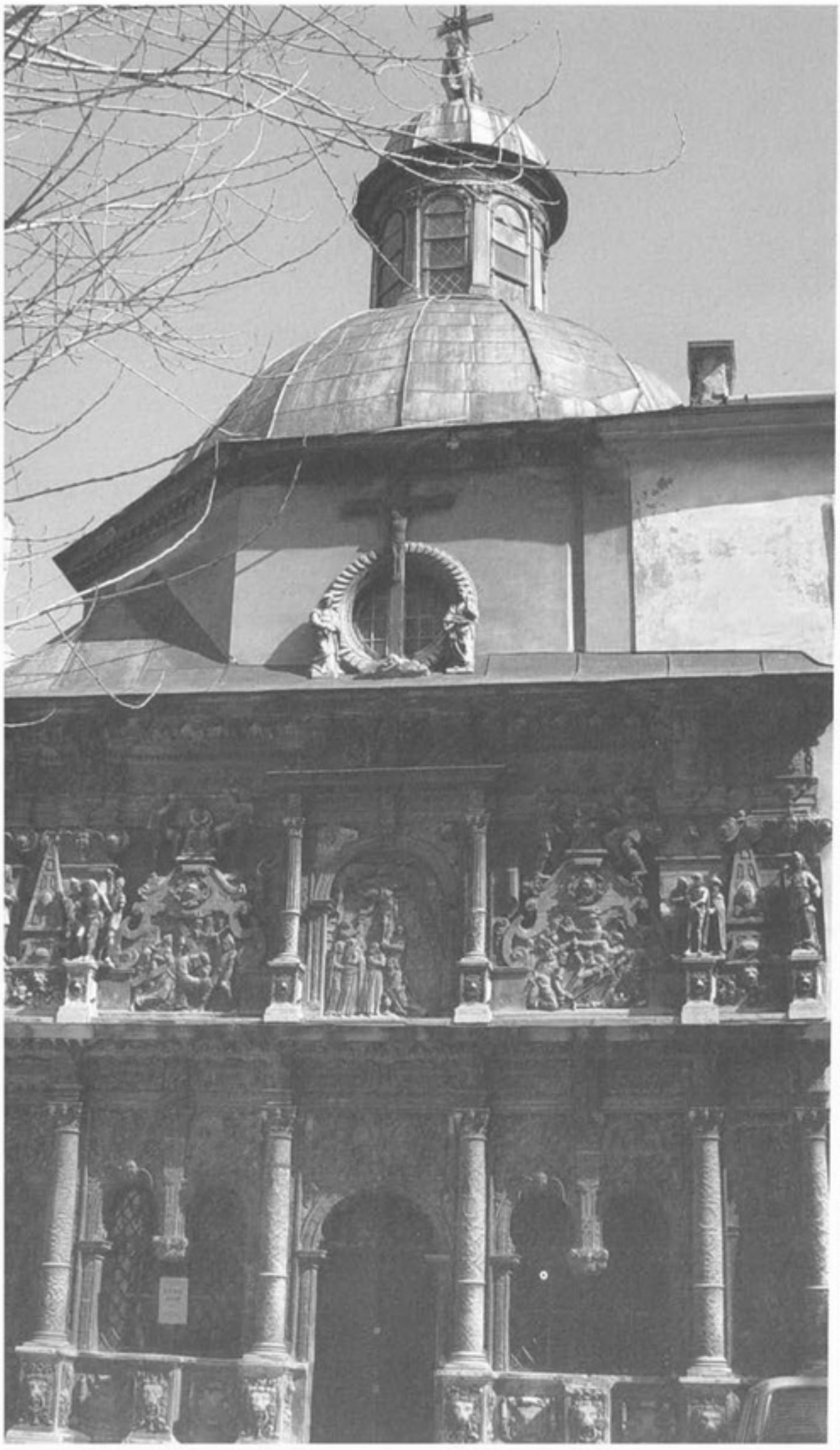

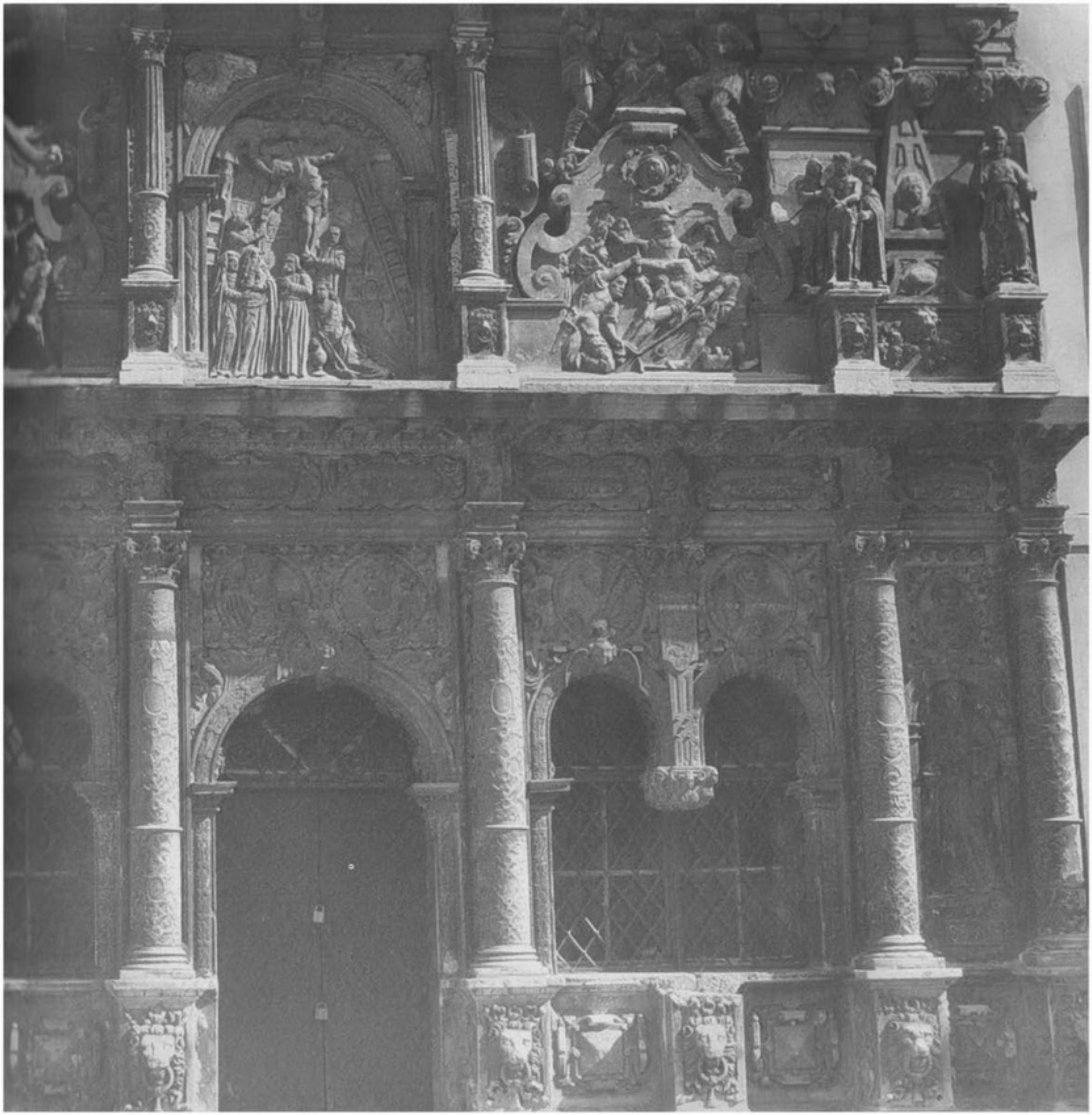

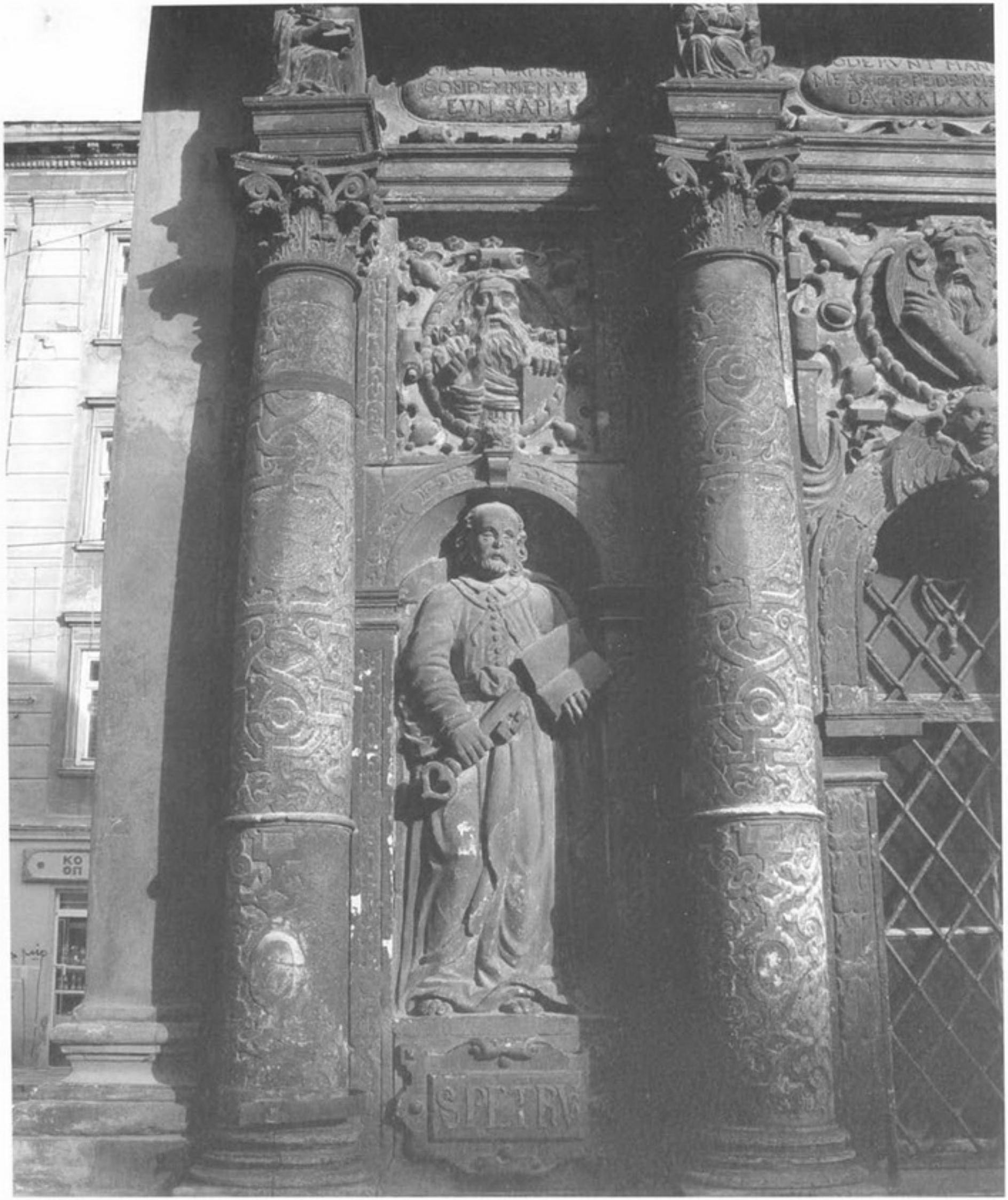
CONDEMNEMVS
EVM SAPI 1
DA PSAL XX
KO
ΟΠ
SPETRV

S.PETRVS **СВ. ПЕТРО**

CONDEMNEMVS
EVM SAPI·I

MORTE TVRPISSIMA CONDEMNEMVS EVM SAPI.I

ЗАСУДІМО ЙОГО НА СМЕРТЬ ГАНЕБНУ КН. МУДРОСТИ [2,20]

Помилка в посиланні на джерело «SAPI.I» замість «SAP.II».

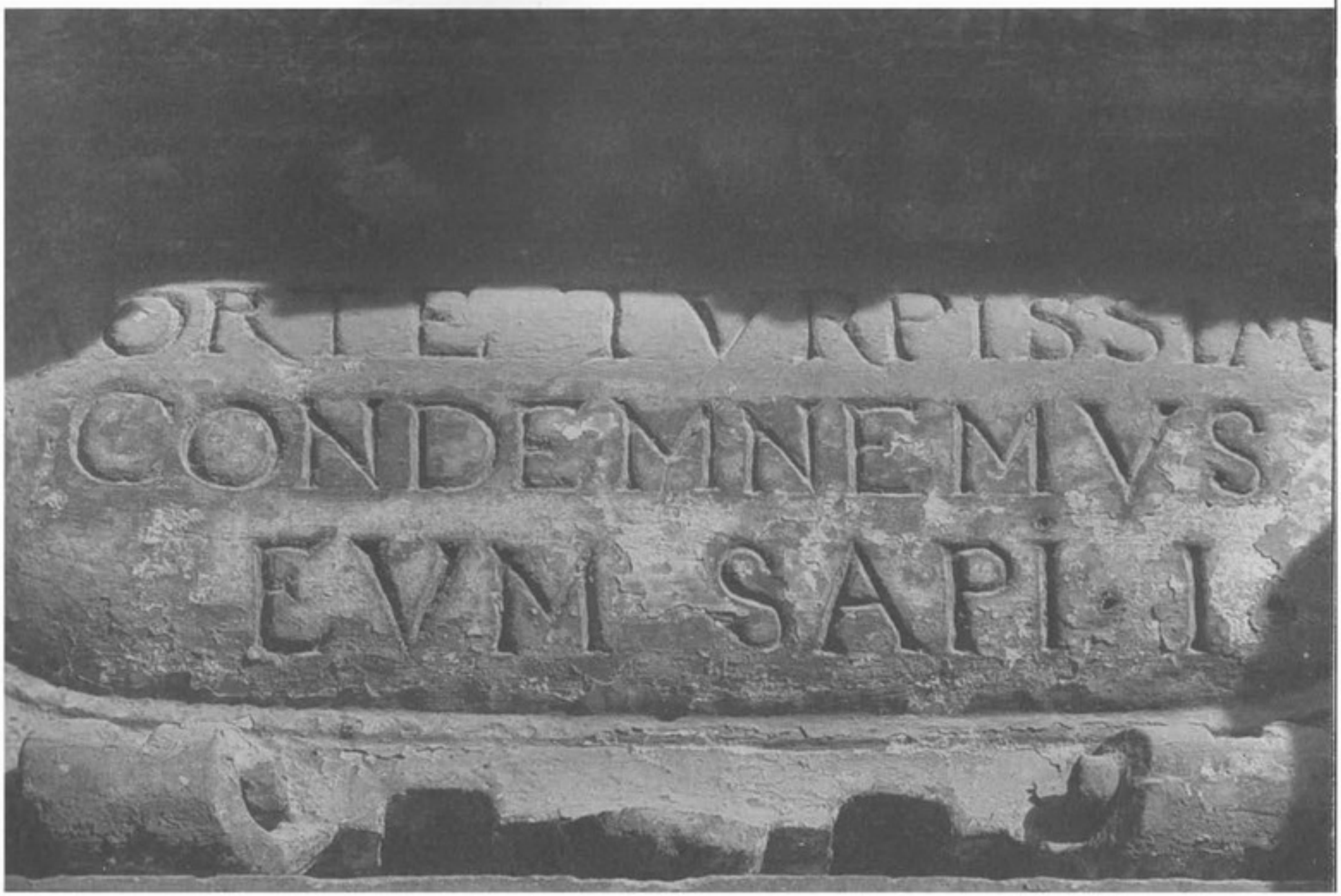

FODERVNT MANVS MEAS ET PEDES MEOS DA PSAL. XXI

ПРОКОЛОЛИ ВОНИ МОЇ РУКИ ТА НОГИ МОЇ КН. ПСАЛМІВ 21,17

CORPVS MEVM DEDI
PERCVCIENTIBVS
ET GENAS VELLENTIBVS
ESAI· L

ПІДСТАВИВ Я СПИНУ
СВОЮ ТИМ, ХТО Б'Є,
А ЩОКИ СВОЇ ЩИПАЧАМ
ІСАЇ 50,6

Тут: «percucientibus» замість «percutientibus».

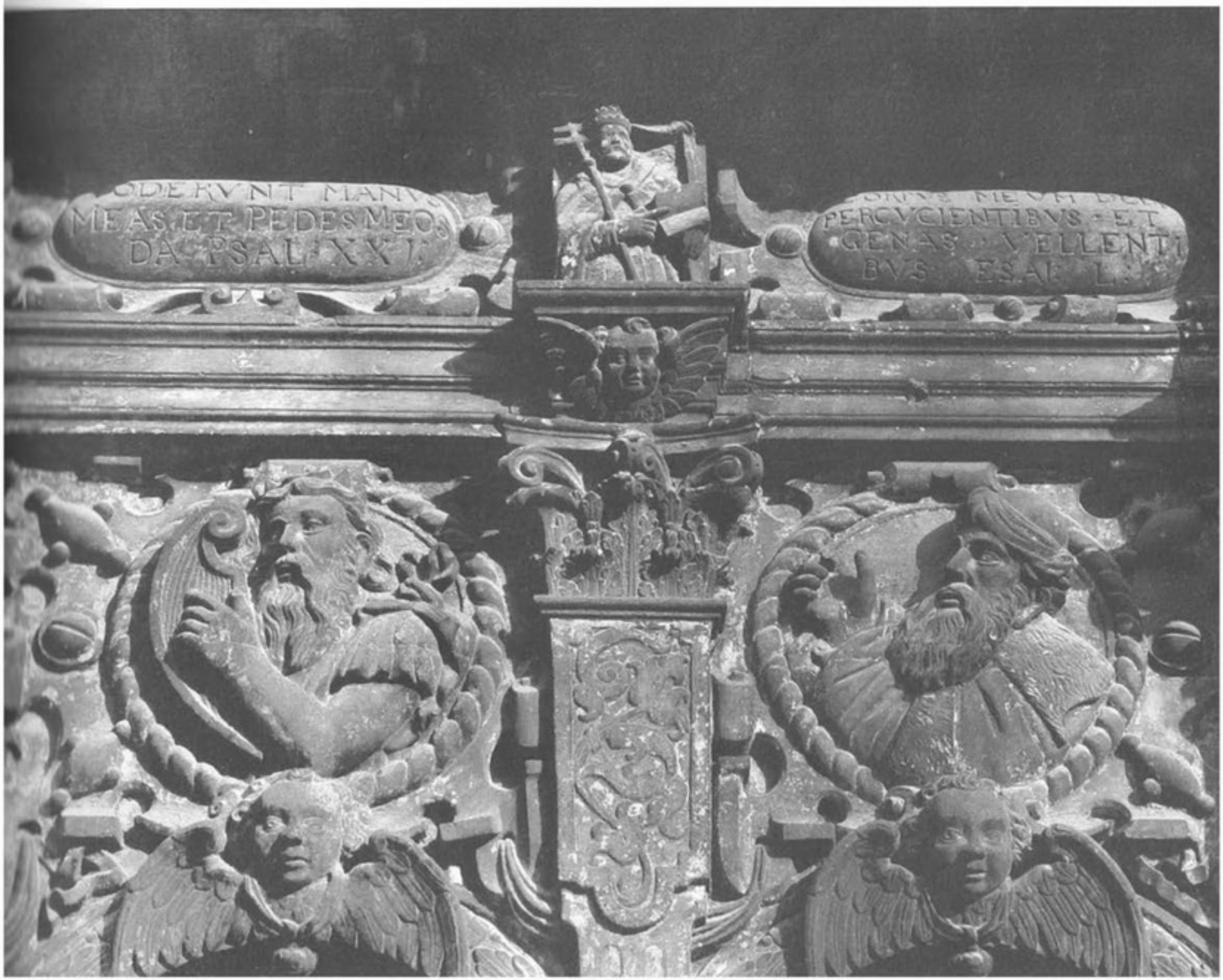

MITTAMVS LIGNVM IN PANEM EIVS. ET ERADAMVS EVM DE TERRA VIVENTIVM IER. XI

ПОНИЩМО ЦЕ ДЕРЕВО З ПЛОДОМ ЙОГО, І З КРАЮ ЖИВИХ ЙОГО ВИТНІМ ЄРЕМІЇ 11,19

ET POST HEBDOMADAS LXII
OCCIDETVR CHRISTVS
DAN. IX

І ПО 62 ТИЖНЯХ
БУДЕ ПОГУБЛЕНИЙ МЕСІЯ
ДАНИЇЛА 9,26

ET APPENDERVNT MERCEDEM MEAM XXX ARGENTEOS ZACH. XI

І ВОНИ МОЮ ПЛАТНЮ ВІДВАЖИЛИ ТРИДЦЯТЬ СРІБНЯКІВ ЗАХАРІЯ 11,12

IN VIRGA PERCVTIEN[T]
MAXILLAM IVDICIS
MICH. V

ТРОСТИНОЮ Б'ЮТЬ
ПО ЩОЦІ СУДДЮ
МИХЕЯ 5,1

ET DICENT
NON EST
REX NOSTER
OSE. X

І СКАЖУТЬ ВОНИ:
НЕМА В НАС
ЦАРЯ
ОСІЇ 10,3

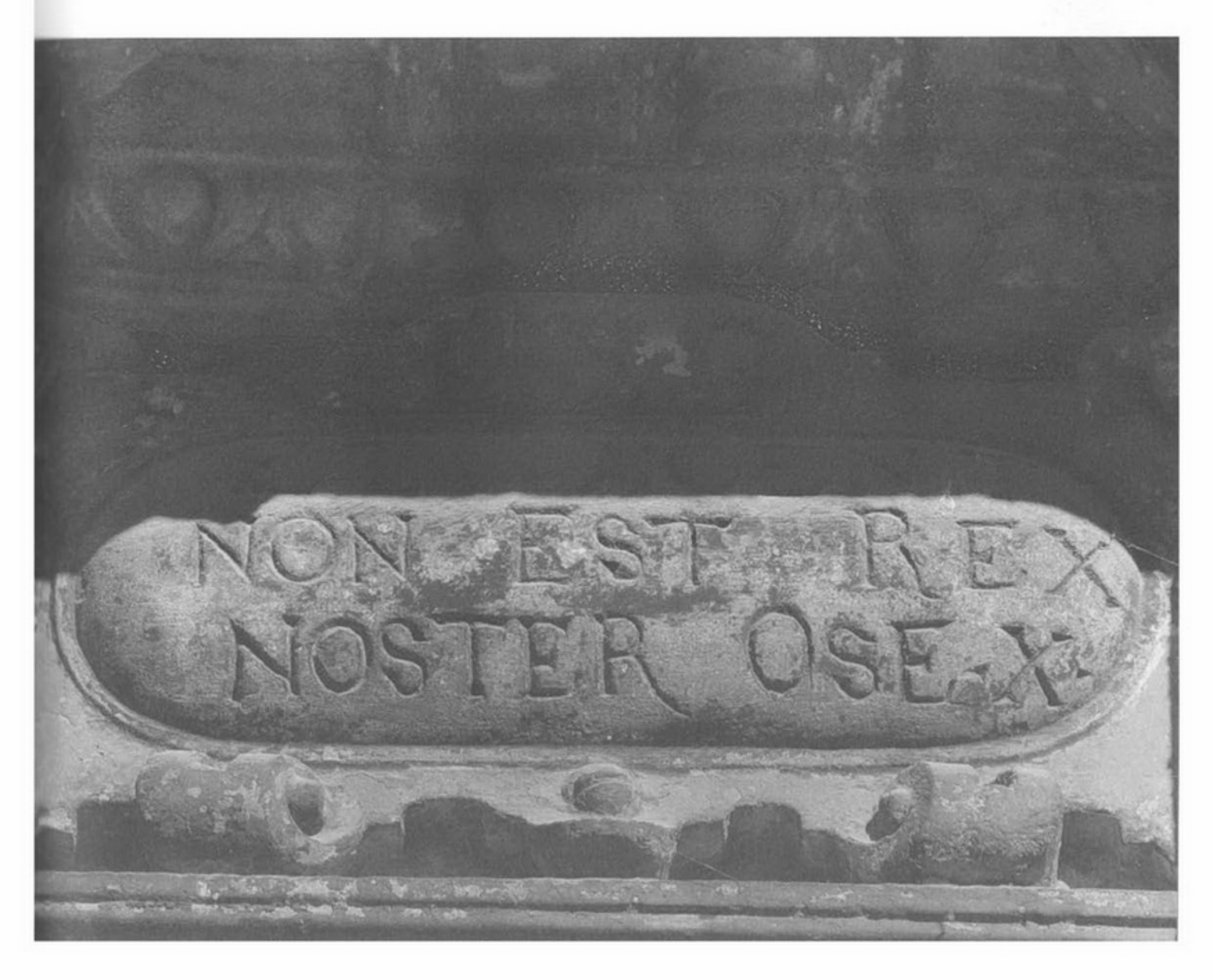

S. PAVLVS **СВ. ПАВЛО**

GEORGIVS BOIM CONSVL LEOPOL[IENSIS] CAPELLAE ISTIVS FVNDATOR. AN[NO]: 1617.

ГЕОРГІЙ БОЇМ, ЛЬВІВСЬКИЙ РАЙЦЯ, ФУНДАТОР ЦІЄЇ КАПЛИЦІ. РОКУ: 1617

HEDVYGIS DE NISNIOVS BOIM

ЯДВИҐА З НИЖНЬОВСЬКИХ БОЇМ

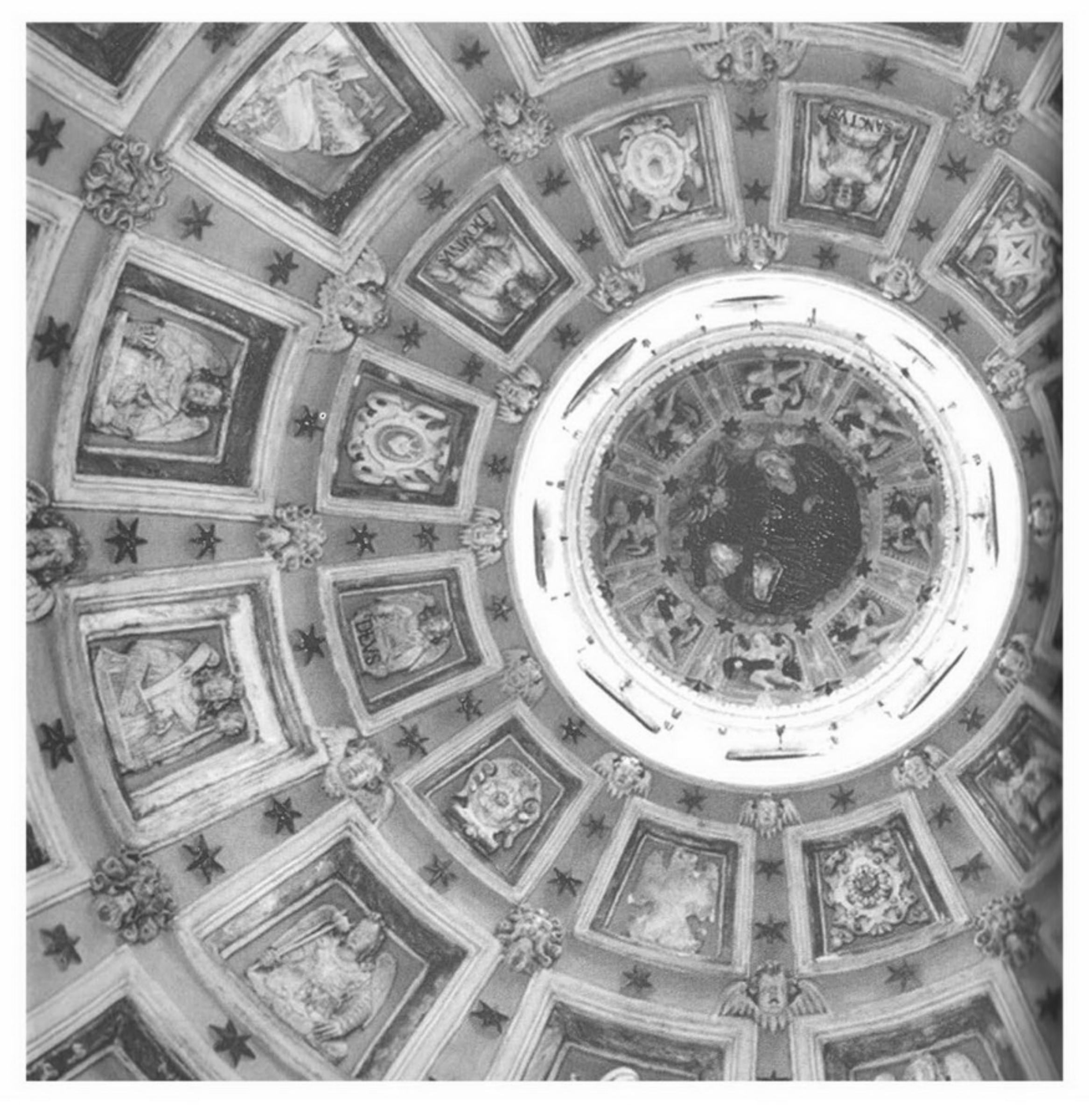
SANCTUS
DEUS

*12 постулатів так званого **Апостольського символу віри**, котрий, поряд з Нікейським використовує католицька Церква. Традиційно вважається, що їх сформулювали ще самі апостоли (саме тому їх 12 – кожен сформульований іншим апостолом).*

[CREDO IN] DEV[M] PATREM OMNIPOTENTEM
[CREATOREM] COELI ET TERRAE

[ВІРУЮ В] БОГА ОТЦЯ ВСЕМОГУТНЬОГО,
ТВОРЦЯ НЕБА І ЗЕМЛІ

ET IN IESVM CHRISTVM FILIVM EIVS
VNICVM DOMINVM NOSTRVM

І В ІСУСА ХРИСТА, СИНА ЙОГО ЄДИНОГО,
ГОСПОДА НАШОГО,

QVI CONCEPTVS EST DE SPIRITV
SANCTO NATVS EX MARIA VIRGINE

ЩО ЗАЧАТИЙ БУВ ВІД СВЯТОГО ДУХА
І НАРОДЖЕНИЙ ВІД ДІВИ МАРІЇ,

PASSVS SVB PONTIO PILATO
CRVCIFIXVS MORTVVS & SEPVLTVS

СТРАЖДАВ ЗА ПОНТІЯ ПИЛАТА, БУВ РОЗІП'ЯТИЙ,
ПОМЕР І БУВ ПОХОВАНИЙ;

**DESCENDIT AD INFERNA TERTIA
DIE RESVRREXIT A MORTVIS**

**ЗІЙШОВ ДО ПЕКЛА І ТРЕТЬОГО
ДНЯ ВОСКРЕС ІЗ МЕРТВИХ;**

**ASCENDIT AD COELOS SEDET AD DEX-
TERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS**

**ВОЗНІССЯ НА НЕБЕСА І СИДИТЬ ПРАВОРУЧ
ВІД БОГА ОТЦЯ ВСЕМОГУТНЬОГО;**

INDE VENTVRVS EST IVDICARE
VIVOS ET MORTVOS

ЗВІДТИ ПРИЙДЕ СУДИТИ
ЖИВИХ І МЕРТВИХ.

CREDO IN SPIRITVM SANCTVM

ВІРУЮ В ДУХА СВЯТОГО,

Тут: «CATOLICAM» замість «CATHOLICAM»; «COMMUNIORUM» замість «COMMUNIONEM».

SANCTAM ECCLESIAM CATOLICAM
SANCTORVM COMMVNIORVM

СВЯТУ ВСЕЛЕНСЬКУ ЦЕРКВУ,
СПІЛЬНОТУ СВЯТИХ,

REMISSIONEM PECCATORVM

ВІДПУЩЕННЯ ГРІХІВ,

Тут: «RESVRRECCIONEM» замість «RESVRRECTIONEM».

CARNIS RESVRRECCIONEM

ВОСКРЕСІННЯ ТІЛА

ET VITAM AETERNAM AMEN

І ЖИТТЯ ВІЧНЕ. АМІНЬ

GLORIA IN EXCELSIS
СЛАВА ВО ВИШНІХ

*За словами з **латинської літургії**: «Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis». — «Слава во вишніх Богові. І на землі мир людям доброї волі».*

БОГОВІ І МИР
DEO ET PAX

HOMINIBUS BONAE

ЛЮДЯМ ДОБРОЇ

ВОЛІ

VOLUNTATIS

SANCTVS SANCTVS SANCTVS DOMINVS DEVS

FIDES

ВІРА

CHARITAS

ЛЮБОВ

Слова, що походять з ***Одкровення Йоана Богослова (4,8).***

СВЯТ, СВЯТ, СВЯТ ГОСПОДЬ БОГ

IVSTICIA СПРАВЕДЛИВІСТЬ

PACIENCIA ТЕРПІННЯ

Тут: замість «IVSTITIA» — «IVSTICIA»; замість «PATIENTIA» — «PACIENCIA».

ECCE A GNVS DEI ECCE QVI TO [LLI]T PECCATA MVNDI

ОСЬ АГНЕЦЬ БОЖИЙ, ОСЬ ТОЙ, ЩО НА СЕБЕ ГРІХИ СВІТУ БЕРЕ

*Це слова священика з **латинської літургії**, котрі майже повторюють слова Івана Хрестителя з **Євангелія від Йоана (1,29)**: «Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi» — в перекладі І. Огієнка: «Оце Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере!» Лівий напис відчитати не вдається.*

HAVRIETIS AGNAM IN GAVDIO DE FONTIBVS SALVATORIS

І ВИ В РАДОСТІ БУДЕТЕ ЧЕРПАТИ ВІВЦЮ [ВОДУ] З ДЖЕРЕЛ СПАСИТЕЛЯ!

*У **книзі Ісаї** є такі слова: «Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris».В перекладі І. Огієнка: «І ви в радості будете черпати воду з спасенних джерел!» (Ісая. 12,3).*

У цьому написі маємо замість «aquas» (воду) – «agnam» (вівцю). Така заміна, можливо, є наслідком звичайної описки: в плановану тексті могла бути замість множини aquas однина aquam, що графічно (особливо в писаному варіанті) дуже подібно до agnam. Такій помилці могла посприяти й зображена на рельєфі вівця – символ Спасителя (Salvatoris). Але не мени ймовірним є і те, що тут маємо свідому гру слів.

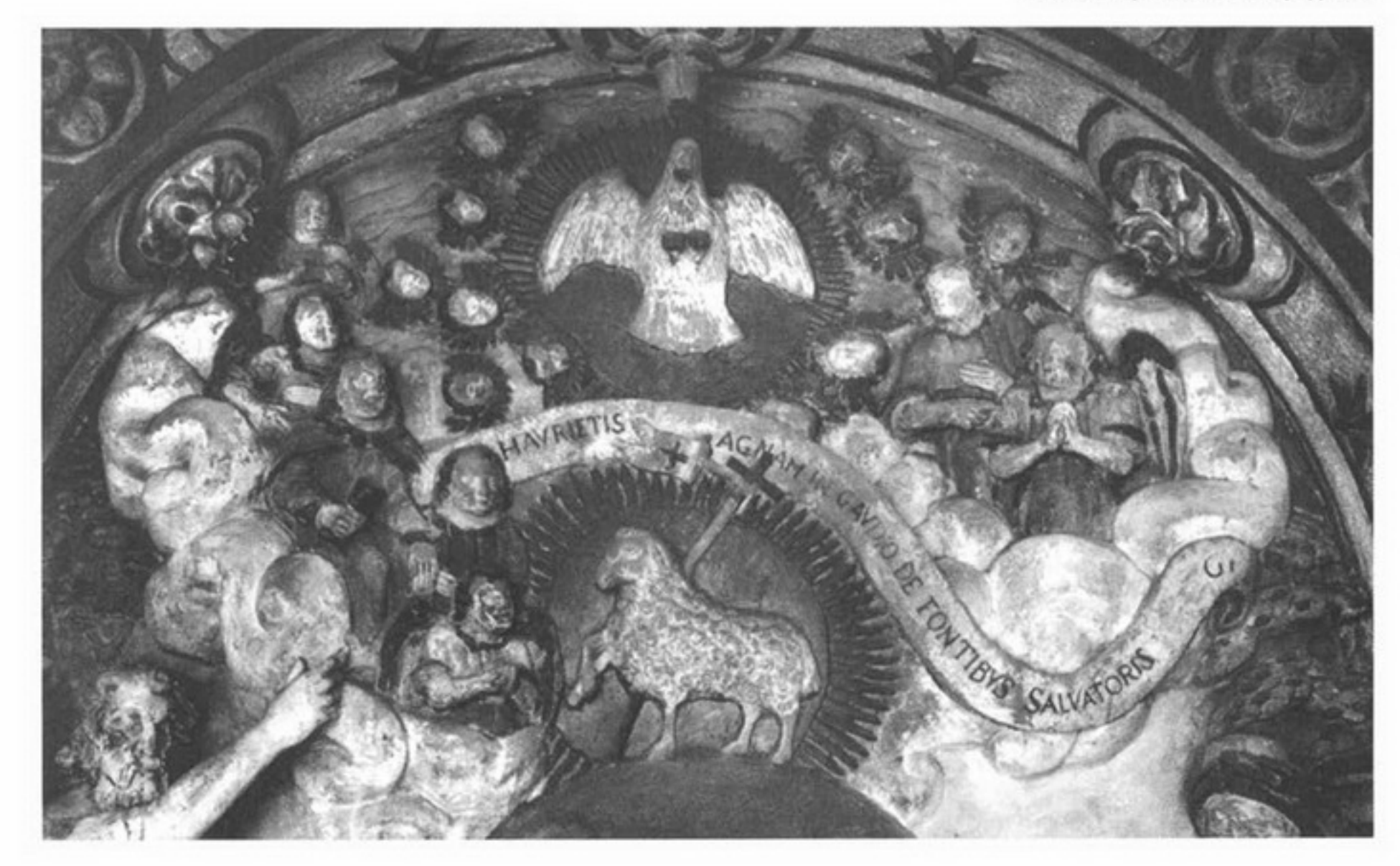

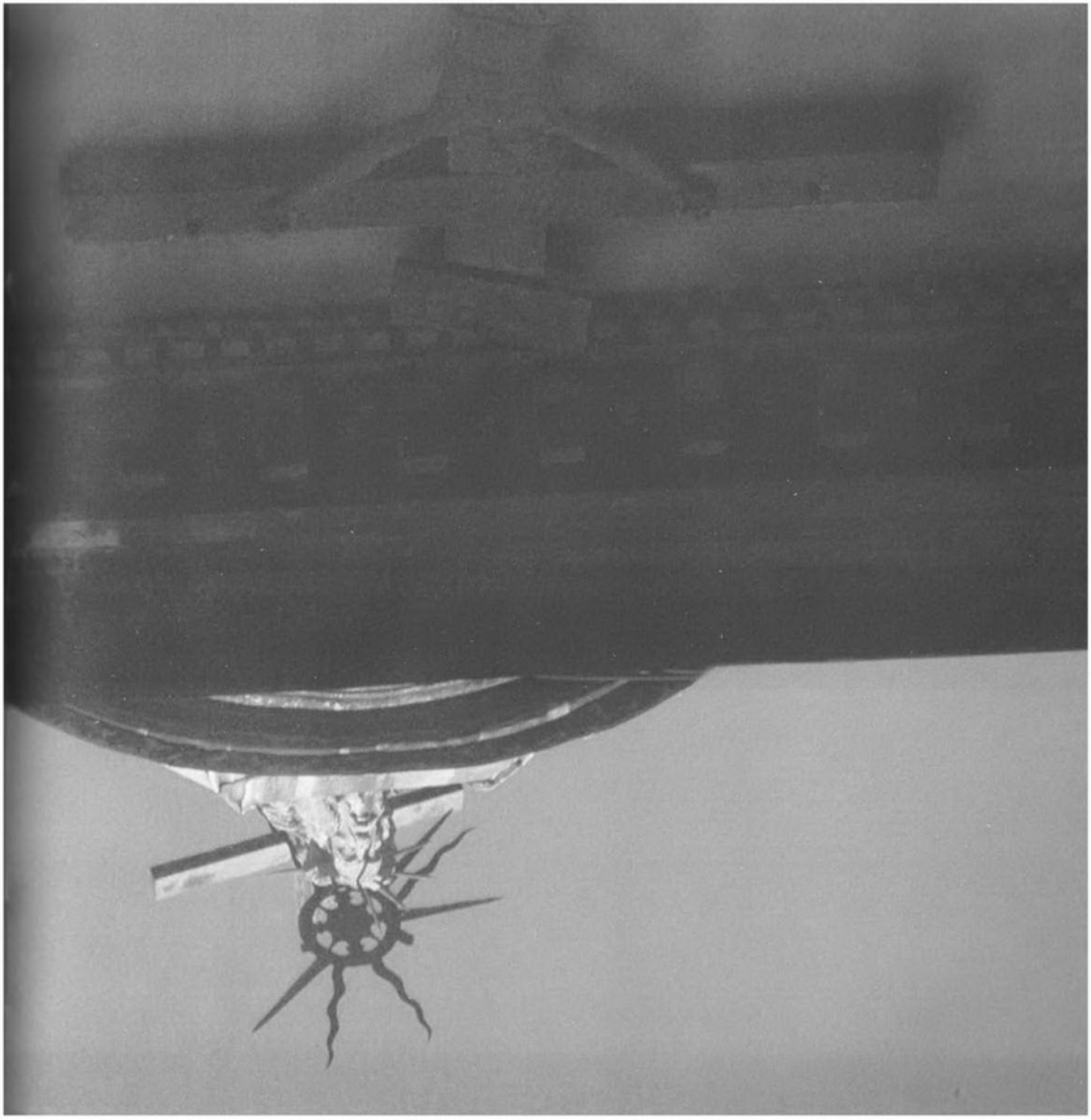

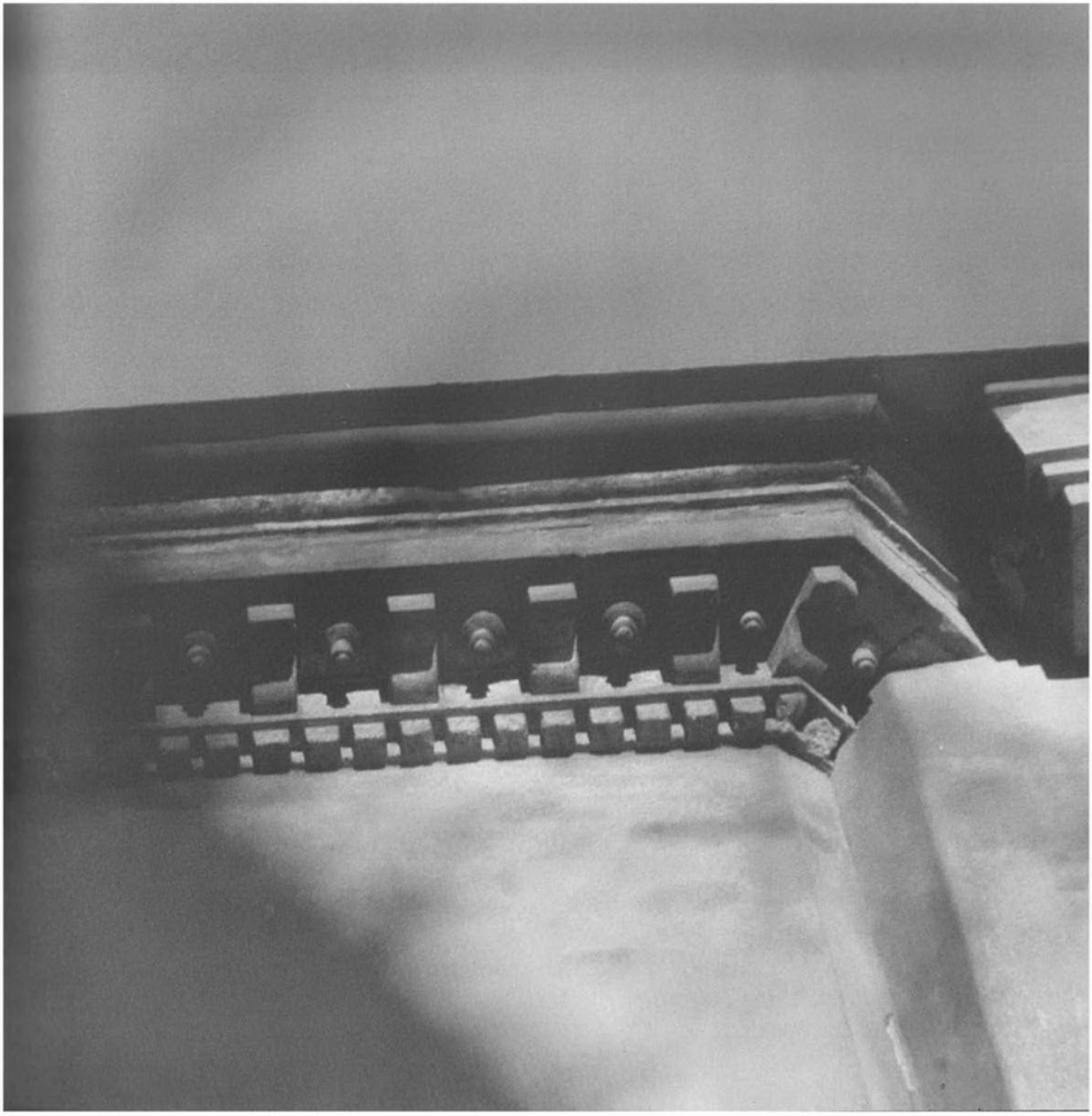

ДОМІНІКАНСЬКИЙ СОБОР

Монастирський костел Божого Тіла чину домініканів на пл. Музейній зведено за проектом Яна де Вітте, а роботами керував Мартин Урбанік 1749—1764 р. Гнучкі лінії фасадів викінчив 1792—1798 р. Клеменс Фесінґер, а кам'яні скульптури фронтону виконав його батько — Себастьян Фесінґер.

Під банею собору красується латинський напис «SOLI DEO HONOR ET GLORIA» («Єдиному Богу честь і хвала»), який ще здаля притягує увагу перехожих.

Собор споруджено на місці первісного ґотичного костелу Домініканів, розібраного 1745 р. через аварійний стан.

SOLI
D E O
HONOR ET GLORIA

ЄДИНОМУ
БОГУ
ЧЕСТЬ І ХВАЛА

Послання І до Тимотея 1,17

КОРОЛІВСЬКИЙ АРСЕНАЛ

Королівський арсенал на вул. Підвальній №13 зведено в стилі бароко 1639 р. під орудою інженера Павла Ґродзицького. Тепер тут зберігаються документи Обласного архіву. Над одним із порталів арсеналу з боку вул. Підвальної зазначено латиною початок і закінчення реставрації. У написі під впливом польської мови «V» замінено на «W».

RENOWATUM
ANNO
MDCCCIX/XIV

ВІДНОВЛЕНО
РОКУ
1809/14

ВІРМЕНСЬКИЙ СОБОР

Одна з найцінніших пам'яток архітектури Львова — храм Успіння Пресвятої Богородиці, який став Вірменським катедральним собором, зведений 1356—1363 р. на кошти вірменських купців. Будівельними роботами керував архітектор Дорінґ, взявши за основу храм в Ані. Вірменський собор зведений з ламаного каменю й обличкований тесаними кам'яними плитами, якими перекрита й покрівля, що збереглася під бляшаним дахом до наших днів. До бічних стін собору 1437 р. прибудовано аркові ґалереї.

Вздовж стін і на подвір'ї Вірменського собору зберігається чимало надмогильних плит з латинськими написами. Однак деякі з написів так сильно пошкоджені, що їх практично неможливо відчитати.

D O M
TERRAM
TERRAE
ANIMAM
DEO
REDDIDIT
IGNATIUS
[NU]ROWICH
ANNO
1769

ЗЕМЛЮ –
ЗЕМЛІ,
ДУШУ –
БОГОВІ
ВІДДАВ
ІҐНАТІЙ
[НУ]РОВИЧ
РОКУ
1769

D[EO] O[PTIMO] M[AXIMO]
NOBILIS SPEC[TABILIS]
IACOB[US] THEOD[ORUS]
BERNATOWICZ [...]
DEPOSI[TI]S [HIC] MOR
TALITATIS EXUVIIS
VITA[M] SINE MORTE
SPERA[T] PRECARE
QUISQUIS EANDE[M]
[...] A 1772
AETA[TIS] 79 DI[E] [5?] MAJ[I]

I[ACOBUS] T[HEODORUS]
B[ERNATOWICZ]
INAL

OBIIT IN D[OMI]NO

БОГОВІ НАЙКРАЩОМУ,
НАЙБІЛЬШОМУ.
ЗНАТНИЙ ДОСТОЙНИЙ
ЯКІВ ТЕОДОР
БЕРНАТОВИЧ [...]
СКИНУВШИ ТУТ
ОДЕЖІ СМЕРТНОСТІ
ЖИТТЯ БЕЗ СМЕРТІ
СПОДІВАЄТЬСЯ. МОЛИСЬ
КОЖЕН ПРО ТЕ САМЕ.
[...] РОКУ 1772
НА 79 РОЦІ ЖИТТЯ [5] ТРАВНЯ

ЯКІВ ТЕОДОР БЕРНАТОВИЧ
ІНАЛ

СПОЧИВ У ГОСПОДІ

D.O.M. = Deo Optimo (Omnipotenti) Maximo — Богові Найкращому (Всемогутньому), Найбільшому. Сакральне скорочення дохристиянського походження — первинно (в античному Римі) йшлося про Юпітера. Пізніше скорочення широко вживали в християнському світі — з відповідною зміною у значенні.

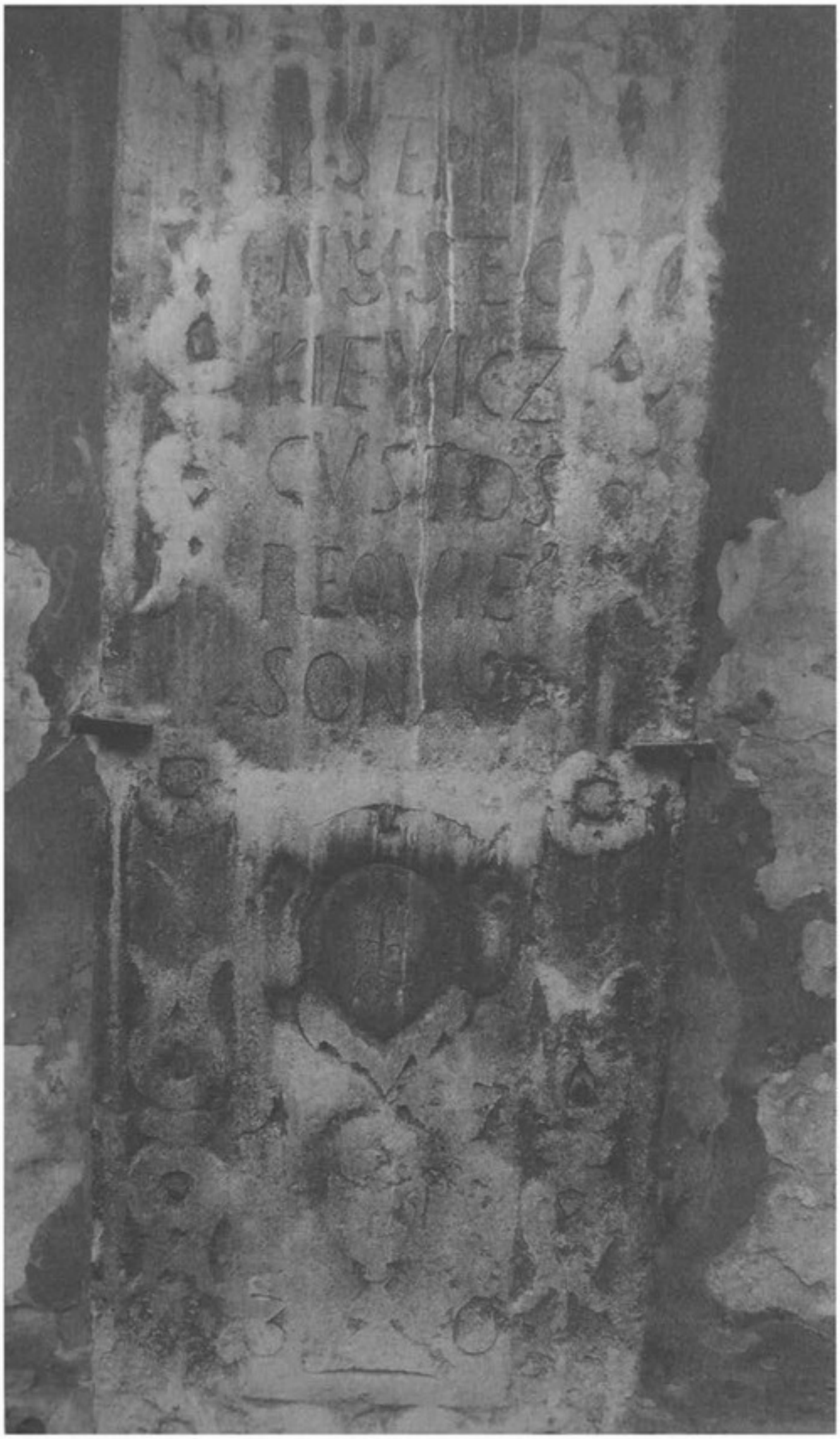

R[EVERENDUS]
STEPHANVS
STECKIEWICZ
CVSTOS.
REQVIE[M]
SONAT
1730

ВЕЛЕБНИЙ
СТЕФАН
СТЕЦКЕВИЧ,
КУСТОШ.
«РЕКВІЄМ»
ЛУНАЄ.
1730

Реквієм (Requiem) — перше слово відомої заупокійної молитви (і цілої Служби Божої): «Requiem aeternam dona ei, Domine… — Спокій вічний дай йому, Господи».

HOC SEPULCRUM EST
REVERENDISSIMI PATRIS
STEPHANI
PATRIARCHAE MAJORIS
ARMENIAE
QUI ROMAE FUIT
ET LEOPOLIM ADVENIENS
ANIMAM SUAM DEO TRADIDIT
A. D. 1551.

ЦЕ МОГИЛА
ПРЕВЕЛЕБНОГО ОТЦЯ
СТЕФАНА
ПАТРІАРХА ВЕЛИКОЇ
ВІРМЕНІЇ,
КОТРИЙ БУВ У РИМІ
І ДОРОГОЮ ДО ЛЬВОВА
ДУШУ СВОЮ ВІДДАВ БОГОВІ
РОКУ БОЖОГО 1551

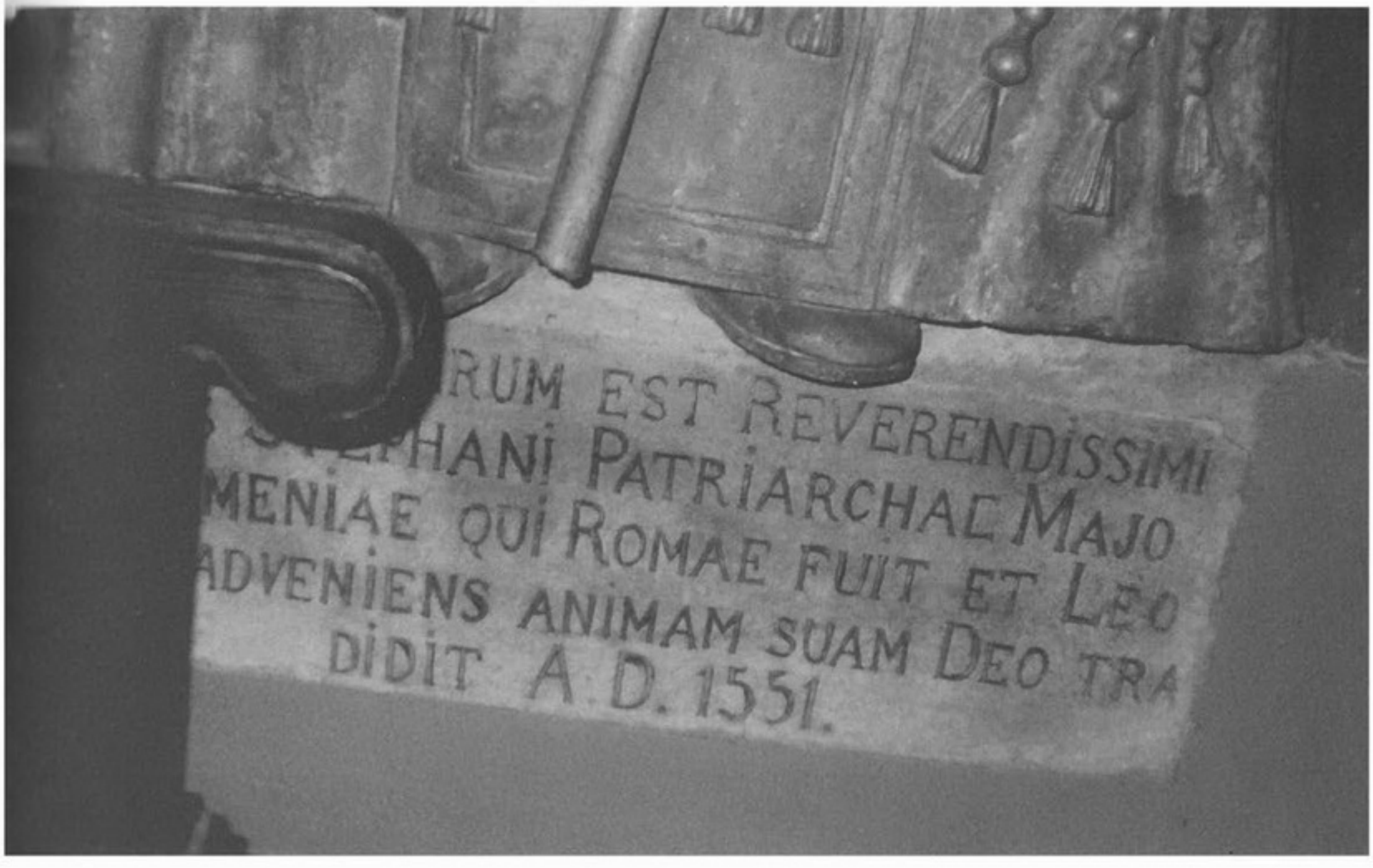

БЕРНАРДИНСЬКИЙ КОСТЕЛ СВЯТОГО АНДРІЯ

Бернардинський костел Святого Андрія (нині — греко-католицька церква Святого Андрія Первозванного, пл. Соборна №3) спочатку був дерев'яним і прикрашав Леополіс уже 1460 р. Року 1600 бернардини розпочали зводити довкола нього новий кам'яний храм. Керував будівництвом Павло Римлянин, а після його смерті 1618 р. — Амброзій Прихильний. Скульптурний декор фасаду виконав А. Бемер. Року 1736 перед костелом встановлено пам'ятну колону зі скульптурною постаттю святого Яна з Дуклі.

У бароковому інтер'єрі храму, окрім численних різьблених вівтарів (скульптори Т. Ґуттер і К. Кутшенрайтер, 1736—1745 р.) та фрескових розписів стін (робота Б. Мазуркевича разом з учнями, 1738—1740 р.), привертають увагу й мальовані на дереві вотивні зображення чудесних зцілень з відповідними латинськими поясненнями.

HIC IACET G[E]N[ER]OSVS
STANISLAVS DE WYŻYCE
WYŻYCKI VEXILLIFER
KIIOVIENSIS VAVELNICENSIS
TYMBARCENSIS CAPITANEVS
COLLONEL[LVS] S[ACRAE]
R[EGIAE] M[AIESTA]TIS
QVONDAM STRENVVS MILES
NVNC FA[ETOR] ET VERMIS
VIXIT ANNIS 66 OBIIT
A[NNO] D[OMI]NI 1680.
DIE 5. MEN[SIS] IVNII.

ТУТ ЛЕЖИТЬ ШЛЯХЕТНИЙ
СТАНІСЛАВ З ВИЖИЦЬ
ВИЖИЦЬКИЙ, ХОРУНЖИЙ
КИЇВСЬКИЙ, ВАВЕЛЬНИЦЬКИЙ,
ТИМБАРКІВСЬКИЙ СТАРОСТА,
ПОЛКОВНИК СВЯТОЇ
КОРОЛІВСЬКОЇ ВЕЛИЧНОСТІ,
КОЛИСЬ ВІДВАЖНИЙ ВОЇН,
НИНІ СМРАД І ЧЕРВ.
ПРОЖИВ 66 РОКІВ.
ВІДІЙШОВ РОКУ БОЖОГО 1680
5 ДНЯ МІСЯЦЯ ЧЕРВНЯ.

217

ILLUSTRIS DOMINAE BALABANOWA CAPITANEAE TREBOULIEN[SIS] FILIOLA, IN FLUMINE SUBMERSA & SUFFOCATA, ENATAUIT & PER VOTUM REVIXIT. 1551.

ДОНЕЧКА СВІТЛОЇ ПАНІ БАЛАБАНОВОЇ, СТАРОСТИНИ ТЕРЕБОВЕЛЬСЬКОЇ, ПОТОНУВШИ В РІЦІ Й ПЕРЕСТАВШИ ДИХАТИ, ВИПЛИЛА І СИЛОЮ МОЛИТВИ ОЖИЛА. 1551.

AGNES FAMATI MATTHAEI STEMBERK CIUIS LEOPOLIENSIS CONIUNX AB EPILEPSIA LIBERATUR.

АҐНЕСА, ЖОНА ЛЬВІВСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА, СЛАВЕТНОГО МАТЕЯ СТЕМБЕРКА, ЗВІЛЬНЮЄТЬСЯ ВІД ЕПІЛЕПСІЇ.

GEORGIO MATTHIAE SPUNOFF CIUIS BELZENSIS FILIO, EX FEBRE ELINGUI, SANITAS & LOQUELA RESTITUITUR.

СИНОВІ БЕЛЗЬКОГО ГРОМАДЯНИНА МАТІЯ СПУНОФФ ГЕОРГІЄВІ, ЯКИЙ ЧЕРЕЗ ГАРЯЧКУ ОНІМІВ, ПОВЕРТАЄТЬСЯ ЗДОРОВ'Я І ДАР МОВИ.

GABRIEL SPECTABILIS VOLFANGI BERNARDI WOLBORNETTI CONSULIS LEOP[OLIENSIS] FILIUS, BIENNIO MORBO AFFLICTUS CONVALUIT. 1505

ҐАБРІЕЛЬ, СИН ВЕЛЬМОЖНОГО ВОЛЬФАНҐА БЕРНАРДА ВОЛЬБОРНЕТТА, ЛЬВІВСЬКОГО РАЙЦІ, ПРОХВОРІВШИ ВПРОДОВЖ ДВОХ РОКІВ, ОДУЖАВ. 1505

ANNA VIDUA LEOP[OLIENSIS] EX MORBO ENORMEM HABENS MAXILLAM & OCULUM OBFUSCATUM, CURATUR. 1506

ВДОВА АННА, ЛЬВІВ'ЯНКА, ЧЕРЕЗ ХВОРОБУ МАЮЧИ НАДМІРНУ ЩЕЛЕПУ І ПОМУТНІЛЕ ОКО, ЗЦІЛЮЄТЬСЯ. 1506

QUI PER PAENITENTIAM PECCATA DILUIT, ANGELICAE FELICITATIS CON[S]ORS IN AETERNUM ERIT.
S. Augustinus in soliloq.

ХТО РОЗКАЯННЯМ СПОКУТУВАВ ГРІХИ, ЗДОБУДЕ ВІЧНИЙ УДІЛ АНГЕЛЬСЬКОГО ЩАСТЯ
Св. Авґустин в «Монологах»

*Слова з трактату **Авґустина Ірландського** (VII ст.) «Про дива Святого Письма» (Augustini Hibernici «De mirabilibus Sacrae Scripturae»).*

SED QUIA PAT[I]ENS EST DOMIN[US] [IN] HOC IPSO PAE[NITEAMU]S, & INDULGENTIAM EJUS FUSIS LACHRYMIS POSTULEMUS.
Iud. 8.

АЛЕ ОСКІЛЬКИ ГОСПОДЬ ТЕРПЛЯЧИЙ, ПОКАЙМОСЯ У ЦЬОМУ І СЛІЗНО ПРОСІМ ЙОГО ПРОЩЕННЯ.
Юдити 8,14

FACITE FRUCTUS DIGNOS PAENITENTIAE
Luc. 3.

ЧИНІТЬ ПЛОДИ, ДОСТОЙНІ ПОКАЯННЯ
Євангеліє від Луки 3,8

NON VOS PAENITENT[I]A AUSTERITAS DETERREAT, QUIA UBI PECCATA ABUNDAVERUNT SUPERABUNDARE CONSVEVIT GRATIA.
S. Bernard.

НЕХАЙ ВАС НЕ ВІДСТРАШУЄ ВІД РОЗКАЯННЯ СУВОРІСТЬ [РОЗПЛАТИ]. АДЖЕ ЩО БІЛЬШЕ БУЛО ГРІХІВ, ТО БІЛЬШЕ МИЛОСЕРДЯ БУДЕ [ДО ВАС].
Св. Бернар

S. Bernardi. De conversione ad clericos sermo seu liber, Caput XII (з деякими змінами).

PAENITEMINI IGITUR ET CONVERTIMINI UT DELEANTUR PECCATA VESTRA
Actor.3

ПОКАЙТЕСЯ Ж ТА НАВЕРНІТЬСЯ, ЩОБ ВІН ЗМИЛУВАВСЯ НАД ВАШИМИ ГРІХАМИ
Діяння Апостолів 3,19

LAUDA ET LAUDES REPLICA, QUIA MINUTISSIMIS VECTIBUS, ET INCONVULSIBILIBUS SERIS CLAUSAE SUNT PORTAE NULLUS INIMICUS INTRAT, NULLUS EXIT AMICUS.
S. Bern. [Ser. 3]

ХВАЛИ І ХВАЛУ ПОВТОРЮЙ, БО НАЙТОНШИМИ ЗАСУВАМИ І НЕЗЛАМНИМИ ЗАМКАМИ ЗАМКНЕНІ ВОРОТА. ЖОДЕН ВОРОГ НЕ ВХОДИТЬ, ЖОДЕН ДРУГ НЕ ВИХОДИТЬ.
Св. Бернар

Цими словами св. Бернар коментує 1-2 (12-13) вірші 147-го псалма «lauda Hierusalem Dominum lauda Deum tuum Sion quoniam confortavit seras portarum tuarum» – в перекладі І.Огієнка: «Хвали Господа, Єрусалиме, прославляй Свого Бога, Сіоне, бо зміцняє Він засуви брам твоїх».

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

Від 1783 р. в одному крилі Бернардинського монастиря зберігаються документи з історії краю, започаткувавши збірку Історичного архіву (тепер — Центральний державний історичний архів України на пл. Соборній №3). Над вхідними дверима першого поверху архіву й викарбувано латинські слова.

SOCIETAS S[ANCTAE] ANNAE **ТОВАРИСТВО СВЯТОЇ АННИ**

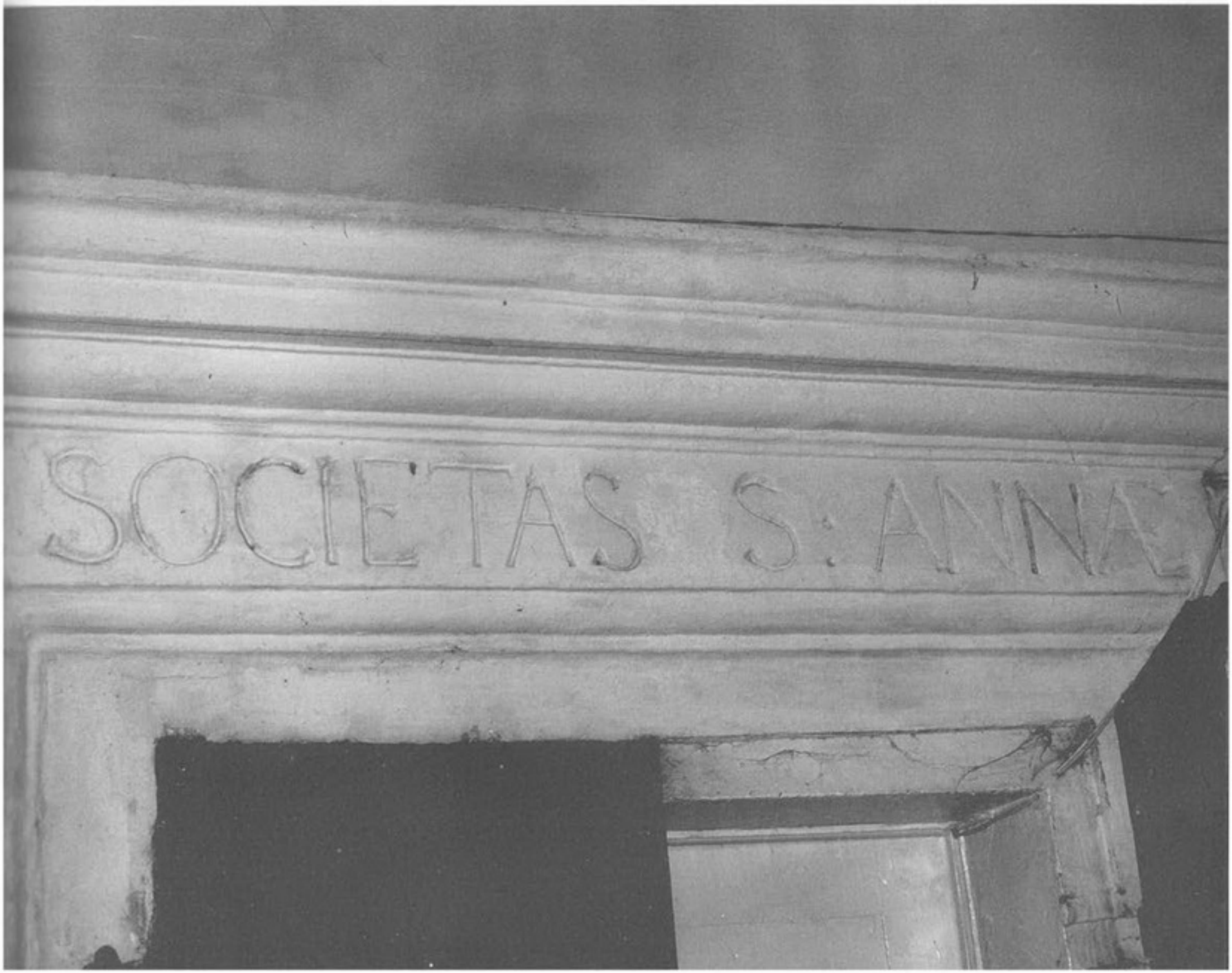

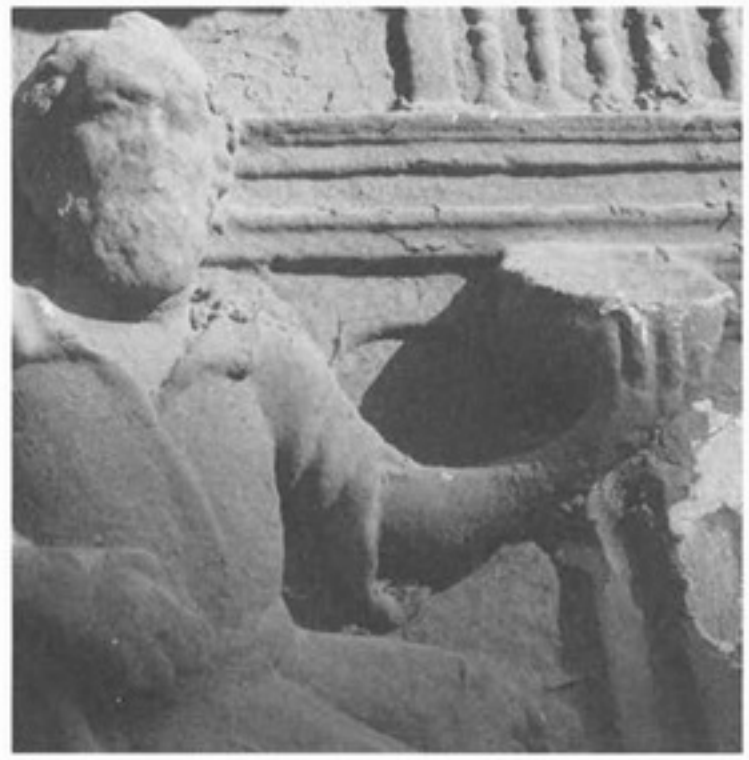

ШПИТАЛЬ І КОСТЕЛ СВЯТОГО ЛАЗАРЯ

Шпиталь для бідних (лазарет) засновано у Львові на поч. XVII ст. на Калічій горі, а згодом перенесено на північно-західні схили височини, де 1620 р. за проектом архітектора Амброзія Прихильного було розпочато зведення костелу Святого Лазаря. Будівельні роботи продовжив 1631 р. Якоб Боні, а завершив їх 1670 р. Мартин Годний. Храм зі шпиталем оточений оборонними мурами, які з вул. Коперника оздобили барельєфами з життя святого Лазаря та латинськими й польськими написами.

FILI·RE
ISTI·B
LA·ATV
NVNC
TVR

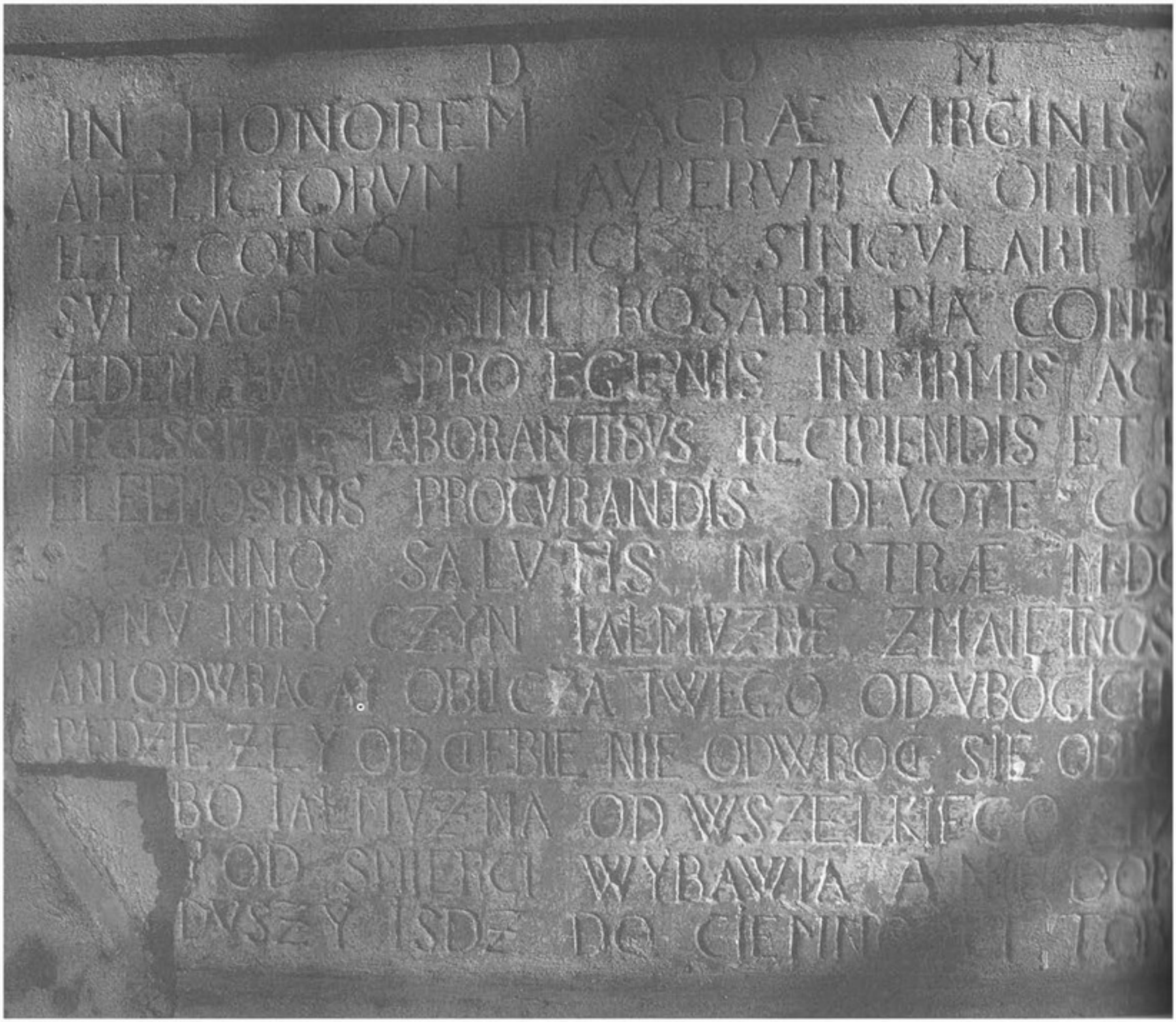
D O M
IN HONOREM SACRÆ VIRGINIS
AFFLICTORVM IAVPERVM QVE OMNIV
ET CONSOLATRICIS SINGVLARI
SVI SACRATISSIMI ROSARII PIA CONF
ÆDEM HANC PRO EGENIS INFIRMIS AC
NECESSITATE LABORANTIBVS RECIPIENDIS ET
ELEEMOSINIS PROMVRANDIS DEVOTE CO
ANNO SALVTIS NOSTRÆ MD
SYNV MIY CZYN IALMVZNE ZMAIETNO
ANI ODWRACAY OBLICZA TWEGO OD VBOGIC
PIEDZIE ZEY OD CEBIE NIE ODWROC SIE OB
BO IALMVZNA OD WSZELKIEGO
I OD SMIERCI WYBAWIA A
DVSZY ISDZ DO CIENI

D O M
IN HONOREM SACRAE VIRGINIS DEIPARAE.
AFFLICTORVM PAVPERVM O OMNIVM
PATRONE ET CONSOLATRICI SINGVLARI MARIAE.
SVI SACRATISSIMI ROSARII PIA
CON[FRA]TERNITAS AEDEM HANC PRO EGENIS
INFIRMIS AC EXTREMA NECESSITATE
LABORANTIBVS RECIPIENDIS ET EX FIDELIVM
ELEEMOSINIS PROCVRANDIS DEVOTE
CONSTRVXIT
ANNO SALVTIS NOSTRAE MDCXXI

НА ЧЕСТЬ СВЯТОЇ ДІВИ БОГОРОДИЦІ –
О ЗАСТУПНИКУ УСІХ ЗАСМУЧЕНИХ БІДНИХ! –
І ЄДИНІЙ РОЗРАДНИЦІ МАРІЇ.
БЛАГОЧЕСНЕ БРАТСТВО СВЯТОЇ ВЕРВИЦІ
ПОБОЖНО СПОРУДИЛО ЦЮ СПОРУДУ
ДЛЯ ПРИХИСТУ БІДНИХ НЕМІЧНИХ І ТИХ,
ХТО В НАЙБІЛЬШІЙ СКРУТІ, І НА ПОЖЕРТВИ
ВІРНИХ РОКУ СПАСІННЯ НАШОГО 1621.

«О заступнику усіх засмучених бідних» — очевидно, звернення до св. Лазаря. Під латинським текстом іде польський — на основі повчань з біблійної книги Сираха, 4.

FILI RECORDARE QVIA RECE-
PISTI BONA IN VITA TVA ET
LAZARVS SIMILITER MALA
NVNC AVTEM HIC CONSOLA-
TVR TV VERO CRVCIARIS

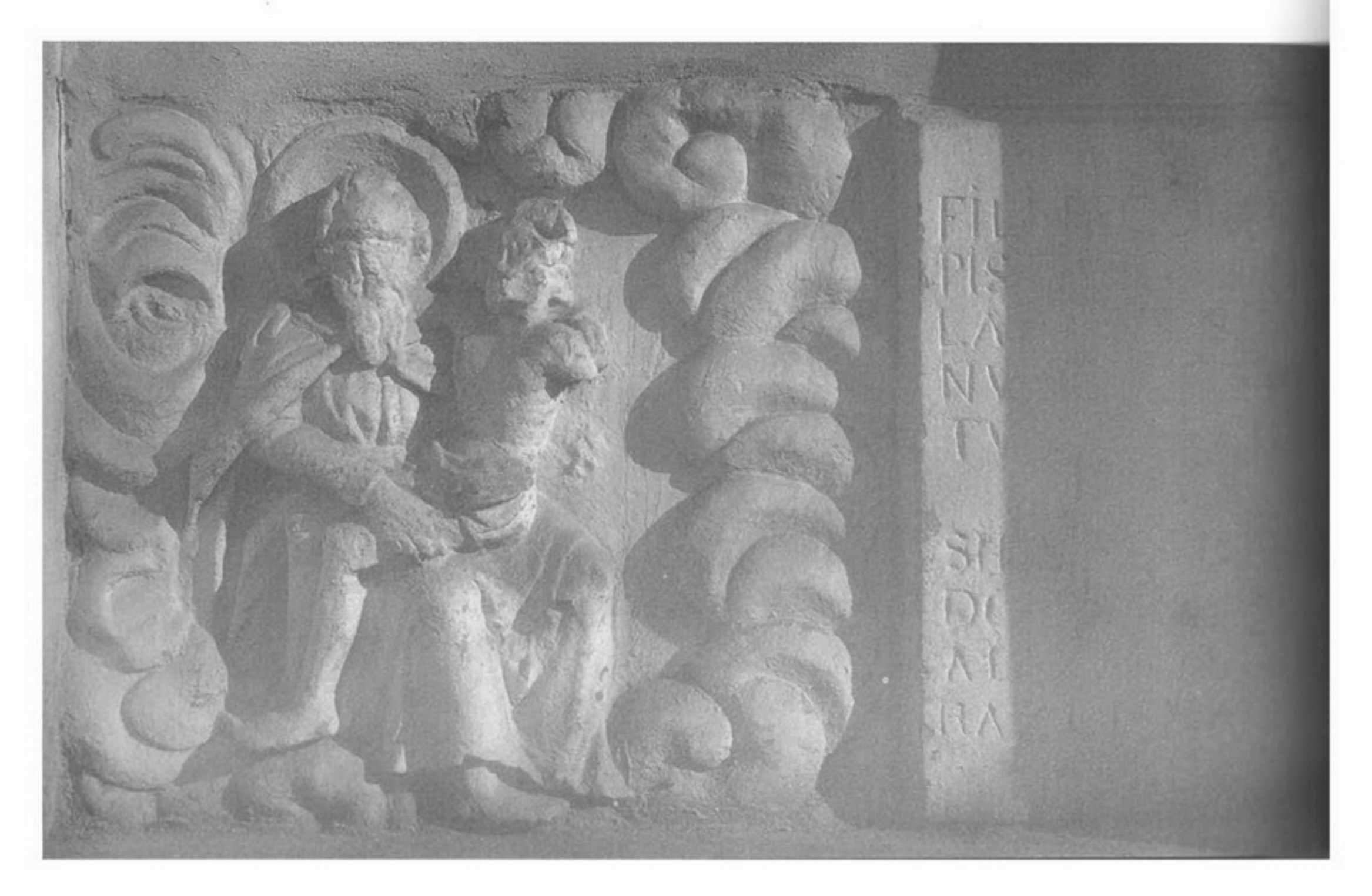

ЗГАДАЙ, СИНУ, ЩО ТИ ВЖЕ ПРИЙНЯВ ЗА ЖИТТЯ СВОГО ДОБРЕ СВОЄ, А ЛАЗАР ТАК САМО ЛИХЕ; ТЕПЕР ВІН ТУТ ТІШИТЬСЯ, А ТИ МУЧИШСЯ.

***Євангеліє від Луки**. 16,25. Збереглась лише половина таблиці з написом. Цей і наступний написи та барельєфи ілюструють притчу про Лазаря.*

PATER ABRAAM · M
ET MITTE LAZARVN
DIGIT
VT REFRIGERET
QVIA CRVCIOR IN

PATER ABRAAM MISERERE MEI ET MITTE LAZARVM VT INTINGVAT EXTREMVM DIGITI SVI IN AQVA VT REFRIGERET LINGVAM MEAM QVIA CRVCIOR IN HAC FLAMMA:

ЗМИЛУЙСЯ, ОТЧЕ АВРААМЕ, НАДО МНОЮ, І ПОШЛИ МЕНІ ЛАЗАРЯ, НЕХАЙ УМОЧИТЬ У ВОДУ КІНЦЯ СВОГО ПАЛЬЦЯ, І МОГО ЯЗИКА ПРОХОЛОДИТЬ, БО Я МУЧУСЯ В ПОЛУМ'Ї ЦІМ!

Євангеліє від Луки. 16,24

Напис під барельєфною сценою «Лазар біля воріт багача» (з собаками, що лижуть йому рани). Під латиною — польський переклад, сильно пошкоджений.

КОСТЕЛ ЄЗУЇТІВ

Костел Святих Петра і Павла чину єзуїтів на вул. Театральній зводили від 1610 р. двадцять літ. Спочатку будівництвом, допоки воно не сягнуло «до трьох ліктів», керував монах-єзуїт Себастьян Ламхіус, а відтак — архітектор Джакомо Бріано, надавши костелові барокового стилю. Після пожежі 1734 р. ґрунтовно оновлено інтер'єр храму: фресковий розпис стін та склепіння виконали 1740 р. художники батько і син Франциск та Себастьян Екштейни з Моравії.

Одночасно з костелом з північного боку зведено споруду колишньої єзуїтської колегії, що мала від 1661 р. високий університетський рівень навчання, і в якій навчався майбутній гетьман України Богдан Хмельницький.

D.O.M.
HAEC. AEDES. SACRA
INCHOATA. 1610
DEDICATA. 1630
RESTAURATA. 1842.

ЦЮ СВЯЩЕННУ
БУДІВЛЮ
ЗАКЛАДЕНО 1610,
ОСВЯЧЕНО 1630,
ВІДНОВЛЕНО 1842.

MAIO
REMEI
GIORI

O[M]N[IA] AD MAIOREM DEI GLORIAM

ВСЕ – ДЛЯ БІЛЬШОЇ СЛАВИ БОГА

Гасло ордену Єзуїтів.

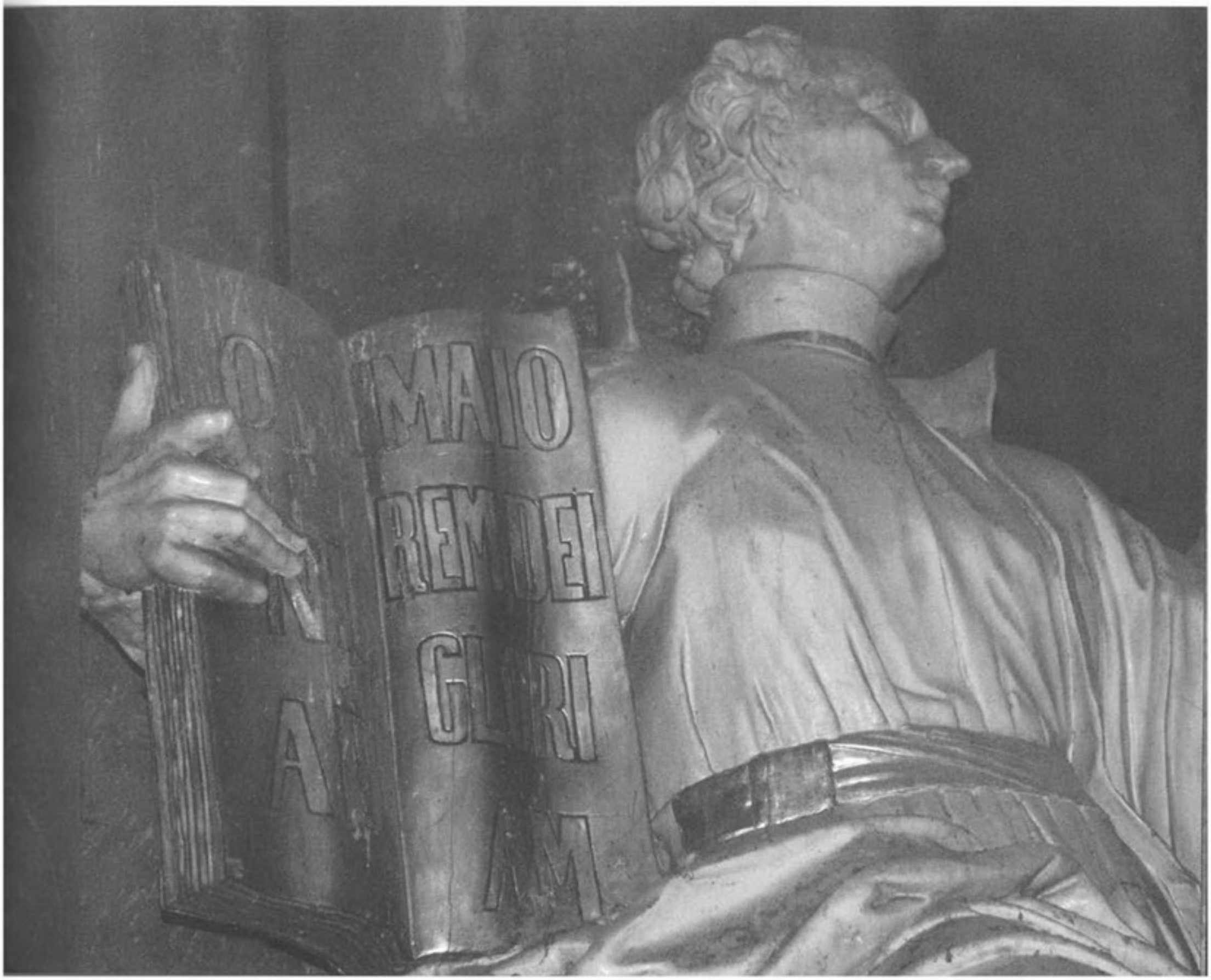

PORTET NOMEN MEUM CORAM GENTI[BUS] ET REGIBUS.
ACTORUM 9

НЕХАЙ НОСИТЬ ІМ'Я МОЄ ПЕРЕД НАРОДАМИ І ЦАРЯМИ.
ДІЯННЯ АПОСТОЛІВ 9,15

Зі слів Бога про апостола Павла після його навернення: «vas electionis est mihi iste ut ***portet nomen meum coram gentibus et regibus*** *et filiis Israhel» — «для Мене посудина вибрана він,* ***щоб носити Ім'я Моє перед народами, і царями****, і синами Ізраїля» (Переклад І. Огієнка).*

DABO TIBI CLAVES REGNI COELORUM.
MATHE. XVI

КЛЮЧІ ТОБІ ДАМ ВІД ЦАРСТВА НЕБЕСНОГО.
ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАТЕЯ 16,19

Знамениті слова Ісуса Христа, звернені до апостола Петра.

IN FIDE NOMINIS EIUS.
DEDIT INTEGRAM SANITATEM
ACTORUM III

ЧЕРЕЗ ВІРУ В ІМ'Я ЙОГО...
[ВІРА] ДАЛА [ЙОМУ] ПОВНЕ
ЗЦІЛЕННЯ.
ДІЯННЯ АПОСТОЛІВ 3,16

Два фрагменти зі слів апостола Петра після зцілення кривого біля храму.

LOQUETUR TIBI VERBA IN QUIBUS SALVUS ERIS
ACTORUM XI

ВІН СЛОВА ТОБІ СКАЖЕ, ЯКИМИ СПАСЕШСЯ ТИ.
ДІЯННЯ АПОСТОЛІВ 11,14

Ангел до поганина про апостола Петра.

ШПИТАЛЬ БОНІФРАТРІВ

На вул. Личаківській №26 привертає увагу фасад давнього шпиталю боніфратрів з латинським написом «CHARITAS». Року 1659 Ян Собеський виступив фундатором будівництва монастиря, а 1687 р. за проектом французького архітектора Бенуа його було реконструйовано під шпиталь. Наприкінці XVIII ст. монастирський шпиталь перетворено на військовий.

CHARITAS **МИЛОСЕРДЯ**

Тут: замість класичного «caritas».

КОСТЕЛ І МОНАСТИР БЕНЕДЕКТИНОК

Костел Всіх Святих і монастир бенедиктинок на вул. Вічевій творить цілісний ансамбль. Костел у ренесансному стилі зводив 1597—1616 р. архітектор Павло Римлянин. Після нищівної пожежі 1623 р. будівлю відновив архітектор Я. Покорович. Тоді ж до костелу було добудовано монастир.

ERECTUM 1780 **СПОРУДЖЕНО 1780**

ЦЕРКВА СВЯТОГО ОНУФРІЯ

За княжих часів на місці теперішньої мурованої церкви Святого Онуфрія була дерев'яна. Близько 1550 р. завдяки князеві Костянтинові Острозькому замість неї було зведено кам'яну однонавну церкву. Після пізніших перебудов її з'єднали з каплицею Святої Трійці та добудували ще один об'єм, і церква Святого Онуфрія стала тринавною. На цьому храмі й зберігся латинський напис.

[ILLVSTRISSIMI] OLIM
PRINCIPIS
MOLDAVIAE IANKVLAE FILIAE
ALB. PONETOWSKI
CHARISS[IMAE] CONIVGI
OB DVLCISSIMAM MEMORIAM
POSVIT
MORTVA DIE XXV FEB. A.D 1598

ЯНКУЛІ, ДОЧЦІ КОЛИШНЬОГО
МОЛДАВСЬКОГО ГОСПОДАРЯ,
НАЙДОРОЖЧІЙ ДРУЖИНІ,
АЛЬБ. ПОНЕНТОВСЬКИЙ
НА НАЙСОЛОДШУ ПАМ'ЯТЬ
ВСТАНОВИВ.
ПОМЕРЛА ДНЯ 25 ЛЮТОГО
РОКУ БОЖОГО 1598

Тут: «chariss[imae]» замість «carissimae».
Йдеться про Янкулу, доньку молдавського господаря Янкула (1579—1582).

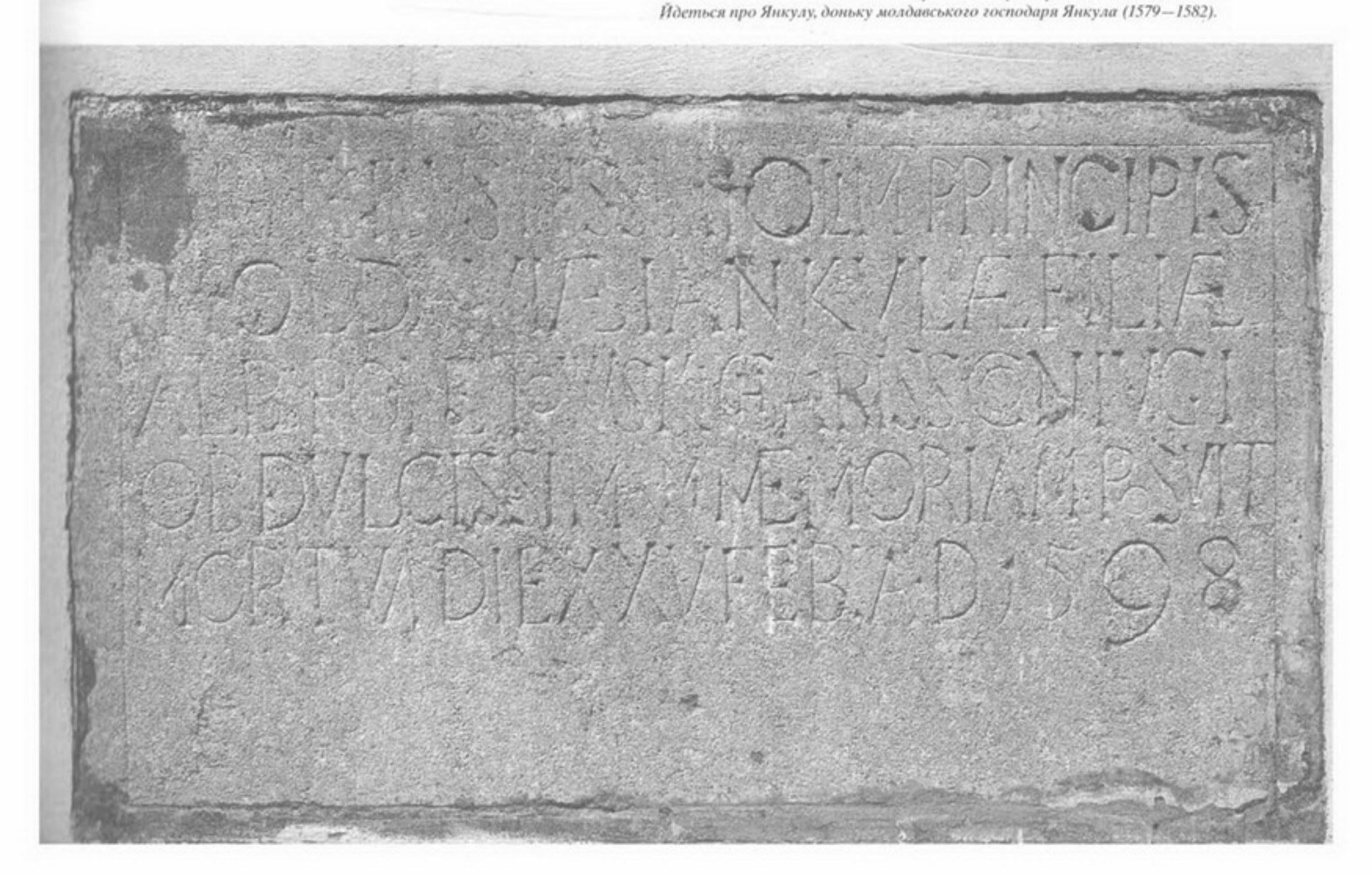

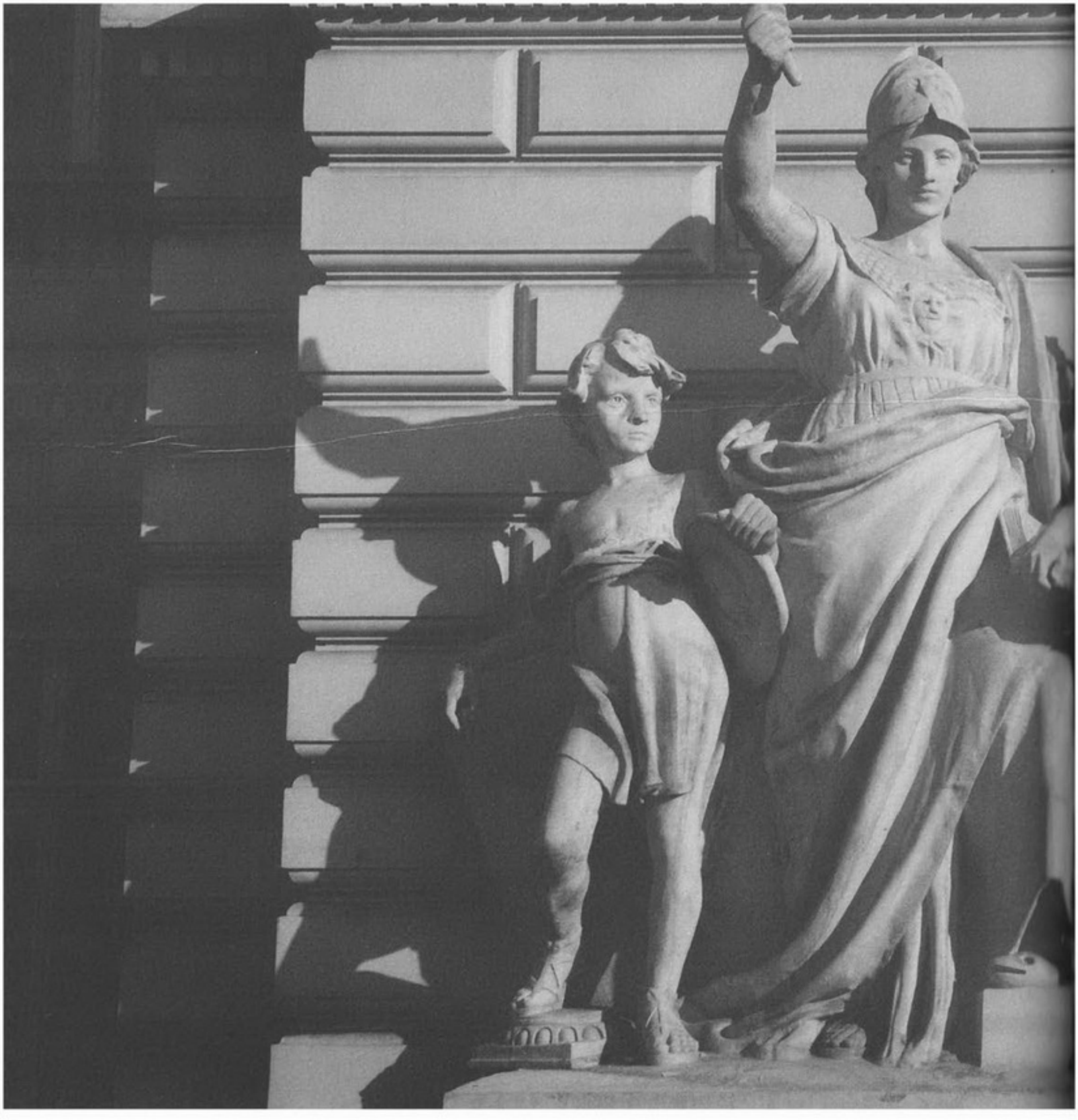

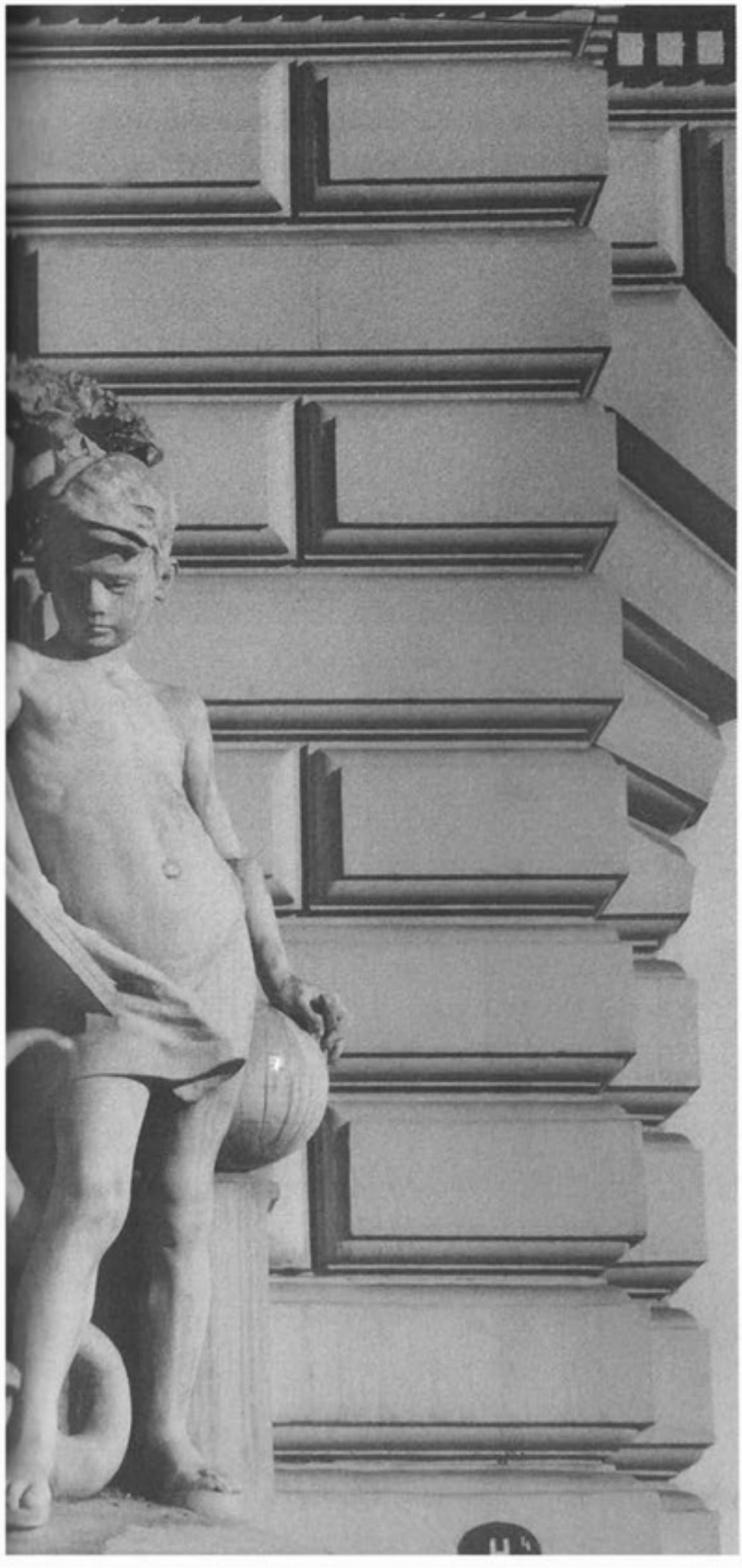

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Величавий будинок Національного університету імені Івана Франка на вул. Університетській, 1 зведено для колишнього Галицького сейму 1877—1881 р. у стилі офіційної, неоренесансної архітектури Відня другої пол. XIX ст. (архітектор Ю. Гохберґер) і є прикладом гармонійного поєднання архітектури та скульптури. Великі алегоричні композиції скульптора Т. Риґера перед пілонами входів уособлюють «Освіту» (ліворуч) та «Працю» (праворуч), а на аттику — нова група «Опікунський дух Галичини» — Галичину, Дністер і Віслу. Нижче фасад оздоблено статуями, що уособлюють Кохання, Справедливість (скульптор З. Трембецький), Правду і Віру (скульптор Ф. Мікульський). Аттик будинку прикрашає латинське гасло.

PATRIAE DECORI CIVIBUS EDUCANDIS

ДЛЯ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯН НА СЛАВУ БАТЬКІВЩИНІ

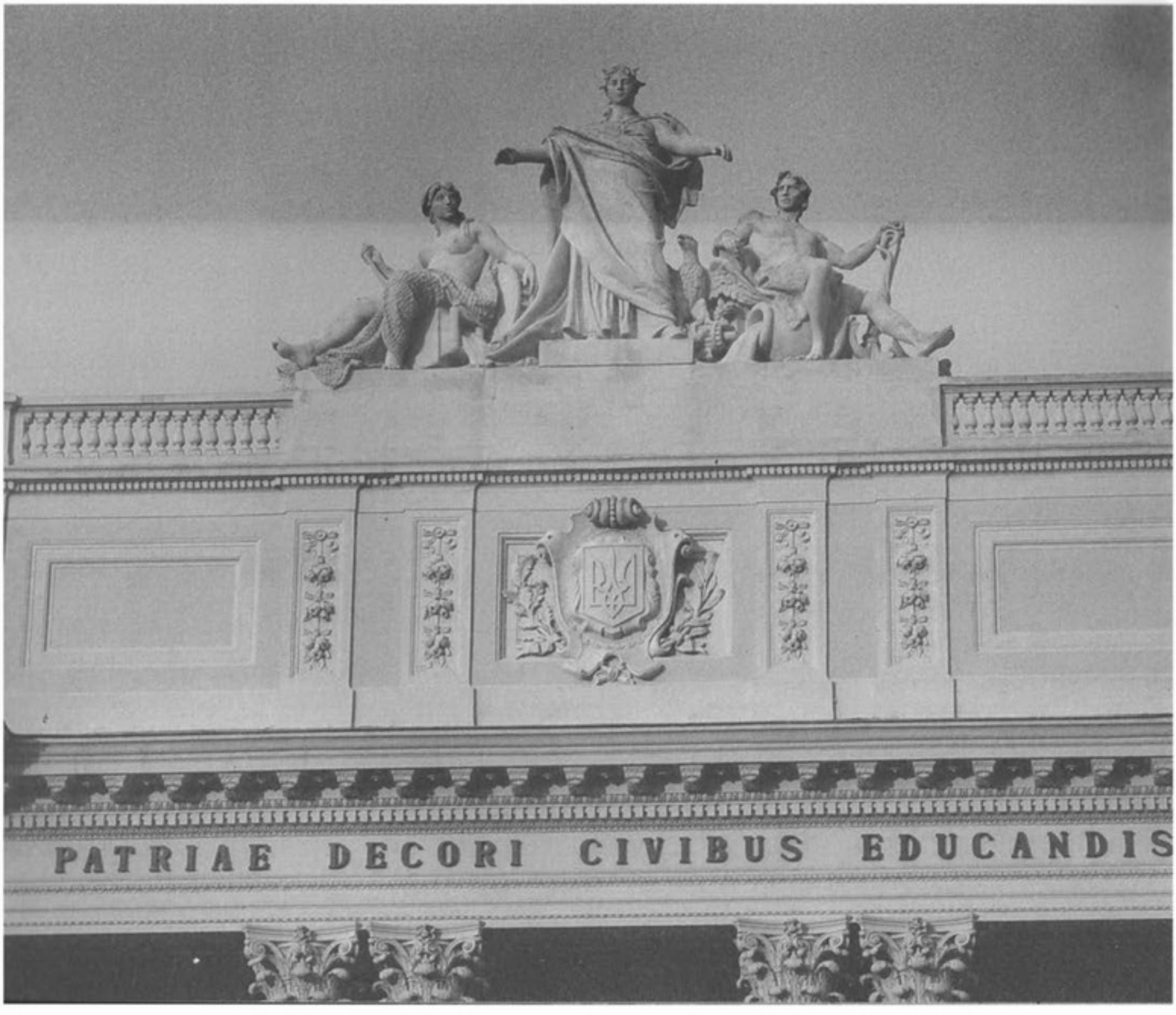

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Головний корпус Національного університету «Львівська політехніка» на вул. Бандери №12 зведено для колишньої Політехнічної школи 1874—1877 р. у стилі неоренесансу (архітектор Ю. Захаревич, скульптор Л. Марконі). Аттик будинку оздоблює латинський девіз.

LITTERIS ET ARTIBVS

НАУКОЮ І РЕМЕСЛОМ

Відомий девіз «політехніків». Трапляється й на інших європейських школах такого типу. Artes — тут: ремесла, litterae — наука. Вислів звучить закликом; на зразок: mente et malleo (розумом і молотом), theoria cum praxi (теорія з практикою) тощо.

*Оскільки дав. і оруд. відмінки мн. в латині збігаються, цей вислів тлумачать і по-іншому: «[ця інституція присвячена] **наукам та ремеслам**». Пор. написи на будинках інших навчальних закладів.*

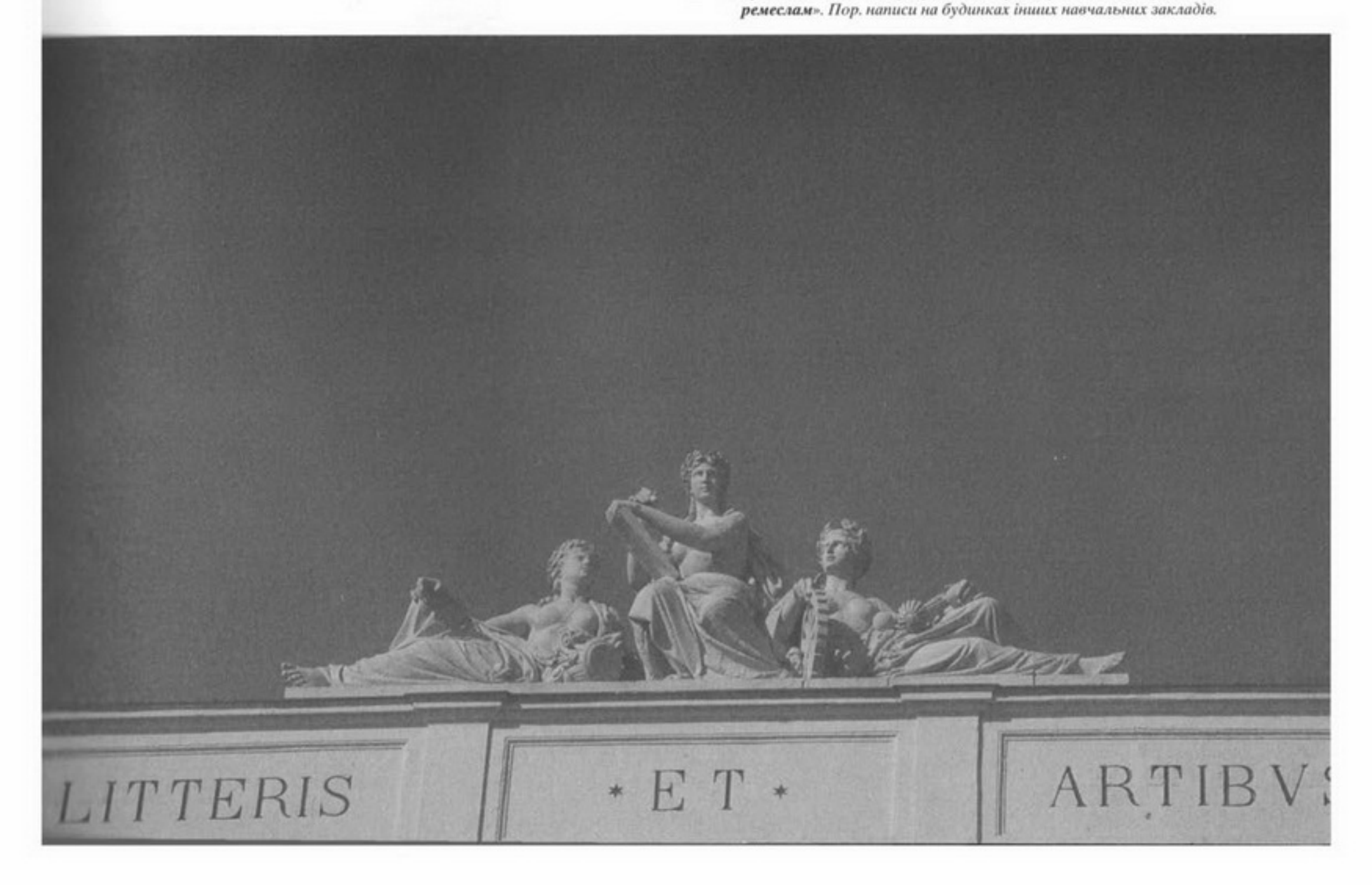

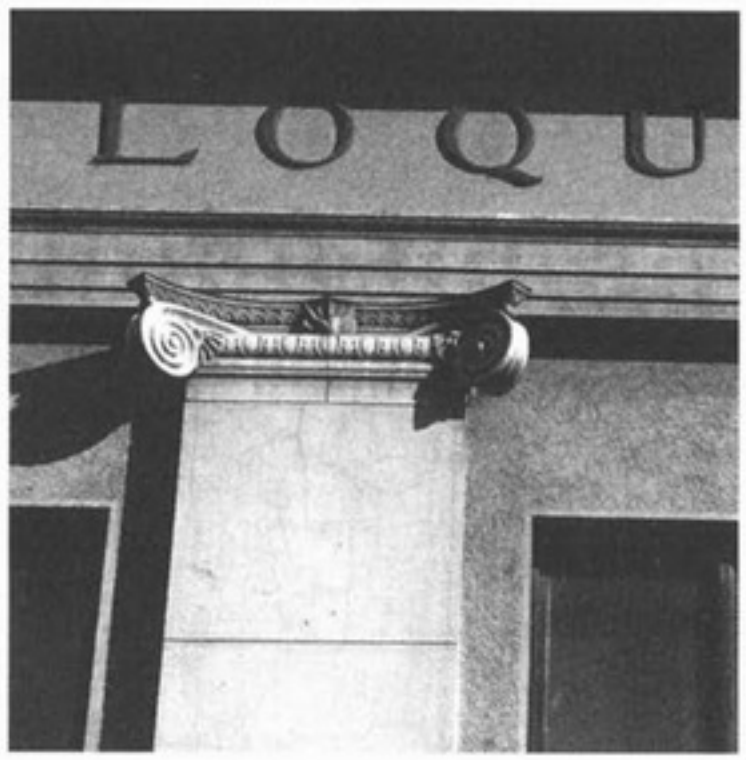

БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

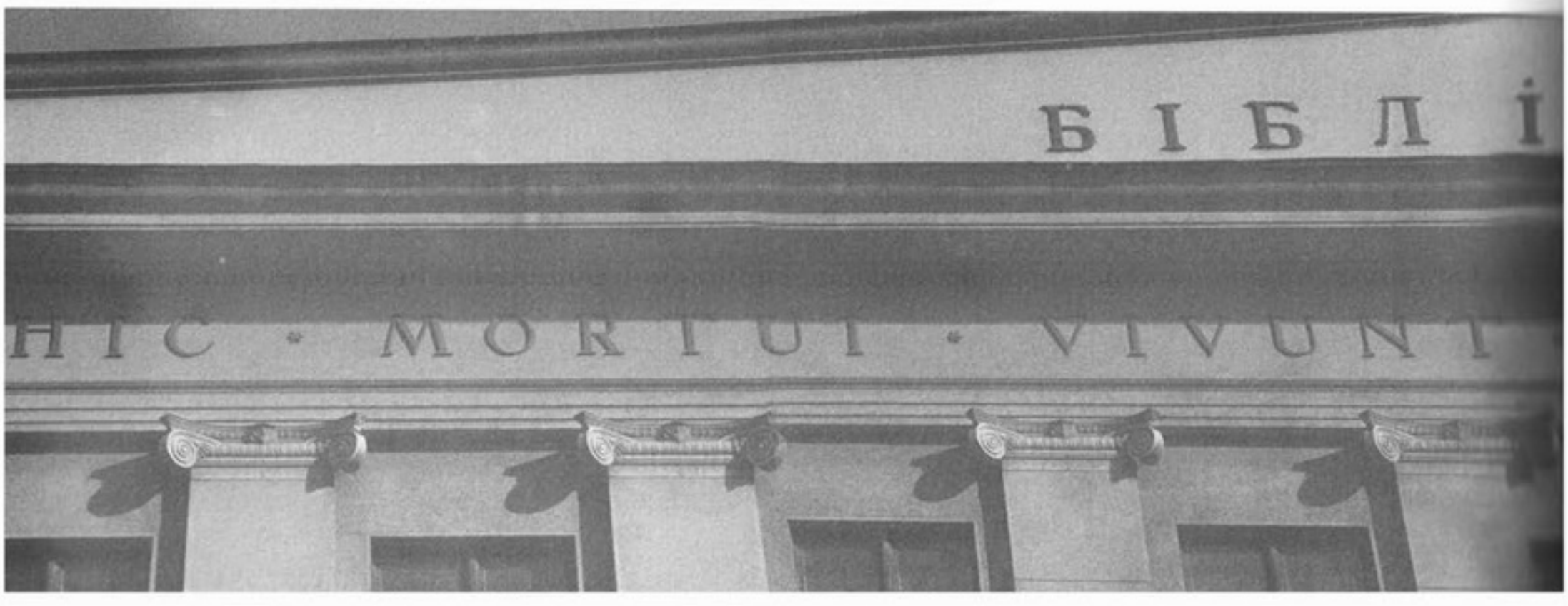

HIC MORTUI VIVUNT ET MUTI LOQUNTUR

ТУТ ПОМЕРЛІ ЖИВУТЬ І НІМІ РОЗМОВЛЯЮТЬ

Подібні написи є й на інших європейських бібліотеках. Зокрема на Сорбонській є такий: Hic mortui vivunt, hic pandunt oracula muti — Тут померлі розмовляють, тут розкриваються німі оракули.

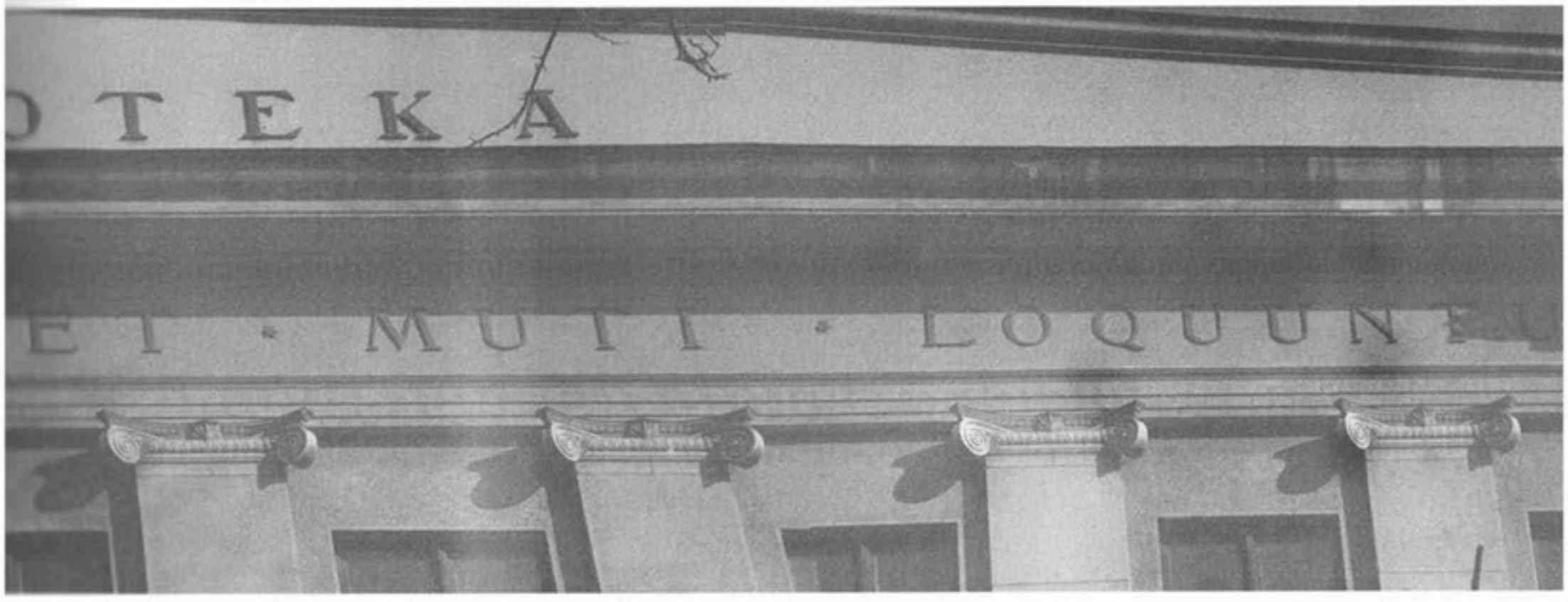

БІБЛІОТЕКА ЛНУ ім. ІВАНА ФРАНКА

Історія бібліотеки Львівського університету починається 1608 р., коли було засновано її попередницю – бібліотеку при Львівському єзуїтському колегіумі. Теперішній головний корпус бібліотеки відкрито 1905 р. Ескіз будинку – Вільгельма Хааса; архітектурний проект, будівничі плани, керівництво будовою – Ґжеґожа Пежанського. Склепіння читальної зали оздоблені фресками відомого художника Юліуша Макаревича (1854–1936), які в алегоричній формі представляють чотири традиційні факультети університету: теологічний, юридичний, медичний, філософський. Фрески оздоблені латинськими та старогрецькими (знаменитий перший афоризм Гіппократа) написами. Прикрі помилки в написах, мабуть, є наслідком реставрації.

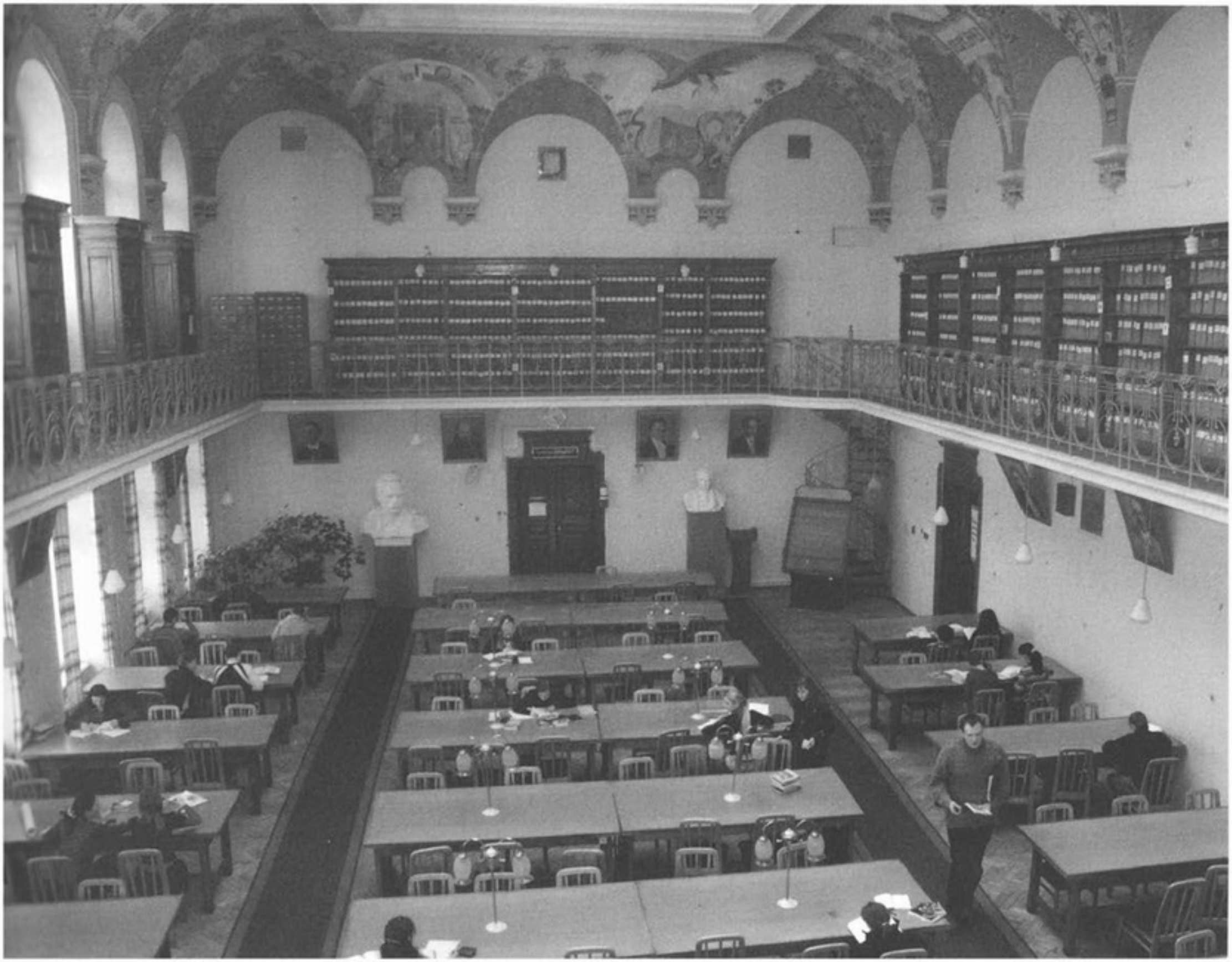

FELIX [Q]UI POTUIT RERUM COGNOSCERE CAUSA[S]

ЩАСЕН ТОЙ, ХТО ЗУМІВ РЕЧЕЙ ПІЗНАТИ КОРІННЯ

Вергілій, Ґеоргіки. II.490
В написі є помилки: OUI замість QUI, CAUSAO замість CAUSAS.

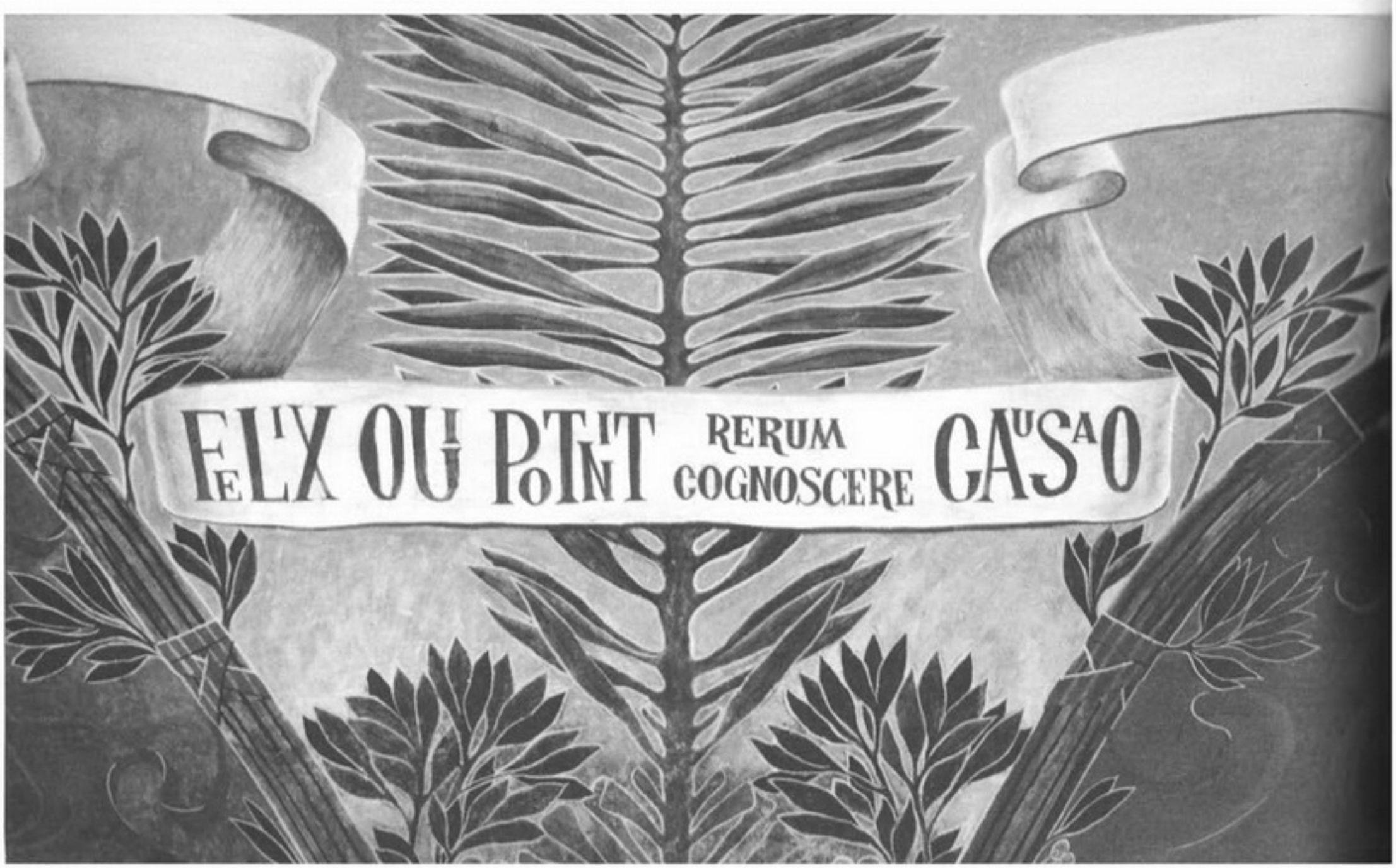

SAPIENTIA SOLA LIBERTAS EST МУДРІСТЬ – ЄДИНА СВОБОДА

Сенека. Моральні листи до Луцілія 324

DVABVS ALIS HOMO SVBLEVATVR A TERRENIS SIMPLICITATE SCILICET ET PVRITATE

ДВА КРИЛА ПІДНОСЯТЬ ЛЮДИНУ НАД ЗЕМНИМ – ПРОСТОТА І ЧИСТОТА

Тома Кемпійський
«Про наслідування Христа» II.4.1.

EGO SUM QUI DOCEO HOMINEM SCIENTIAM

Я Є ТОЙ, ЩО НАВЧАЄ ЛЮДИНУ ЗНАННЯ

Тома Кемпійський
«Про наслідування Христа» III.43.2.

AB OMNIBUS LIBENTER DISCE QUOD NESCIS

ВІД УСІХ ОХОЧЕ ВЧИСЯ ТОГО, ЧОГО НЕ ЗНАЄШ

Гуго Сен-Вікторський. «Дидаскалик» III.13.

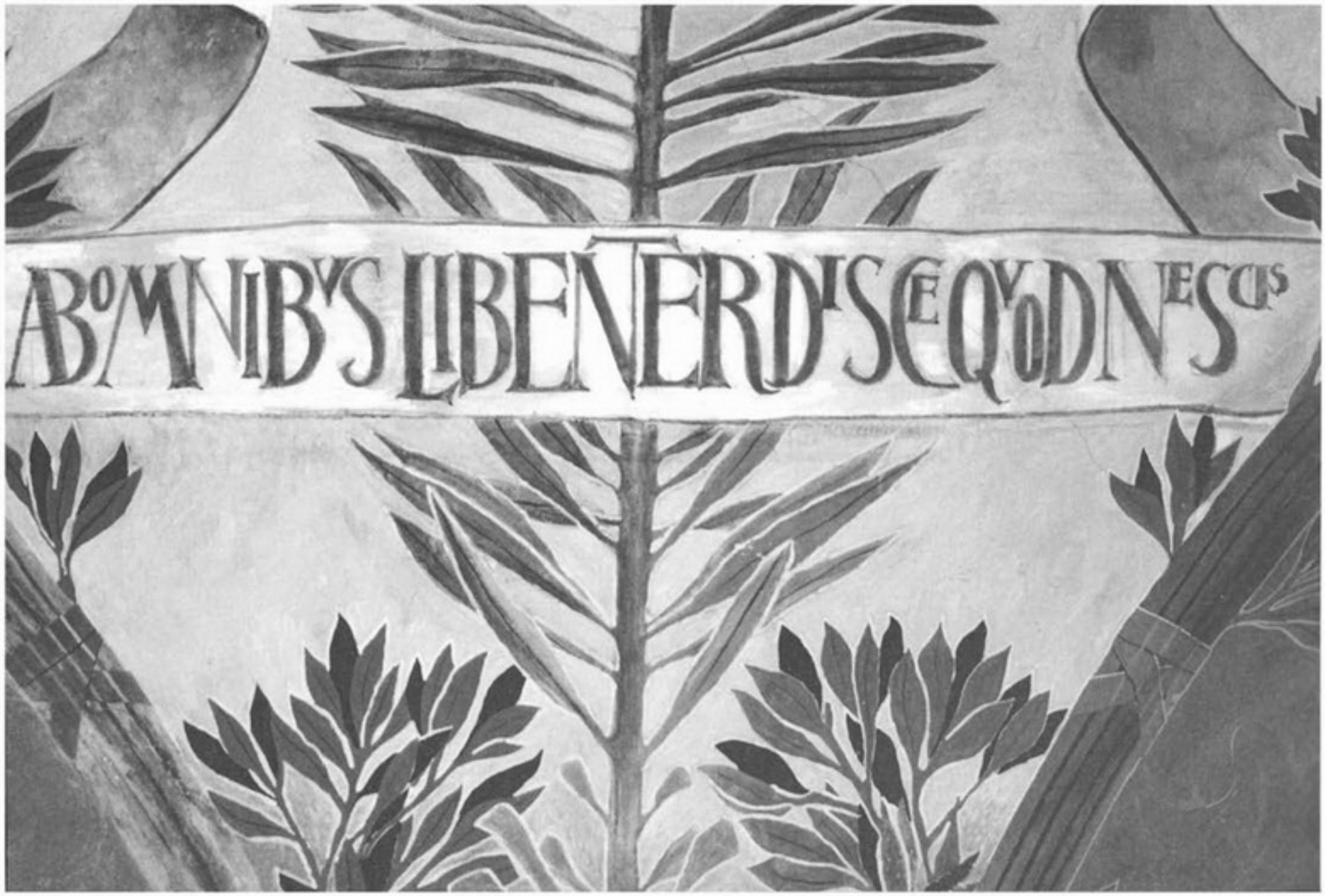

SVMMVM IVS

НАЙВИЩЕ ПРАВО

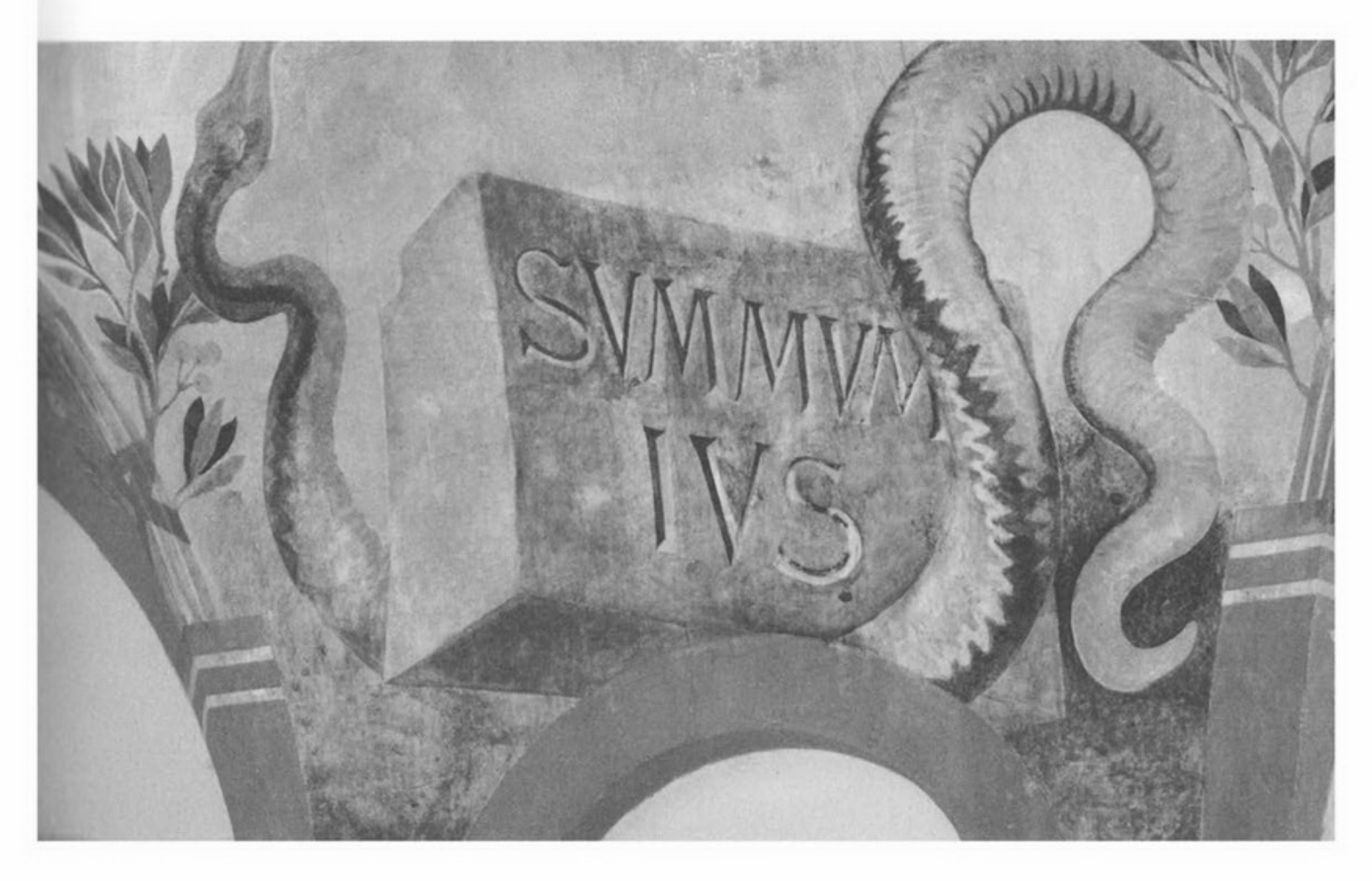

LABOR OMNIA VINCIT
VERGILIUS MARO

ТРУД УСЕ ПЕРЕМАГАЄ
ВЕРҐІЛІЙ МАРОН

У Вергілія дослівно так:
labor omnia uicit improbus — невтомний труд усе здолав. (Георгіки I.145-6).

DOCTRINA EST FRVCTVS DVLCIS RADICIS AMAR[A]E

НАУКА – СОЛОДКИЙ ПЛІД ГІРКОГО КОРЕНЯ

*Грецький оратор **Лібаній** (IV ст. після Р. Х.) приписує цю метафору ораторові IV–III ст. до Р. Х. **Ісократові**. (Лібаній. «Вправи» 3,3).*

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Історія закладу починається з часу, коли привілеєм імператора Йосифа II 1784 року у Львові відновлено університет з чотирма факультетами, серед яких вперше був і медичний. 1939 р. медичний факультет Львівського університету було виділено зі складу університету і реорганізовано у Львівський державний медичний інститут (з 1996 р. – університет, з 2003 р. – національний).

CHIMIA MEDICA
HYGIENA
PHARMACOLOGIA

МЕДИЧНА ХІМІЯ
ГІГІЄНА
ФАРМАКОЛОГІЯ

PATHOLOGIA
ANATOMIA PATHOLOGICA
MEDICINA FORENSIS

ПАТОЛОГІЯ
ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ
СУДОВА МЕДИЦИНА

PHYSIOLOGIA
ANATOMIA
HISTOLOGIA

ФІЗІОЛОГІЯ
АНАТОМІЯ
ГІСТОЛОГІЯ

ЛИЧАКІВСЬКИЙ ЦВИНТАР

Головний некрополь Львова – Личаківський цвинтар – виник 1786 р. і призначався для заможних міщан Середмістя і IV дільниці Львова. Личаківський цвинтар декілька разів розширювали, зокрема і 1856 р.
Тоді університетський ботанік Карло Бауер у співпраці з керівником львівського некрополя Титом Тхужевським упорядкував територію, спланував алеї та доріжки цвинтаря, надавши йому характеру паркової зони.
На Личаківському цвинтарі збереглося також чимало надгробків із латинськими написами.

ADAMUS. Eques JASIŃSKI
EPISCOPUS R.L. PREMISLIENSIS
ALTERO PONTIFICATUS QUINQUAGESIMO ÆTATIS ANNO
CLERO ET POPULO SUO
PRÆMATURE EREPTUS
HIC QUIESCIT IN CHRISTO RESURRECTIONEM
VITÆ EXPECTANS
QUI LECTIS ORA UT LUCEM ET PACEM OBTINEAT PERPETUAM
IN SEDIBUS SANCTORUM
OBIIT II. MARTII MDCCCLXII.
P.Eutele Sc.

ADAMUS EQUES JASIŃSKI
EPISCOPUS R[ITUS] L[ATINI]
PREMISLIENSIS
ALTERO PONTIFICATUS
QUINQUAGESIMO AETATIS
ANNO
CLERO ET POPULO SUO
PRAEMATURE EREPTUS
HIC QUIESCIT IN CHRISTO
RESURRECTIONEM
VITAE EXPECTANS
QUI LEGIS ORA UT LUCEM ET
PACEM OBTINEAT PERPETUAM
IN SEDIBUS SANCTORUM
OBIIT II. MARTII MDCCCLXII.

P. EUTOLE SC[ULPSIT]

АДАМ, ШЛЯХТИЧ ЯСІНСЬКИЙ,
ЄПИСКОП ПЕРЕМИСЬКИЙ
ЛАТИНСЬКОГО ОБРЯДУ,
НА ДРУГОМУ РОЦІ
ЄПИСКОПАТУ І НА 50-МУ РОЦІ
ЖИТТЯ ПЕРЕДЧАСНО
ВИХОПЛЕНИЙ У КЛИРУ І СВОГО
НАРОДУ, ТУТ СПОЧИВАЄ У
ХРИСТІ, ОЧІКУЮЧИ
НА ВОСКРЕСІННЯ. ТИ, ЩО
ЧИТАЄШ, МОЛИСЬ, ЩОБ
[ВІН] ОТРИМАВ ЖИТТЯ
І ВІЧНИЙ МИР В ОСЕЛЯХ
СВЯТИХ. ВІДІЙШОВ
2 БЕРЕЗНЯ 1862.

ВИРІЗЬБИВ ПАВЛО ОЙТЕЛЕ

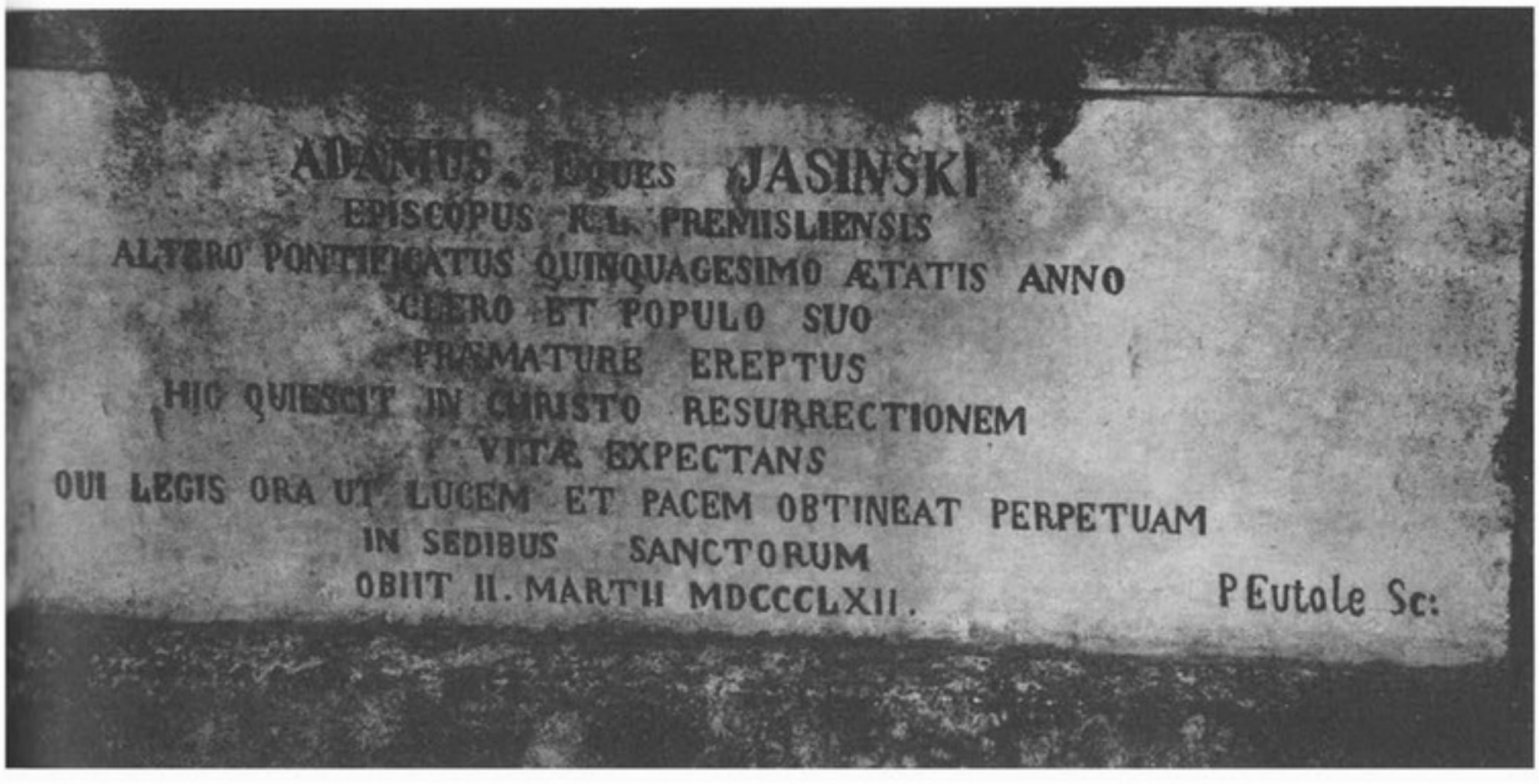

FR. L[IBERO] B[ARONI]
AB HAUER
SÆ CO RÆ AP. MAJ:
AB INT: ET STAT: CONS:
REGN: GAL: ET LOD:
GUBERNATORI
&.&.
1822

БАРОНОВІ
ФР[АНЦИСКОВІ]
ФОН ГАВЕРОВІ [...]
ГУБЕРНАТОРОВІ
КОРОЛІВСТВА ГАЛИЧИНИ
І ЛОДОМЕРІЇ
ТА ІН.
1822

Деяких абревіатур однозначно прочитати не вдалося.

CONGREGATIO
RESURRECTIONI[S]
DOMINI NOSTRI
JESU CHRISTI

ЗГРОМАДЖЕННЯ
ВОСКРЕСІННЯ
ГОСПОДА НАШОГО
ІСУСА ХРИСТА

NON MORIUNTUR SED ORIUNTUR

НЕ УМИРАЮТЬ, НО ОЖИВАЮТЬ

Змістовний і ритмічний відповідник цих слів чуємо в давній українській коляді «Не плач Рахиле»: «Не умирають, но пребивають...»

ZELO ZELATUS SUM PRO DOMINO DEO EXERCITUUM

Я БУВ ДУЖЕ ГОРЛИВИЙ ДЛЯ ГОСПОДА, БОГА САВАОТА

1 Царів 19,10. Гасло на гербі Кармелітів.

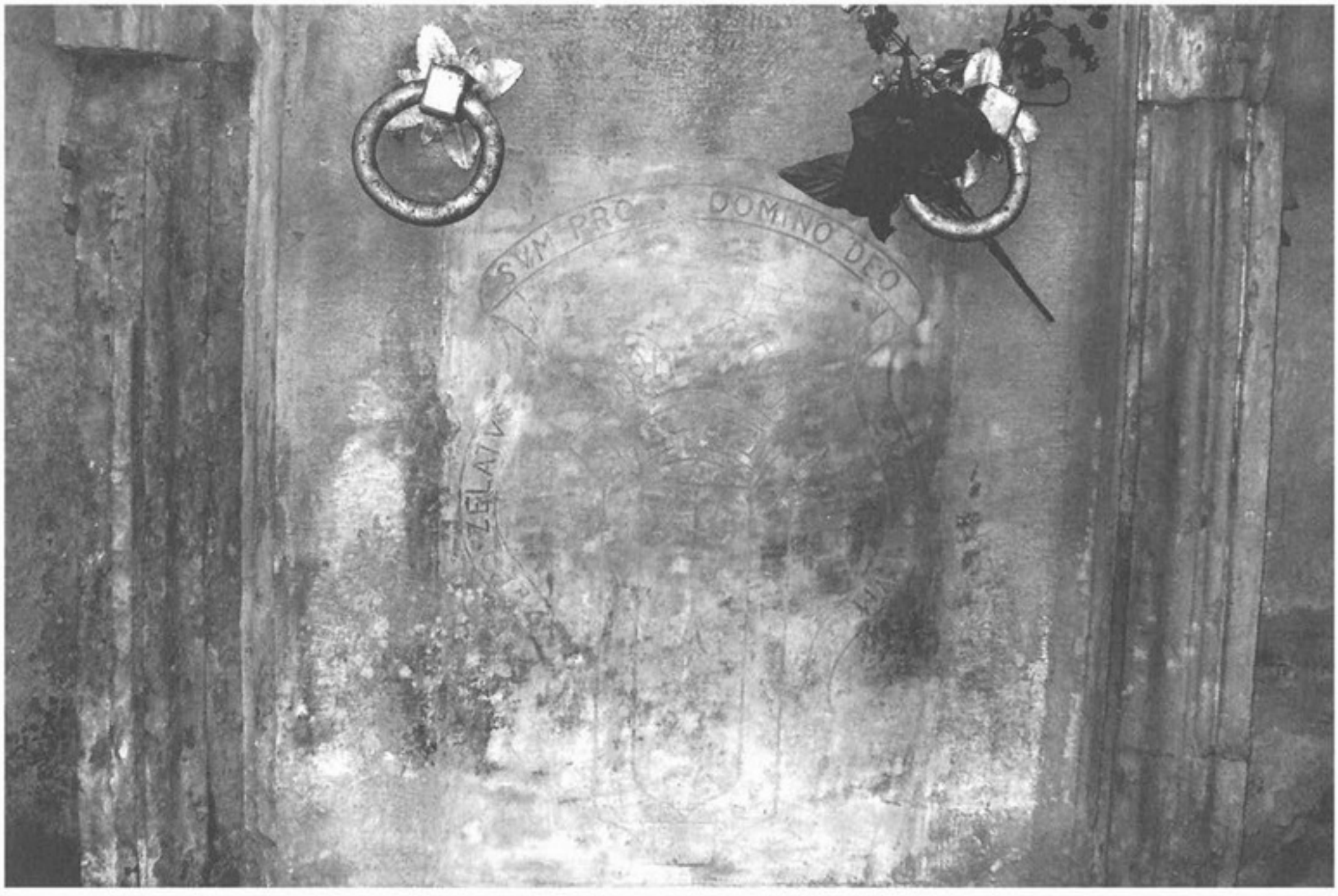

Могила д-ра Станіслава Шаховського, який, як свідчить напис, був професором римського права в Ягеллонському університеті .

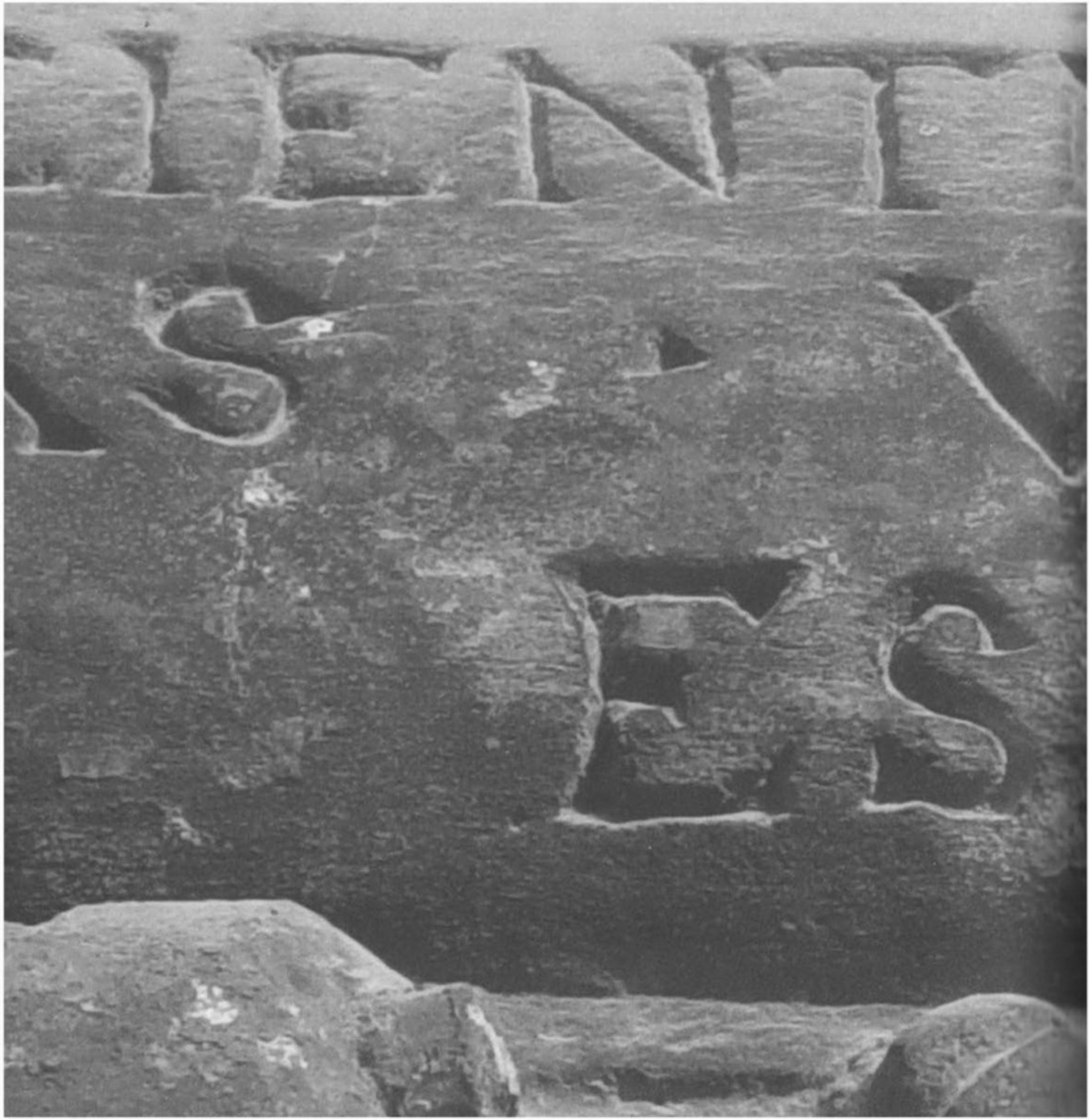

EYES
FIELD

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ВИДАННЯ

Содомора Андрій, Домбровський Маркіян, Кісь Андрій

**ANNO DOMINI. РОКУ БОЖОГО:
ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ ЛЬВОВА**

Видавець ***Василь Гутковський***
За редакцією ***Василя Ґабора***
Директор із виробництва ***Андрій Василик***
Директор зі збуту ***Божена Ковалська***

Літературна аґенція "Піраміда"
Україна, 79006, а/с 10989,
м. Львів, вул. Промислова, 45,
тел./факс: (380-32) 242-31-31
E-mail: piramidaoutel.net.ua

Здано на складання 16.07.2008
Підписано до друку 04.08.2008
Формат 84x100/16
Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк офсетний
Умовн. друк. арк. 25,92.
Обл. вид. арк. 19,5.
Замовлення №107
Наклад 2000 прим.

Віддруковано з готових діапозитивів
у друкарні ЛА "ПІРАМІДА"
Свідоцтво державного реєстру: серія ДК №356 від 12.03.2001 р.

А 60 **Содомора А., Домбровський М., Кісь А. Anno Domini. Року Божого: Латинські написи Львова** / Автор проекту Василь Ґабор. — Львів: ЛА «Піраміда», 2008. — 288 с.

Літературна аґенція «Піраміда» разом з групою львівських авторів — видатним українським перекладачем Андрієм Содоморою, молодим науковцем-латиністом Маркіяном Домбровським та знаним книжковим дизайнером і художником Андрієм Кісем — дарує українському читачеві унікальне літературно-мистецьке видання «Anno Domini. Року Божого: Латинські написи Львова», яке наближує нас до рідної історії тих часів, коли в культурному просторі Леополіса активно функціювала латинська мова, і ми можемо знову по-новому відчути її дихання і серцебиття.

У виданні представлено найцікавіші латинські написи на львівських житлових будинках, соборах, каплицях, монастирях, навчальних закладах, бібліотеках та пам'ятниках у високохудожньому перекладі Андрія Содомори та Маркіяна Домбровського, а Андрій Кісь оригінально відтворює їх на світлинах.

ISBN 978-966-441-021-6

ББК Ш146,1 — 77
Ш5(0) — 6 я 48